T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA

ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman

Prof. Dr. A. Coşkun Yorulmaz

ADLİ DİLBİLİMİN TÜRKİYE'DE KULLANILABİLİRLİĞİ

SOSYAL BİLİMLER ANADİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

AYŞE SELCEN GÜÇHAN-CABARRUBİA

BASEL, 2022

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Prof. Dr. A. Coşkun Yorulmaz

ADLİ DİLBİLİMİN TÜRKİYE'DE KULLANILABİLİRLİĞİ

SOSYAL BİLİMLER ANADİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

AYŞE SELCEN GÜÇHAN-CABARRUBİA
BASEL, 2022

ÖZET

Adli dilbilim dünyada gelişmekte olan bir bilim dalıyken, ülkemizde bir düzine kadar çalışmanın ötesine geçememiştir. Günümüze kadar polis ifade dili üzerine olan çalışmalarda polis sorgulama diliyle ilgili sorunlara odaklanılmış ve suç davranışını inceleyen adli bilimler uzmanları, ağırlıklı olarak çalışmaya özel hazırlanmış 'sahnelenmiş suç' videoları kullanmışlardır. Kapalı devre kayıt sistemlerinden elde edilen az sayıdaki suç videosu ise suçlu profili, tanıklarının suça etkisi, suçlunun suçu işlemeden önceki gibi davranışları gibi alanlarda veri toplamıştır.

Bu çalışmaya tıp öğrencileri arasından rastgele seçilen otuz kişi katılmıştır. Gerçek bir şiddet suçunu gösteren CCTV kaydını izleyen katılımcıların yarısı serbest akış anlatımla ifade vermiş, diğer yarısının ise polis tarafından ifadesi alınmıştır. Elde edilen otuz protokol hem elde hem de LIWC 2015 programı vasıtasıyla çalışılmıştır. LIWC programına Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi oluşturmak için ise, internetten eksiksiz olarak temin edilen on dört ifade tutanağı kullanılmış ve programın gerektirdiği formatta kodlanmıştır.

Verilerimiz polis tarafından alınan ifadelerinin gündelik konuşma tarzına ait ifadeleri nerdeyse hiç içermediğini, serbest verilen ifadelere göre tanım ve niteleme sıfatları açısından fakir olduğunu, yüksek oranda Arapça kökenli kelimeler bulundurduğunu, daha yapılandırılmış bir yazım şeklinin olduğunu göstermektedir. Şüpheli ve kurbanın fiziksel görünümlerini tasvirde, serbest ve polis ifadeleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu çalışma tanık ifadelerini dilbilimsel olarak incelemek için gerçek suç videosunun kullanıldığı ilk çalışmadır. Türkiye'de polis raporlarının dilbilimsel incelemesine kapıyı açmaktadır. Öncü olan LIWC Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi ise çalışmanın bitiminden sonra ücretsiz olarak kullanıma sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Adli dilbilim, Polis raporları, Tanık ifadesi, Polis kayıt dili, LIWC, Polis terminolojisi sözcük hazinesi, CCTV kaydı, Gerçek suç videosu

ABSTRACT

Forensic Linguistics is a developing scientific field in the world but in Turkey less than a dozen research publications exist. So far, studies on the language of police registry have focused on the problems of the police interrogation language. And studies on criminal behaviour mainly use 'staged crime' videos. The few real crime videos obtained from CCTV systems collect data on areas such as the criminal profile, the effect of witnesses on the crime, and the behavioural cues of the criminal.

Thirty randomly selected medical students participated in this study and watched a real violent crime video. Half of the participants gave statements about the incident in free-flowing narration, and the other half gave statements to the police. Thirty protocols obtained were examined both manually and through the LIWC 2015 program. In order to create the Police Terminology Vocabulary for the LIWC program, fourteen transcripts of statements obtained from the internet in full were used and coded in the format required by the program.

Our data shows that the statements taken by the police hardly use any spoken language expressions. They are poor in terms of descriptive and qualifying adjectives compared to the free narrative statements. They contain mostly words of Arabic origin, and they have a structured writing style. In the description of the physical appearance of the suspect and the victim, there was no significant difference between the free narrative and police statements.

This study is the first to use a real crime video in linguistic profiling of witness statements. And in Turkey, it stands as the gate opener to linguistic study of the police reports. Its preliminary LIWC Police Terminology Vocabulary will be made available for free use.

Keywords: Forensic linguistics, Police reports, Witness statement, Police registry, LIWC, Police terminology vocabulary, CCTV recording, real crime video

ÖNSÖZ

Annem Güler, Oğlum Rohan Mehmet ve kızım Ayda Mathilda'ya...

Her şey değerli hocam Doç. Dr. Gökhan Ersoy'un 2009 yılında bana önerdiği Yüksek Lisans tez konusuyla başladı…

2010 yılından itibaren Adli dilbilim alanında çalışıyor, araştırmalar yapıyor ve kongrelere katılıyordum ancak durumumun adını koyamamıştık.

Çok iyi hatırlıyorum Adana'da Prof. Dr. Mete Korkut Gülmen'le yürürken konuştuğumuzu… Yıl 2011… ''Hocam ben bir dilbilimci ve adli bilimler uzmanı olarak Adli Dilbilimler alanında ilk olacağım ülkemde ve bu alanın açılmasını sağlayacağım'' dediğimi…

Yüksek lisans bitmiş, doktora başlamış ve bitmek üzereydi. Tez aşamasına gelindi.

Enstitü'de hocam olmamasına rağmen, Enstitü sayesinde tanıdığım ve bana bildiği her şeyi öğretmeye çalışırken hocam olan, danışmanım Prof. Dr. Coşkun Yorulmaz'ın önderliğiyle tez aşaması başladı.

2013 yılında çok şey değişti.

Tezimi bitirdiğim 2022 yılına gelene kadar, iki defa tez konusu değişti, evlenip bir başka ülkeye taşındım. İki harika evlat sahibi oldum. Çok şükür… Hocalarım profesör oldu, kalbim gururla kabardı.

Güç oldu, geç oldu ama sonunda oldu, olması gereken zaman buymuş.

Bu yolu benimle gelen herkese çok müteşekkirim.

Bu çalışmanın babamın beni tanımasına vesile olacağını umuyorum.

Kendi yüksek lisans tezi savunmasına bana hamileyken giren ve bunu benim üniversite sonrası eğitimime devam edeceğimin bir işareti olarak gören kıymetli Anneme, her tökezlediğimde orada olduğunu hatırlatan, bana hep ışığı gösteren, 45 yıllık arkadaşım, kardeşim Burçin'e, neşemin her daim sebebi kıymetlim, kardeşim Gökhan'a, sağ kolum-sol kolum eşim Francisco'ya çok müteşekkirim.

Bana ve birçok kişiye ilham kaynağı olan, tıp bilimine katkılarıyla ve çalışmalarıyla yolumu aydınlatan, çalışma defterlerini okudukça hayranlığımın sürekli arttığı, hayatları erken sona eren büyük amcam Ord. Prof. Dr. Muzaffer Esat Güçhan ve büyük babam Doç. Dr. Şinasi Güçhan ve bu yolda onların yanında olan eşleri Zehra ve Nilüfer Güçhan, hep dualarımdalar. Nur içinde, Allah'ın rahmetiyle sarınıp sarmalansınlar...

Her olmaza çözüm bulan danışmanım Prof. Dr. Coşkun Yorulmaz'a, tezimin her aşamasıyla ilgilenen, bana gerçek anlamıyla, adım adım yol gösteren, ışığım Prof. Dr. Neylan Ziyalar'a, herkesi içine alan büyük kalbine beni de alan, her şeyi kolaylaştıran ve yumuşatan canım hocam Prof. Dr. Emel Hülya Yükseloğlu'na çok minnettarım.

Murat Yükseloğlu'nun ve Yazgülü Taştemir'in yardımları ve desteği olmasa bu çalışma ortaya çıkamazdı. Sema Sarıoğlu ve Yüksel Güven'in yönlendirmeleri ve yardımları olmasa devam edemezdim. Onlara çok teşekkür ediyorum.

İsmini ve buradan teşekkür etmeyi unuttuğum ve bu çalışmada emeği, bende hakkı olan herkesten şimdiden af diliyorum.

Umarım bu çalışma, Adli Dilbilim alanında yeni bir yolun başlangıcı olur.

Ayşe Selcen Güçhan-Cabarrubia

Basel, İsviçre, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET **1**

ABSTRACT **2**

ÖNSÖZ **3**

İÇİNDEKİLER **5**

ŞEKİLLER LİSTESİ **7**

TABLOLAR LİSTESİ **8**

KISALTMALAR **9**

SÖZLÜK ve AÇIKLAMALAR **10**

1. GİRİŞ ve AMAÇ **12**

2. GENEL BİLGİLER **16**

2.1. Dilbilim Tanımı ve İlgili Kavramlar 16

2.1.1. Dil tanımı ve dil edinimi 16

2.1.2. Dilbilim tanımı ve tarihi 21

2.1.3. Dilbilim alt dalları 27

2.1.3.1. Genel (kuramsal) dilbilim 28

2.1.3.2. Betimsel (tasvirî) dilbilim 31

2.1.3.3. Uygulamalı dilbilim 34

2.2. Adli Dilbilim Tarihçesi 44

2.2.1. Evans ifadeleri ve Jan Svartvik 44

2.2.2. "… ve sonra …": Bentley vakası ve Malcolm Coulthard 47

2.3. Adli Dilbilimin Uygulama Alanları ve Dünyadaki Uygulamaları 51

2.3.1. Adli dilbilimin uygulama alanları 51

2.3.2. Adli dilbilimin dünyadaki uygulamaları 54

2.4. Dilbilimsel Parmak İzi 67

2.5. Tanık İfadesi 70

2.5.1. Kanıt olarak polis sorgusu ve polis sorgusu dili 73

3. GEREÇ VE YÖNTEM **76**

4. BULGULAR **82**

4.1. İfadelerin Şekilsel İncelemesi 82
4.2. İfadelerdeki Kelime ve Cümle Sayısının Zenginliği 85
4.3. İfadelerdeki Nokta ve Cümle Sayısının Tutarlılığı 88
4.4. İfadelerdeki Konuşma Diline ait Geçiş, Doldurma ve Bağlantı İfadeleri 91
4.5. İfadelerdeki Evet ve Hayır Cevapları 96
4.6. İfadelerdeki Niteleme Sıfatı Sayısı 100
4.7. Şüphelinin Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı 103
4.8. Şüphelinin Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı 105
4.9. Kurbanın Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı 109
4.10. Kurbanın Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı 112
4.11. İfadelerde Çocuklarla ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı 115
4.12. İfadelerde Olay Yeri ve Zamanı ile ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı 118
4.13. Katılımcıların Arka Plan Hikayesine Katkıları ve İfadeye Etkisi 121
4.14. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi ve LIWC Programı 124

5. TARTIŞMA 134
5.1. İfadelerin Şekilsel ve Dilbilgisel İncelemesi 136
5.2. İfadelerdeki Şüpheli ve Kurban Tasviri ve Dilbilgisel İncelemesi 142
5.3. İfadelerdeki Olay Yeri, Zamanı ve Arka Plan Hikayesi 146
5.4. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi ve LIWC programı 148

6. SONUÇ 152
7. KAYNAKLAR 155
EK-1. Bilgilendirme ve Onam Formu 179
EK-2. Etik Kurul İzni 180
ÖZGEÇMİŞ 181

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi Veri Haritalandırma……127

Şekil 2. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi Kodlama……...127

Şekil 3. LIWC için Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi http Protokolü……128

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. İfadelerin Şekilsel İncelemesi……...83

Tablo 2. İfadelerdeki Kelime ve Cümle Sayıları……...86

Tablo 3. İfadelerdeki Nokta ve Cümle Sayısı Tutarlılığı……89

Tablo 4. İfadelerdeki Konuşma Diline Ait Geçiş, Doldurma ve Bağlantı İfadeleri……..94

Tablo 5. İfadelerdeki Evet ve Hayır Cevapları.....98

Tablo 6. İfadelerdeki Niteleme Sıfatı Sayısı.....101

Tablo 7. Şüphelinin Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı.....104

Tablo 8. Şüphelinin Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı.107

Tablo 9. Kurbanın Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı.....110

Tablo 10. Kurbanın Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı.113

Tablo 11. İfadelerde Çocuklarla ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı.....115

Tablo 12. İfadelerde Olay Zamanı ve Yeri ile ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı.....118

Tablo 13. Katılımcıların Arka Plan Hikayesine Katkıları ve İfadeye Etkisi.....122

Tablo 14. Tutanaklardaki POLTER Sözcük Hazinesi Veri Türleri.....129

Tablo 15. Tutanaklardaki POLTER Sözcük Hazinesi Veri Kökenleri.....130

KISALTMALAR

AAAL: Amerikan Uygulamalı Dilbilim Derneği

AILA / **IALA:** Uluslararası Uygulamalı Dilbilim Derneği

Ark.: Arkadaşları.

ASCII: American Standard Code for Information Interchange: Bilgi Alışverişi için Karakter Kodlamasından Amerikan Standardı.

CCTV: Closed circuit tv. Closed circuit camera system de denilmektedir. Kapalı devre televizyon/kamera sistemi.

DDİ: Doğal Dil İşleme - Bilgisayarlı dilbilim,

M.Ö.: Milattan önce

M.S.: Milattan sonra

Microsoft Word: Microsoft Office Word 2016.

Örn.: Örneğin.

POLRAP: Polis Raporu Kontrol öğesi.

POLTER Sözcük Hazinesi: Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi.

TDK: Türk Dil Kurumu

TTSV: Türkiye Türkçesi söz varlığı

Vb.: ve benzeri

SÖZLÜK ve AÇIKLAMALAR

Anthropological Linguistics: Antropolojik dilbilimi

Cognitive Linguistics: Bilişsel Dilbilim

Comparative Linguistics: Karşılaştırmalı dilbilim

Computational Linguistics: Bilgisayarlı (hesaplamalı) dilbilimi

Descriptive Linguistics: Betimsel dilbilim

Diachronic: Artzamanlı. Saussure'den Berke Vardar çevirisi artsüremli.

Diyalektoloji: Lehçe bilgisi

Etimoloji: Köken bilimi

Fictional: Kurgusal

Fonem: Sesbirim

Fonetik: Ses bilgisi

Fonoloji: Ses bilimi

General Theoretical Linguistics: Genel (Kuramsal) Dilbilim

Generative Linguistics: Üretici /Üretimsel dilbilimi

Leksikografi: Sözlük bilim

Lexis: Söz varlığı

Morfoloji: Biçim bilgisi

Nativism: Doğuştancılık

Pragmatik: Edim bilim

Prospectif: Öngörümlü. Saussure'den Berke Vardar çevirisi.

Psiko-linguistik: psiko-dilbilim

Retrospectif: Artgörümlü. Saussure'den Berke Vardar çevirisi.

Sentaks: Söz dizimi

Sociolinguistics: Toplumsal dilbilimi

Sözcük - Kelime: Eşanlamlı olan bu iki kelime birbirleriyle değişimli olarak kullanılmıştır.

Synchronic: Eşzamanlı. Saussure'den Berke Vardar çevirisi eşsüremli.

* Dilbilim terimlerinin imlaları Türk Dil Kurumu Dilbilim Terimleri Sözlüğü – 1949 esas alınarak yazılmıştır.

** Dilbilimde yabancı kökenli terimler sık kullanıldığından, mümkün olduğunca Türkçeleştirilmiştir.

1.Giriş ve Amaç

"Kelimeleri doğru kullanırsanız, x-ray gibidirler; her şeyi delip geçebilirler" diye yazmıştır Aldous Huxley 1932'de yayınlanan Cesur Dünya adlı eserinde (Huxley, 1969).

Adli dilbilim, dilbilim ve hukuk alanlarının suçla kesişmesiyle vücut bulan, adli olayların çözülmesinde dilbilim ve alt dallarından yararlanan bir dilbilim uygulamasıdır.

Adli dilbilim, metinlerin yazarlarının belirlenmesi, bir metnin konuşma, yazı veya ikisine birden mi dayandığını tespit eden şekil belirlenmesi, mahkemede yazılı belge, ifade ve polis tutanaklarını da içeren adli çeviri, sözlü ifadelerin yazıya dökülmesi, mahkemelerdeki dil ve söylemin incelemesi, tanık ifadelerinin doğruluğunu araştıran ve içeriğini çalışan ifade analizi, acil durum çağrıları, intihar, fidye notları gibi durumlardaki metin ve içeriklerinin incelenmesi, sahte ve gerçek olarak ayrılması ve anlamlandırılması gibi alanlarda çalışmaktadır (Olsson, 2004).

Adli dilbilimsel alanlar için metin incelemesi en sağlam sonuç veren yöntemlerden biri olmasına rağmen, uygulamada kabul görmesi için yüksek kesinlik oranlarının olmasını ve çok sayıda metnin incelenmesini gerektirmektedir (Carley, 1993). Birçok teknik üretilmiştir; içerik analizi (Weber, 1984; Neuman, 1989), konuşma analizi (Sacks, 1972), söylem analizi (Stubbs, 1983; Sozer, 1985), dilbilimsel içerik analizi (Lindkvist, 1981; Hutckins, 1982; Roberts, 1989), anlambilimsel dilbilgisi analizi (Fransozi, 1994), hikâye ilerleme analizi (Mandler, 1984; Lehnert, 1987), vb.

Metin inceleme tekniklerinin birçoğu otomatik hale getirilememiştir, bu sebeple de teknikleri uygulamak çok vakit gerektiren bir çalışmadır. Bu durum da birçok araştırmacının çok daha az sayıda metni daha çok parametreyle çalışmasına yol

açmıştır. Ancak farklı alt disiplinlere sahip adli dilbilim incelemeleri çoğu vakada sadece metin analiziyle sınırlı olmamakta, ses analizi, sohbet analizi, yazı dilbilim analizi gibi başka inceleme yöntemleri de gerektirmektedir.

Adli dilbilim alanında öncü çalışmalar ağırlıklı olarak suçun ifade edilmesi ve haberleştirilmesi üzerine odaklanmıştır (Güçhan ve ark., 2009; Güçhan, 2010; Güçhan, 2011a; Güçhan ve ark. 2011b, Güçhan, 2012a,b,c). Son on sene içinde ise sadece dört çalışma mevcuttur, ikisi psikodilbilim üzerine odaklanmıştır (Fincan, 2019; Tanrıvere, 2016), ikisi de adli biçem bilim ve yazarlık ilişkisi üzerine çalışmıştır (Işık, 2020; Tanrıvere, 2020).

Söz konusu suç olduğunda tanık kavramı da öne çıkmaktadır. Tanık ifadesi, ceza sistemi için önemli bir yere sahiptir. Türk ceza sistemine göre, karakola gidip tanık olduğu bir olayla ilgili ifade veren kişi, tanık olarak değil, 'olayla ilgili bilgi sahibi kişi olarak' adlandırılmaktadır. Türk Ceza Muhakemesine göre tanık beyanı, tanığın mahkeme önünde verdiği beyandır; tanık dinlemeye soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma sürecinde de mahkeme veya hâkim yetkilidir. 'Bilgi sahibi kişi'nin polis merkezindeki görüşmesinde bir ifadeyi alan, bir de ifadeyi yazan iki ayrı polis memuru mevcuttur. Emniyet mensupları, sorgu teknikleri eğitimi almışlarsa da bu eğitim, ağırlıkla tanıkları değil, şüphelileri sorgulamak üzerinedir. Bu açıdan 'tanıkları' sorgularken bazı sorunlarla karşılaşabilmektedirler; bir tanığın tanık olduğu suç hakkındaki bilgisini bütünüyle alamayabilirler ve/veya sorgulama akışlarıyla tanığın suçla ilgili hafızasını kirletebilirler (Wise ve ark. 2009).

Tanık ifadelerinin güvenilirliği onlarca yıldır araştırmacılar tarafından çalışılmıştır, dilbilimsel olarak tanığın ifadesini detaylıca inceleyerek yalan söylemediğini belirleyecek yöntemler geliştirilmiş ve test edilmiştir. Svartvik'in (1968)

Timothy John Evans vakasındaki öncü çalışmasıyla polis kayıt dili ilk defa ortaya çıkarılmış ve çalışılmıştır.

Son yirmi yılda polis kayıt dili üzerine yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak, sorgulamanın yani 'bilgi sahibi kişi olan tanıkla' görüşmenin sorgulamasının akışı üzerine odaklanmaktadır. Bu alanda yapılan ilk araştırmalardan biri (Fisher ve ark. 1987), ifade alımını yürüten polis memurlarının sıklıkla, ifadesi alınan kişinin sözünü kestiklerini, soru-cevap tekniğini olması gereken doğal akışından çok daha fazla kullandıklarını ve kronolojik olarak tutarsız bir akış izlediklerini ortaya koymuştur. Araştırmacılar, polis görüşme ve sorgulama tekniklerini ve kullanılan soru tiplerini araştırmada çalışabilmek için sınıflandırmaktadırlar; ancak bu sınıflamalar araştırmacılar arasında farklılık gösterdiğinden araştırma sonuçlarını yorumlamak ve kıyaslamak kolay olmamaktadır. Tanık ifadeleri, ifadeyi alan ve ifadeyi yazan kişilerin kelime seçimlerinden de etkilenmektedir (Loftus ve Palmer, 1974). Polis ifade kayıt dili, ifade veren kişinin ifadesini değiştiren, dilbilimsel olarak özgün olmaktan çıkaran, o ifadeyi yazıya döken polis memuru ve meslek grubuna has bir dilbilimsel parmak izidir.

Tanık ifadelerinin dilbilimsel boyutuyla ilgili yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak çalışmalara özel hazırlanan 'sahnelenmiş suç videolarına' dayanmaktadır. Gerçek bir suçu kayıt altına almak nadiren olan bir durumdur ve bu gerçek suç videolarını araştırmalarında kullanan araştırmacılar suçlu profili, suçlunun suçu işlemeden önceki uyarıcı davranışları, tanıkların suça etkisi gibi alanlarda çalışmaktadırlar.

Adli dilbilimin ülkemizde bir çalışmayla sınırlarının çizilmemiş olması, dünyadaki literatürde polis sorgulama tekniklerinin yanı sıra, ifade kayıt dilinin de dilbilimsel olarak çalışılmasının gerekliliği, gerçek suç videosuyla çalışılan hiçbir tanık

ifadesi araştırmasının olmaması gibi boşluklar bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Gerçek bir suç video kullanılarak tanıkların ifadesi iki farklı yöntemle (serbest ifade anlatımı, polis memuru görüşmesi) alınacaktır. Araştırmacı bu protokolleri tek grup halinde, nasıl alındıklarını bilmeden incelemeye alacaktır.

Bu araştırmanın ilk amacı, kişilerin tanık oldukları olayları anlatırken kullandıkları, ağızlarından çıktığı gibi kayıt altına alınan ifadelerin, resmi mercilerce tutanak altına alınan ifadelerden dilbilimsel olarak farklılık gösterip göstermediğini araştırmaktır.

Bu iki farklı formatta elde edilen ifadelerin içerik açısından zenginliği ve suçla ilgili verdiği bilgiler birbirleriyle kıyaslanarak hangi ifade türünün daha çok ve tutarlı bilgi verdiğinin bulunması da hedeflenmektedir.

2. Genel Bilgiler

2.1. Dilbilim Tanımı ve İlgili Kavramlar

2.1.1. Dil tanımı ve dil edinimi

Dil, iletişimi sağlayan bir işaret sistemidir. İnsanlar arasında iletişimi sağlayan yazılı ve sözlü olan dil, ifade için bedeni kullanan işaret dilini de kapsamaktadır. "*Hayvan sesleri ve hareketleri, mors kodu noktaları ve tireleri, trafik kontrol işaretleri ve ışıkları ve hatta bilgisayar programlama dili*" iletişim sistemlerine örnek olarak verilebilir (McMenamin, 2002a).

Dil, kendi içinde kuralları olan, bu kurallarla birlikte gelişen ve değişen bir sistemdir.

Dilin yapıtaşları sözcüklerdir ancak sözcükler dilbilgisi ile işlendiğinde dil ortaya çıkar. Dilbilim ise, dilin sistemini anlamak amacıyla bilimsel olarak incelenmesidir.

20. Yüzyıl dilbiliminin kurucusu ve en büyük kuramcısı, İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure, dilbilimin bilimsel dönemini başlatmıştır. Saussure'e göre dilbilimi "dili, kendi içinde ve kendisi için inceleyen" bir bilim dalıdır (Saussure, 2005).

Dil, ileri derece karmaşık bir sistemdir, buna rağmen çocuklar, beş yaşına gelmeden, ana dillerinin temel dilbilgisi kurallarının çoğunluğunu öğrenmiş olurlar. Bu dil edinimi sırasında, devrik cümleler, dilbilgisi olarak hatalı cümleler, yanlış tonlamalar, eksik cümleler, dil kaymaları duyarlar ancak yine de içgüdüsel olarak anadillerini öğrenmeyi başarırlar. Çünkü bebekler dile donanımlı olarak doğarlar ve bütün insan sesleri içinde annelerinin sesini ayırt edebilirler (De Casper ve Fifer, 1980). Dünya üzerinde tüm bebekler dil edinimi sürecinde aynı aşamalardan

geçmektedirler, bu aşamaların zamanlaması bebekten bebeğe farklılık gösterse de sıralaması aynıdır.

Çocuğun zihinsel gelişiminin %80'ini tamamladığı ilk üç yılın çok önemli olduğu bilinmektedir. Dil edinimi açısından 0-2 yaş aralığı daha da büyük öneme sahiptir. Uzmanlar bu dönemi, dil gelişimi açısından ikiye ayırmışlardır: Dilden önceki gelişim ve dilsel gelişim. Dilden önceki gelişim döneminde, birinci dönem ağlamadır ancak yeni doğan ilk başlarda ağlamayı bir iletişim aracı olarak kullanmazken, ailesinin ağlamasına verdiği tepkilerle, ağlama dil ediniminde bir araç haline gelir. Bebek iki aylık olduğunda, ikinci dönem agulama, altı ay civarında da üçüncü dönem cıvıldama (babıldama, bıcırdama, ünlüleşme) ortaya çıkar (Kara, 2004 ve Bağcı Ayrancı, 2018). Dil öncesi dönemdeki bu son evrede dile ait seslerin tekrarlamasıyla, bebek dilin eklemli seslerini de öğrenmeye başlar. Bir yaşına kadar cıvıldama döneminde bebeğin çıkardığı sesler ve sesbirimleri (fonem) sadece öğrenmekte olduğu dile ait değildir, ancak bir yaş civarında bebek sadece duyduğu dile/dillere ait sesleri tekrarlamaya başlar.

Bir yaş civarında, çocuk ilk anlaşılır kelimeyi söylediğinde ise, dilsel gelişim dönemi başlar. Küçük dil olarak da adlandırılan bu dönemde, çocuk bir kelime söylemesine rağmen, o kelimenin içine söyleyebildiğinden daha fazla anlamı da yüklemektedir. Kara (2004), çocuğun kullandığı tek tek kelimelerle "*sadece bir nesneye değil, aynı zamanda bir eylem veya ortama da gönderme yaptığını*" ifade etmektedir. Çocuk 'anne' dediğinde, bu kelime, aynı zamanda 'anne geliyor', 'annenin sesini duyuyorum' gibi anlamlar da içerebilir. Bu nedenle bu tek sözcükler 'tümce sözcük' olarak adlandırılmaktadır (Kara, 2004).

İki yaş civarına kadar süren bu dönemde önce tek kelimeler evresi, birkaç kelimeden oluşan telgraf konuşması ve basit cümleler kurulması sırasıyla çocuğun konuşması anlam kazanmaya başlamaktadır (Bağcı Ayrancı, 2018). Çocuğun dil edinimi sürecinde iki kelime bir araya gelmeye başladığı andan itibaren, çocuğun söz dizimi (sentaks) öğrenme sürecinin ilk delilleri görülmeye başlanır. Anne babalar, çocuklarıyla konuşurken, ağırlıklı olarak sözdizimine değil, anlama odaklanmaktadırlar ancak çocuk kullandığı ikili kelimeleri bile bir kurala göre bir araya getirmektedir (Uzuner, 2005).

Dünya üzerindeki tüm bebeklerin, çevrelerinde duydukları dili 'kapmaları' aynı sırayı izler ve bebeklerin ilk evrensel sesli dilleri tüm dillere ait sesler içerir. Ancak bebek büyüdükçe, duyduğu dile ait sesleri, kelimeleri, cümleleri bir kayıt cihazı gibi kaydeder. Bu sürecin sonunda çocuk konuşmaya ve iki-üç kelimeden fazla cümleler kurmaya başladığında, çocuğun içselleştirdiği dilbilgisi çok şaşırtıcı seviyede ileridedir. Her çocuğun dil edinme hızının ve yöntemlerinin farklı olduğunu ortaya koyan bilimsel araştırmalar vardır (McMenamin, 2002b; Shore, 1995; Nelson, 1981,).

Ancak çocukların dil gelişimi alanında 60 yıldan fazla süredir yapılan araştırmalara rağmen, çocukların duydukları ses kümelerinden heceleri ve cümleleri ayrıştırmalarını sağlayan ve bu şekilde dilbilgisi oluşturmalarına ve konuştukları dili üretmelerine yardım eden mekanizmanın ne olduğu hâlâ bir muammadır.

Dilbilimin bilimsel dönemini başlatan dilbilimci Ferdinand de Saussure, 'dili sözcükten ayırarak, sosyal olanı kişisel olandan, temel olanı aksesuar olandan ve sıklıkla, kazara ortaya çıkandan' ayırmıştır (Saussure, 2005). Saussure'e göre dil, konuşan bireyin bir ürünü değil, bireyin pasif bir biçimde kaydettiği ve ortaya çıkardığı bir iletişim aracıdır. Diğer yandan sözcük (kelime) seçimi, kişinin istemli bir biçimde

yaptığı ve zekâsını ortaya koyan bir kişisel bir eylemdir. Bu sözcükler üzerinde çalışılırken, iki bilgi açığa çıkarılabilir:

1- Konuşan kişinin kendi bireysel düşüncesini ifade etmek için dilin kodlarını kullanırken seçtiği sözcük grupları

2- Bu sözcük gruplarını ayırmasına sebep olan psikofizik mekanizması.

İnsan yavrusunun nasıl dil edindiği ile ilgili birkaç kuram vardır: Davranışçı yaklaşım kuramına göre, çocuklar çevresindeki insanların sözel davranışlarını gözlemleyerek, sesleri ve kelimeleri taklit ederek dil öğrenirler, sosyal etkileşim kuramına göre, kalıtım ve çevrenin etkileşimi sonucu çocuk dili edinmektedir (Celik, 2017) ve bu yaklaşıma göre, çeşitli evrelerden geçerek oluşan dil gelişimi bilişsel gelişimden etkilenmektedir; psikodilbilim kuramına göre ise çocuk doğuştan gelen bir yetenekle dil edinmektedir.

Dil ediniminin nasıl olduğunu bilimsel olarak açıklamaya çalışan ilk araştırmacılardan biri olan Burrhus Frederic Skinner, davranışçı akımın öncülerindendir. Edimsel (operant) koşullanmanın önemini ortaya koyan Skinner, dil edinim sürecini bina yapımına benzetmektedir (Holland ve Skinner, 1961).

İnsanda konuşabilme yetisinin doğuştan var olmadığına inanan Skinner'ın görüşlerine çok sert bir biçimde karşı çıkan ve bazı çevrelerce modern dilbilimin babası olarak kabul edilen Noam Chomsky, savunduğu 'doğuştancılık' kuramı ile çocuğun doğarken dil edinme mekanizmasıyla donatıldığını varsaymaktadır (Chomsky, 1957, 1965, 1968). Chomsky, eğer dil edinme mekanizması sadece maruz kalınan dil seviyesine ve oranına bağlı olursa, çocukların sonsuz sayıdaki cümleleri işlemek için yeterli donanıma asla sahip olamayacaklarını iddia etmiştir. Bunun akabinde de

'evrensel dilbilgisi' teorisini ortaya atmıştır; buna göre, her çocuk beynine bir nevi bir dilbilgisi mantık sistemi gibi dilbilgisi kuralları döşenmiş olarak doğar (Chomsky, 1957, 1968, 2015). Bu doğuştan gelen evrensel dilbilgisi bütün insan dillerini yaratmaya yetecek kadar zengindir.

2.1.2. Dilbilim Tanımı ve Tarihi

Ölü, hâlâ kullanımda olan veya kurgusal (fictional) olarak yaratılan tüm dillerin bilimsel olarak çalışılması olarak ifade edilen dilbilim, Chomsky'nin teorileriyle birlikte, 'dilin bilimsel olarak çalışması olarak' tanımlanmış, dil kelimesi tekil halinde kullanıldığı halde tüm dilleri ve evrensel dil bilgisini kapsayacak şekilde anlamı genişlemiştir.

Dilbilimin tarihine bakıldığında, ilk dönemlere ait kayıtların felsefe, retorik, mantık, psikoloji, biyoloji, pedagoji, şiir ve din alanlarıyla simbiyotik bir biçimde kaydedildiği görülmektedir (Campbell, 2002). Fikri alandaki tüm gelişmeler ve buluşlar, insan hayatının neredeyse her alanını kapsayan dil alanındaki gelişmelerle iç içedir.

Dilbilimin 2500 yıl geriye kadar takip edilebilen geçmişi, birçok araştırmacıya göre, Sümerce metinlerle başlamıştır. M.Ö. 300 yıllarından itibaren kayda geçen Sümer dili, M.Ö. 2000-1800 yılları arasında etkin bir şekilde ortadan kalkmaya başlamıştır; M.S. 100 yılına kadar klasik bir dil olarak hâlâ kullanımda kalmıştır.

Eski Babil dili geleneğinde, ilk dilbilimsel metinler yazılmaya başlandığı dönemde, dini ve yasal metinlerin dili Sümer diliydi. M.Ö. 2500 yılında Akadların Sümer bölgesine yerleşirler ve M.Ö. 2000 civarında, Akad dili konuşulan dil olarak Sümer dilinin yerine geçmiştir (Woods, 2006). Buna rağmen, Akad dili konuşulan Mezopotamya bölgesinde kutsal, edebi, bilimsel ve törenlerle ilgili metinlerde Sümer dili kullanılmaya devam etmiştir. Yazı okullarında kullanılan en eski metinler Sümer kelimelerinin ve Akad dilindeki karşılıklarının olduğu listelerdi. Aynı kelimenin farklı hâl eklerine göre değişimleri, fiiller ve çekimlerini bulunduran bu listeler, Sümer ve Akad dili arasındaki dilbilgisel farklılıkları göstermekte ve iki dil arasında bir nevi sözlük

görevi görmektedirler. En önemlisi ise, M.Ö. altıncı ve beşinci yüzyılda başlayan dilbilgisel analizin başlangıç noktası olmuşlardır (Campbell, 2002).

Dilin sabit olmayan, değişen ve gelişen yapısı Hindu geleneğini de etkilemiştir. M.Ö. 1200 yıllarına tarihlenen, Sanskrit dilinde ezbere öğrenilerek yayılan Veda adındaki kutsal metinler de Sanskrit dilindeki değişimlerden etkilenmişlerdir. Ancak kutsal dilin değişmesine rağmen, dini törenlerde Veda metinlerinin birebir aynı şekilde sözel olarak icra edilmesi gerekmekteydi. Bu sebeple de Sankrit dilinin öğrenilmesi ve anlaşılmasını kolaylaştıran dilbilgisi kuralları belirlendi.

Sanskrit dilbilgisi uzmanı Pãnini, M.Ö. 500 yılları civarında, kendinden önceki yazarların formülleştirdiği kuralları da kullanarak, ses bilgisi (fonetik), ses bilimi (fonoloji) ve biçim bilgisi (morfoloji) alanlarının anlaşılır ve bilimsel bir biçimde teorilerini oluşturmuştur (Campbell, 2002; Bod, 2013, O'Connor ve Robertson, 2000). "Hindistan'da dilbilgisi bütün bilimlerin en bilimseli kabul edilmektedir" ve Hindu dilbilgisi geleneğindeki muazzam sistemleşme diğer alanlardaki alim ve araştırmacıları da etkilemiştir (Staal, 1974). Dili bir bütün olarak sistematik bir biçimde tanımlayan ilk kişi Sanskrit dilbilgisi uzmanı Pãnini, dilbilimin babası, dil ve edebiyat alanlarının kurucusu olarak kabul edilmektedir (Bod, 2013; O'Connor ve Robertson, 2000).

Yunan dilbilgisi geleneği de dilin değişimine cevaben ortaya çıkmıştır. Sonraki dönemlerde felsefecilerin eserleri sayesinde tanınmasına rağmen, Yunan dilbilgisi ile ilgili çalışmaları yapanlar okullardaki öğretmenlerdir. Yunan yazar Homer'in eserleri ilk dönem Yunan eğitiminde temel kabul edilmektedir, ancak Yunan dili beşinci yüzyıldan üçüncü yüzyıla kadar o kadar çok değişim geçirmiştir ki, okul müfredatı için Homer dili açıklamalarının hazırlanması elzem hale gelmiştir (Campbell, 2002). İlk dönemlerdeki okullarda çalışılan dilbilgisi üzerine yapılan gözlemler Eflatun (Plato), Aristoteles ve

Stoacı filozofların eserlerinde de yer almıştır (Hovdhaugen, 1982). Stoacı filozoflar ses bilgisini, dilbilgisini ve köken bilimini (etimoloji) ayrı ayrı çalışmışlardır. Hecenin konuşma organizasyonundaki öneminin altını çizmişler ve ses bilgisindeki temeli tanımlamışlardır. Stoacı filozofların dil alanındaki terminoloji ve teori çalışmaları modern dilbilimini de etkilemiştir.

Arapça dilbilgisi çalışmaları, Yunan dilbilgisi çalışmalarından etkilenmiştir. Arapça dilbilgisi uzmanlarının çalışmaları kutsal Kur'an dili olan Arapça'nın mükemmelliğini ispatlamaya odaklanmıştır. Bükünlü bir dil olan Arapça'da, kelime türetme ve çekimlerde kelime kökleri değişikliğe uğramaktadır. Arap dilbilgisi uzmanları, Arapça'nın bükünlü yapısını ve kelime köklerinin arkasına ekleyerek yeni kelime türetebilmeyi, dilin düzenli ve mantıklı olduğuna dair bir kanıt olarak kabul etmişlerdir (Campbell, 2002).

Sekizinci yüzyılda İslam dininin hızla yayılmasıyla, birçok insan "lingua franca"[1] olarak Arapça öğrenmiştir ve bu sebeple de bu dönemdeki dilbilgisi üzerine yapılan en eski çalışmalar sıklıkla ana dili Arapça olmayan alimler tarafından yazılmıştır (Wikipedia, 2019).

İbranice dilbilim geleneği de Arapça gibi dini amaçlarla başlamıştır. Uzmanlar Eski Ahit'in dilini ve doğru İbranice metinlerini tespit etmeye odaklanmışlardır. İbrani dilbilgisi uzmanları, tanımlayıcı metotları olduğu gibi Arap dilbilgisi sisteminden almışlar ve biçim bilgisini (morfoloji) inceleyebilmek için bir analiz sistemi geliştirmişlerdir.

1 Ana dili farklı olan kişiler arasında ortak dil olarak kabul edilen ve konuşulan dil.

Romalılar Yunan dilbilgisini Latince'ye uyarlamışlardır ve dil bu şekilde Orta çağ ve Rönesans boyunca kullanılmıştır. Bu dilbilgisi şablonu Avrupa dillerine de uygulanmıştır.

17. yüzyılda ise, Avrupalı bilginler, dilleri Yunanca ve Latince dillerinin yapısal şablonuna sokmaya çalışmanın kendi dillerine has özelliklerin korunmasını ve keşfedilmesini zorlaştıracağını fark etmişlerdir (McMenamin, 2002b). Yeni Dünya'nın keşfedilmesinden 2 yüzyıl sonra, Avrupalı bilginler Yeni Dünya'ya ait dillerin kendi kullandıkları yapısal şablondan çok farklı olduğu gördüklerinde Pãnini'nin çalışmalarını tekrar keşfetmişlerdir. Sanskrit dilini inceleyerek, M.Ö. 500 yılı civarında tarihteki ilk dilbilgisi kurallarını yazan Pãnini'nin ve Sanskrit dilinin yeniden keşfedilmesi, Avrupalı olmayan dillerin Avrupalı alimlerin dikkatini çekmesi, 18. yüzyıldaki dilbilim çalışmalarının yeni dil ailelerine odaklanmasını sağlamıştır.

Pãnini'nin çalışmaları 19. yüzyılda modern dilbilim çalışmalarının temelini oluşturmuştur. *Staal* (2003), 1894 yılında Ferdinand de Saussure tarafından önerilen ve 1957 yılında Noam Chomsky tarafından geliştirilen dildeki resmi kurallar fikrinin köklerinin Avrupa'nın Pãnini'nin dilbilgisinin resmi kurallarıyla tanışmasında saklı olduğunu ifade etmiştir.

Pãnini'nin biçimsel analiz teorisi, 20. yüzyıla kadar Batı'daki bilim çevrelerinde geliştirilen tüm teorilerden çok daha ileridedir (Staal, 1988).

Dilbilimin modern dönemi 19. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. Sanskrit ve Yunan dillerinin yüzyıllar gerisine kadar giden dilbilim tarihleri olmasına rağmen, dilbilim dal olarak tarihi boyunca felsefe, retorik ve edebi analiz çerçevesinde kalmıştır (Newmeyer).

20. yüzyılın başlarında, araştırmacılar dilin değişken yapısına odaklanmaya başlamışlardır. Zaman içinde dil kadar, dilin yapısı da değişmektedir. Dünyadaki dilbilimcilerin çalışmaları dilbilgisine, bir dilin ses sisteminin düzeninin nasıl olduğuna ve dilin kelimelerinin ve cümlelerinin iç yapısına yoğunlaşmıştır (Newmeyer). Çalışmalardan ortaya çıkan buluşlar dört temel prensibin oluşturulmasını sağlamıştır:

1- Dil zaman içinde değişir.

2- Dilin değişimleri yavaş ama sistematiktir.

3- Bir dilin içindeki değişimlerin düzeni tanımlanabilir.

4- Değişimlerin dil içinde mukayese edilmesi, dilin kökenine ve diğer dillerle ilişkisini ortaya çıkarır (McMenamin, 2002b).

20. yüzyılda dilbilim araştırmaları Ferdinand de Saussure'ün fikirleriyle tamamen başka bir yöne çevrilmiştir. Saussure'ün Cenevre Üniversitesi'nde verdiği derslerden oluşan ve ölümünden üç yıl sonra, 1916 yılında yayınlanan 'Genel Dilbilim Dersleri' adlı çalışması Yapısalcılık akımının çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. Yapısalcılık akımı dil, kültür, matematik felsefesi ve toplum analizinde en fazla kullanılan akım olmuştur (Yapısalcılık, 2019). O zamana kadar araştırmacılar dilin zaman içinde geçirdiği evrimlere göre dili anlamaya, tanımlamaya çalışmaktaydılar. Saussure bu art zamanlı (diachronic) yaklaşımı bir kenara iterek, dili belirli bir zaman noktasında ele alarak, eşzamanlı (synchronic), kendi kendi yeterli ve bağımsız bir sistem olarak incelemeyi önermiştir. Kendi ifadesiyle "eşzamanlılık bir dil durumunu, art zamanlılık bir evrim aşamasını belirtecektir" (Saussure, 1998).

Saussure, birçok yerde dil dizgelerini açıklamak için satranç oyununu kullanmıştır. Art zamanlılık ve eşzamanlılık kavramlarını satrançla ifade etmeye çalışabiliriz: Satranç bilmeyen biri, oynayanları seyrederek oyun sistemini kavramaya başlar. Hangi taş ne yönde hareket ediyor, oyunun amacı nedir, hangi şartlarda oyuncu taş kaybediyor gibi oyunun kurallarını anlar ve izleyici oyunun sistemini bulur. Ancak kişinin oyunu gözlemleyerek bu bilgileri toplamak için oyunun tarihini bilmesine gerek yoktur. Bunu araştırmak art zamanlı bir yaklaşım olur. Ayrıca oyunu oluşturan öğelerin kendi öz varlıkları bir önem taşımaz; önemli olan sistemin içindeki işleyişleri ve birbirleriyle olan bağıntılarıdır. Saussure'ün dili satranç oyunuyla karşılaştırmasını şu şekilde özetlemiştir: "Bir satranç partisi, dilin bize doğal biçimde sunduğu görüntünün yapay bir gerçekleşmesini andırır. Nasıl dildeki bir öğe değerini, öbür öğelerin tümüyle kurduğu karşıtlık ilişkisinden alırsa, aynı biçimde taşların karşılıklı değerleri de satranç tahtasındaki konumlarına bağlıdır" (Saussure, 1998).

2.1.3. Dilbilimin alt dalları

Birçok bilim dalı gibi, dilbilim de birbiriyle kesişen çok sayıda alt dala ayrılmıştır. Günümüzde dilbilim farklı sınıflamalarla bölünerek otuz civarında alt dala ayrılmıştır. Harris, Dilbilim Savaşları adlı kitabında dilbilim alt dallarını "uzaylı ve sindirilemeyen bir terimler yahnisi" olarak adlandırmıştır (Harris, 1993). Saussure'ün daha sade bir bölümlenmesi mevcuttur (Saussure, 1931):

1- Eş zamanlı ve art zamanlı dilbilim

2- Ön görümlü ve art görümlü dilbilim

Birçok kaynak farklı düzenlemelerle sınıflandırmıştır dilbilimi. Ortak bölümler bulunsa da uzmanların mutabık kaldıkları ve birçok kaynakta aynı şekilde verilen bir alt dallar bölümlendirmesi bulunamamıştır. Bu sebeple farklı kaynaklara dayanarak bir toparlama yapılmıştır.

Dilbilim üç ana alt dala ayrılır: Genel (Kuramsal) Dilbilim, Betimsel (Tasvirî) Dilbilim ve Uygulamalı Dilbilim. Bu üç ana alt dal ise birçok alt dallara ayrılmıştır (Sarıca,2007; Sarı; Akcan ve ark. 2016; Outline of Linguistics; Harris, 1993; vb.)

2.1.3.1. Genel (Kuramsal) dilbilim

Genel Dilbilim biçim bilgisi, dizim bilgisi, anlam bilimi, üretici dilbilimi, ses bilimi, edim bilimi, söz varlığı, sözcük bilimi olmak üzere sekiz ayrı alt dala ayrılmıştır:

1- Biçim Bilgisi (Morfoloji)

Kelimeleri, nasıl oluştuklarını ve aynı dildeki diğer kelimelerle ilişkilerini inceleyen daldır. Dildeki biçimbirimlerin yapısı, yapım ekleri, çekim ekleri, sözcük türleri, tonlama, vurgu gibi konularla ilgilenir.

2- Dizim Bilgisi (Söz Dizimi / Sentaks)

Kelimelerin oluşturdukları gruplar, cümle kurma kurallarını inceleyen daldır. Cümle öğeleri, bu öğelerin birbiriyle ilişkileri ve cümle çözümlemeleri de bu alanın araştırma konularıdır.

3- Anlam Bilimi (Semantik)

Dilde kodlanan anlamı çalışan dilbilim dalıdır. Anlamı olan bütün dilsel ifadeler 'gösterge' olarak adlandırılır ve anlam bilimi bu göstergelerin anlamlarını inceler (Anlambilim, 2019). Örneğin kelimelerin temel anlamları, cümle içinde kazandıkları anlamlar gibi karşılaştırmalı incelemeler, cümleler veya cümle gruplarının anlamlandırılması gibi çalışmaları kapsar.

4- Üretici (Üretimsel) Dilbilimi

Dil çok sayıda kurallar ve prensiplere göre şekillenir. Özellikle söz dizimi cümlede hangi öğenin hangi sırada kullanılacağını belirten kurallara bağlıdır. Üretici dilbilimin başlıca araştırma alanı olan üretici dilbilgisine göre, cümleleri anlamamızı sağlayan bizim farkında olmadığımız bir kurallar

dizisi vardır. Bu sebeple bazen insan bir cümlenin doğru şeklini bilir ama neden öyle olduğunu açıklayamaz. Bazen kullandığımız 'Bu böyle söylenir' ifadesi üretici dilbilgisini özetleyen bir cümledir. Kısaca üretici dilbilimine göre, insan zihninde bütün cümleler üreten bir dilbilgisi sistemi vardır.

5- Ses Bilimi (Fonoloji)

Bir dilde bulunan ve anlam değişmesine sebep olan en küçük ses birimleri 'fonem' olarak adlandırılır. Her dilin kendine has bir ses dizgesi vardır. Örneğin 'gel' sözcüğünde g/e/l olmak üzere üç tane fonem vardır. Ses bilimi, seslerin dil içindeki işlevlerini yani seslerin oluşumunu, özelliklerini ve sınıflandırılmasını, sözcüklerdeki sıralanışını, hece yapısını, vurgu ve tonlamayı inceleyen bilim dalıdır. Ayrıca işaret dillerinin içindeki işaretleri incelemek de ses biliminin alanındadır çünkü işaret dillerinin de konuşulan dillerdeki seslere denk bir fonolojik sistemi bulunmaktadır (Phonology, 2019).

6- Edim Bilimi (Pragmatik)

Dilbilimsel edim bilim, dil kullanım bilimi olarak adlandırılabilir (Kocaman, 1996). Edim bilim, konuşma çerçevesinin veya metnin anlama nasıl katkıda bulunduğunu araştırır. Dilde kodlanan anlamı çalışan anlam bilimin aksine, kelimelerin metinden bağımsız anlamlarıyla ilgilenmez. Edim bilim, bir dilin kullanımını, kullanıldığı bağlama göre inceler.

7- Söz Varlığı (Leksis)

Türkçe'ye söz varlığı olarak çevirilen leksis (lexis) veya leksikon (lexicon) adı verilen derleme, bir dile ait tüm olası kelimeleri içerir.

Türk Dil Kurumu söz varlığını, "bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler" olarak ifade etmektedir (Söz Varlığı, 2019).

Örneğin masa, masalar, masaya, masadan Türkçe söz varlığında dört ayrı kelimedir.

Türkiye Türkçesi söz varlığını (TTSV) derleme çalışmaları resmi olarak 1939 yılında başlamıştır. İlk sözlük 1945 yılında yayınlanmıştır.

Türk Dil Kurumu'nun, TTSV'yi barındıran en son baskısı olan on birinci baskı 2011 yılında yayınlanmıştır. Söz, terim, deyim, ek ve anlamdan oluşan söz varlığı, Türkçe Sözlük'ün 2005 yılında yayınlanan onuncu baskısında 104.481 sözlük birimden oluşmaktayken, on birinci baskıda 122.423 sözlük birime ulaşmıştır (Türkçe Sözlük, 2011).

8- Sözcük Bilimi (Leksikoloji)

Sözcük bilimi, bir dilin söz varlığını oluşturan birimleri ve bu birimlerin yapılarını ve anlamlarını, birbirleriyle ilişkilerini inceleyen dilbilim dalıdır. Bir dilin türetmede görev alan biçimbirimlerini, bileşik sözcük ve deyim, atasözü, kalıplaşmış söz gibi öğeler dahil olmak üzere tüm söz varlığı bu dalın çalışma alanına girmektedir.

Söz varlığını oluşturan birimlerin zaman içinde yaşadığı değişim ve gelişmeleri de inceleyen sözcük bilimi, bazı dilbilimcilere göre anlambilimi de kapsayan daha geniş bir dal olarak kabul edilmektedir.

2.1.3.2. Betimsel (tasvirî) dilbilim

Betimsel Dilbilim, tarihi dilbilim, antropolojik dilbilim, ses bilgisi, köken bilimi olmak üzere dört alt dala ayrılmıştır:

1- Tarihi Dilbilim (Art zamanlı Dilbilim)

Dilin tarihi evrimini araştıran art zamanlı veya tarihi dilbilim olarak bilinen alan Saussure'ün dilbilim sınıflamasından itibaren ortaya çıkmıştır.

TDK'nun 1949 tarihli ilk Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde art zamanlı dilbilimi, "dil olaylarını değişik zaman ve evrim açısından ele alan dilbilimi" olarak tanımlamıştır (Dilbilim Terimleri Sözlüğü, 1949).

Dillerin neden ve nasıl değiştiği hakkında teoriler geliştirmek, belirli dillerdeki değişikleri gözlemlemek ve tasvir etmek, kelimelerin kökenleriyle ilgili çalışmalar tarihi dilbilimin temel çalışma alanlarıdır.

Tarihi dilbilimin alt dalları Karşılaştırmalı Dilbilim, Köken Bilimi (Etimoloji), Lehçe Bilgisi (Diyalektoloji), Ses Bilimi (Fonoloji), Biçim Bilgisi (Morfoloji) ve Söz Dizimi (Sentaks)'dır.

Bu alt dalların bazıları, dilbimin üç ana alt dalından, Genel Dilbilim'in de alanında bulunmaktadırlar. Dilbilimin alt dallarının üst üste binen ve karmaşıklaşan bölümlemesi tek tek alanlar arasında da mevcuttur.

Tarihi dilbilimin alt dalı Karşılaştırmalı-Tarihi Dilbilimi'dir (Comparative Historical Linguistics). Daha önceleri Karşılaştırmalı Filoloji olarak

adlandırılan bu alan, dilleri karşılaştırarak aralarındaki tarihi benzerlikleri tespit etmeyi ve dil ailelerini düzenlemeyi amaçlamaktadır.

2- Antropolojik Dilbilim (Anthropological Linguistics)

Dilsel Antropoloji olarak da adlandırılan bu alan, antropoloji ve dil alanların bir ortak kümesidir. Dilin kişilerin ve toplumların yaşamındaki rolünü ve dilin iletişim biçimi olarak nasıl kullanıldığını araştırır. Bir toplumda dil, sosyal kimlik, gruplaşma, toplumsal ve kültürel ideolojiler oluşturmakta çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple antropolojik çalışmalar yapan dilbilimciler dili, kültür ve sosyal yapılarla birlikte incelerler.

Türkiye'de dil çalışmalarının doğuşu ve antropolojik dilbilim Türk Dil Devrimi'yle işlevsellik kazanmıştır (Toprak, 2012). 1930'lu yılların ikinci yarısında ortaya atılan ve Türkçe'nin dünya dillerinin kaynağı olduğunu savunan Güneş Dil Teorisi, dilbilimde önemli bir yöntem anlayışını getirmiştir (Şendeniz, 2014; Toprak, 2012). Böylelikle dil, tarih ve antropoloji birlikte, karşılaştırmalı olarak çalışılmaya başlanmıştır.

3- Ses Bilgisi (Fonetik)

Fonoloji ve fonetik terimleri Türkçeleştirilirken birbirlerinin yerine kullanılmış ve farklı kaynaklarda farklı şekilde çevrildiği görülmüştür (Topbaş ve Kopkallı, 1994; Kılıç, 2017).

Bu sebeple bu çalışmada, bu iki terimin Türkçe karşılıkları, dilbilim terimlerinin Türkçeleştirilmesi konusunda en eski çalışmaları yapan Türk Dil Kurumu sözlüklerine dayanarak kullanılmaktadır.

Sesbilgisi yani fonetik, bir dile ait ses öğelerini araştırır. Seslerin oluşumu, özellikleri ve sınıflandırılması, hece yapısı, vurgu ve tonlama gibi alanlarda çalışır.

Ses bilgisinin üç temel çalışma alanı vardır:

- Söyleyiş Ses Bilgisi: İnsan seslerinin nasıl türediğini inceler.
- Dinleyiş Ses Bilgisi: Seslerin nasıl algılandığını ve anlamlandırıldığını inceler.
- Uygulamalı Ses Bilgisi: Teorik olarak ses biliminin elde ettiği bilgileri, modern teknoloji vasıtasıyla inceler (Sarı, 2019).

Adli ses bilgisi, karşılaştırmalı ses bilgisi, betimsel ses bilgisi, deneysel ses bilgisi, düzgüsel ses bilgisi, fonolojik ses bilgisi, psikolojik ses bilgisi, prozodi gibi başka bilim dallarıyla kesişen birçok alt dalı vardır (Ses Bilgisi, 2018).

4- Köken Bilimi (Etimoloji)

Köken bilimi, bir dildeki kelimelerin kaynağını gösteren, ne zaman ortaya çıktıklarını, nereden geldiklerini, hangi evrelerden geçtiklerini araştıran, kelimelerin hem biçim hem anlam tarihini ele alan dil bilimi dalıdır (Köken Bilimi, 2019). Sözcükler kadar, eklerin de kaynağı ve tarihi köken biliminin konusudur.

2.1.3.3. Uygulamalı dilbilim

Dilbilim ve uygulamalı dilbilim, bilimsel teori ve uygulama arasındaki ilişkiyi anlamak her zaman kolay olmayabilir (McMenamin, 2002b).

Kuramcılar, kendi çalışmalarını uygulamanın katı kurallarıyla kısıtlanmamış, dolayısıyla tarafsız ve yeterli görmektedirler. Diğer tarafta, uygulamalı dilbilimciler, dili gözlemlemek, dilbilimsel veri elde etmek ve incelemek, bulguları harmanlamak, sonuçlar çıkarmak ve sonunda çözüm önerileri getirmek için bütün olasılıkları göz önünde bulundurmaktadırlar. Tabii ki teori geliştirmek, dilbilimsel analizin önemli bir amacıdır ve ancak dilbilimsel teoriler, dil gibi insan davranışlarıyla yakından ilgili bulmacaları çözmek ve gerçek dünyanın sorunlarını anlamak için kullanılabilir (Labov, 1988).

Özetle, uygulamalı dilbilim, temel konusu dilbilim kuram, yöntem ve bulgularının, yaşamın öteki alanlarında ortaya çıkan dil sorunlarının aydınlatılmasında kullanılması olan bir dilbilim dalıdır (Crystal, 1980). Uygulamalı dilbilim kendi kuramsal dil ve dil kullanım modellerini geliştirmek için toplumbilim, ruhbilim, insanbilim ve bilişim kuramından bilgileri alır ve sonra bu bilgiyi ve kuramı izlence, düzenleme, konuşma düzeltimi, dil planlaması, biçem bilgisi vb. uygulamalı alanlarda kullanır (Richards, 1985).

Uygulamalı dilbilim, dilin nasıl edinildiği ve öğretildiği konularında çalışan bir dilbilim dalıyken, yıllar içinde gelişmiş ve çalışma alanı genişlemiştir. Uluslararası Uygulamalı Dilbilim Derneği (AILA / IALA) ve Amerikan Uygulamalı Dilbilim (AAAL) Derneklerinin komite listelerinden ve çalışmada kullanılan kaynaklardan elde edilen

alanlara göre, uygulamalı dilbilimin otuza yakın alt dalı bulunmaktadır. Bu sebeple aşağıdaki listeden belli başlı alanlara daha geniş olarak yer verilecektir.

Derlenen alt dallar sırasıyla şunlardır:

- Yetişkin Dil Öğrenimi (Adult Language Learning)
- Çocuk Dili (Child Language)
- Mesleklerde İletişim (Communications in the Professions)
- Bilgisayarlı (Hesaplamalı) Dilbilim (Computational Linguistics)
- Hata Analizi (Error Analysis)
- Söylem Analizi (Discourse Analysis)
- Eğitim Teknolojisi ve Dil Öğrenimi (Educational Technology and Language Learning)
- Yabancı Dil Öğretme Yöntemleri ve Eğitmen Eğitimi (Foreign Language Teaching Methodology and Teacher Education
- Adli Dilbilim (Forensic Linguistics)
- Yorumlama ve Çeviri (Interpreting and Translating)
- Dil ve Çevre / Çevresel Dilbilimi (Language and Ecology / Ecolinguistics)
- Çok dilli ortamlarda dil eğitimi (Language Teaching in Multilingual Settings)
- Dil ve Cinsiyet (Language and Gender)

- Toplumsal Dilbilimi (Sociolinguistics)
- Dil ve Medya (Language and the Media)
- Özel Amaçlar için Dil (Language for Special Purposes)
- Dil Planlaması (Language Planning)
- Anadil Eğitimi (Mother Tongue Education)
- İkinci Dil Edinimi (Second Language Acquisition)
- Toplumsal Dilbilimi (Sociolinguistics)
- Okuma, Yazma ve Okuryazarlık (Reading, Writing and Literacy)
- İkinci Dil Edinimi (Second Language Acquisition)
- İşaret Dili (Sign Language)
- Belagat (Retorik) ve Biçem Bilimi (Rhetoric and Stylistics)
- Psikodilbilim (Psycholololinguistics)
- Sözlük Bilimi (Lexicography)
- Dil ve İdeoloji (Language and Ideology)
- Metin Analizi -Yazılı Söylem (Text Analysis – Written Discourse)
- Bilişsel Dilbilim (Cognitive Linguistics)
- Bütünce (Derlem) Dilbilimi (Corpus Linguistics)

1- Sözlük Bilimi (Leksikografi)

Türk Dil Kurumu'nun sözlüklerinde 'sözlükçülük' olarak yer alan sözlük bilimi, "bir dilin veya karşılıklı olarak daha fazla dilin söz varlığını sözlük biçimi de ortaya koymak üzere yöntemleri araştırma; sözlük hazırlama, yazma ilkelerini, kurallarını geliştirme ve uygulama alanına çıkarma" olarak tanımlanmıştır (Sözlükçülük, 2019).

Sözlük bilimi, uzun süre uygulamalı dilbilimin bir dalı olarak değil, özel bir teknik olarak görülmüştür (Meier, 1969).

Sözlük bilimi, sözcüklerin anlamları, eş anlamları ve kullanımlarıyla ilgilenir. Belirli bir sözcüğün farklı bağlamlarda ne şekilde kullanıldığı sözlük bilimin çalışma alanındadır (Biber, 2002).

Bir dilin temel söz varlığını derlemek sözlük bilimin çalışmalarının ana amaçlarındandır. Sözlük bilim sadece genel amaçlı sözlükler değil, özel amaçlı sözlükler (atasözleri ve deyimler sözlüğü, eş anlamlı sözcükler sözlüğü, zıt anlamlı sözcükler sözlüğü, dilbilim sözlüğü, vb.) oluşturmakla da ilgilenir (Özkan, 2008).

2- Bilgisayarlı (Hesaplamalı) Dilbilim

Bilgisayarlı dilbilim, doğal dilin istatiksel veya kural tabanlı yapısını bilgisayar desteğiyle çalışan disiplinler arası bir alandır. Dilbilimsel araştırmalarda kullanılan uygun bilgisayar yöntemlerini belirlemek ve gerekli yazılımları tasarlamak bilgisayarlı dilbilimin çalışma alanındadır. Doğal Dil İşleme (DDİ) olarak da adlandırılmaktadır.

Bilgisayarlı dilbilimin araştırma ve özellikle uygulama yöntemlerinden yararlanılarak ortaya konmuş 'dil ürünleri' veya 'dil teknolojileri' arasında metin özetleme, çeviri yazılımları, elektronik sözlükler başta gelmektedir (Tahiroğlu, 2010).

3- Toplumsal Dilbilimi (Sosyolengüistik)

Toplumsal dilbilimi, dil, toplum ve kültür arasındaki ilişkileri konu edinen dilbilim dalıdır. Dilin toplum üzerindeki etkisini inceleyen Dil Sosyolojisi alanı ile karıştırılmamalıdır.

Toplumsal dilbilimi çalışma alanı edim biliminin (pragmatik) çalışma alanıyla üst üste binmektedir ve dilbilim antropolojisinin çalışma alanıyla da çok yakındır (Sociolinguistics, 2019).

4- Psikodilbilim

Psikodilbilim psikoloji ve dilbilimin kesiştiği bir bilim dalıdır. Noam Chomsky, bütün insan dillerinin aynı evrensel yapıya dayandığını savunmaktadır. Chomsky'nin bu teorileri sayesinde ve bu teorilere de dayanarak psikodilbilim ortaya çıkmıştır. Psikodilbilim, çocuğun 'biyolojik bir dil programı' ile doğduğu tezine dayanmaktadır. "Dil bilgisi konuşanın zihnine aittir; bu sebeple bu konuda çalışan bilim dalı psikoloji dalının bir bölümüdür" (Cook ve Newson, 1996).

Bu alanda yapılan araştırmalar iki ana amaç taşımaktadırlar: Dilbilim ve psikoloji kuramlarının öne sürdüğü dil davranışlarının kanıtlarını aramak ve dil kullanımını içeren işlevleri ortaya çıkarmaktır (Slobin ve Welsh, 1973).

Psikodilbilim araştırmalarının amacı sadece dilbilim kuramlarının doğruluğunu araştırmak değil, dil davranışına ayrıntılı tanımlar getirmektir (Ekmekçi, 1995).

5- Bilişsel Dilbilim

Bu alan, 1970'li yıllarda, dil ve zihnin ilişkisini merak eden araştırmacıların çalışmalarından ortaya çıkmıştır. Aynı yıllarda, çocukların dil edinimi alanında yapılan çalışmaların çoğunluğu Piaget'den ve psikoloji alanındaki bilişsel devrimden etkilenmiştir (ICLA, 2019). Bilişsel dilbilim kuramı, dil yetisinin bilişin yapabildiklerinden soyutlanamayacağını ve dile ait olguları incelemek için zihnin incelenmesinin gerektiğini savunur (Akcan ve ark., 2016).

6- Bütünce (Derlem) Dilbilimi

Bütün (derlem) dilbilim, dilin 'gerçek dünyaya' ait örnek metinlere -ki bunlara 'corpora' adı verilmektedir- dayanarak çalışılmasıdır. Bütünce (derlem) dilbilim, doğal şekliyle toplanmış dil örneklerinin dil analiz çalışmaları için daha güvenilir kaynaklar olduğu teorisini öne sürmektedir.

Bilgisayarlı dilbilim alanındaki gelişmeler bütünce (derlem) dilbilimin ilerlemesini ve bir veri tabanı oluşturmasını hızlandırmıştır.

1980'li yıllarda Oxford Üniversitesi'nce (Oxford Sözlük ve Oxford Üniversite Yayıncılık tarafından) hazırlanan Oxford İngilizce Derlemi (Oxford English Corpus – OEC), İngiltere, Amerika, İrlanda, Avustralya, Yeni Zelanda, Karayipler, Kanada, Hindistan, Singapur ve Güney Afrika'dan elde edilen çok geniş kaynaklardan -dergiler, televizyon,

gazeteler, akademik metinler, kurgu metinler, vb.- toplanan yazılı ve sözlü dil örneklerinden çıkarılmış başlangıçta 100 milyon kelime örneğinden oluşmaktadır. Günümüzde ulaştığı 2,1 milyar kelimeyi kapsayan veri tabanıyla alanındaki en büyük derlem olduğu iddia edilmektedir (Oxford English Corpus, 2019).

1980 yılında Birmingham Üniversitesi tarafından kurulan ve Collins Yayıncılık tarafından finanse edilen COBUILD (Collins Birmingham University International Language Database) bütünce (derlem) dilbilim alanında birçok farklı sözlüğün hazırlanmasına fayda sağlamıştır, bunların en önemlisi de 4,5 milyar kelimeden oluşan İngilizce Bankası'dır (Bank of English, 2019; The Collins Corpus 2019).

Türkçe için, Türkçe'nin karakteristik ve tipik kullanım ortamlarından derlenmiş, dili temsil niteliği olan yazılı ve/ya sözlü, derlemi oluşturma çalışmaları sürmektedir (Özkan, 2013).

Özkan (2013), bu çalışmaların en büyük engelinin, hazırlanan derlemin bir bilgisayar tarafından okunabilir-işlenebilir bir yapıda işaretlenmesi için gerekli altyapı olanaklarının yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Ancak 2012 yılında, *Taner Sezer* ve *Bengü Sever Sezer* (2013) tarafından Türkçe dili için, büyük veriye sahip Ulusal İngilizce Derlem'iyle (British National Corpus-BNC) ortak özelliklere sahip ilk derlem olan TS Corpus hazırlanmış ve 2013 yılında online olarak kullanıma sunulmuştur.

7- Adli Dilbilim

Adli dilbilim, dilbilim ve hukuk alanlarının suçla kesişmesiyle vücut bulan, adli olayların çözülmesinde dilbilim ve alt dallarından yararlanan bir dilbilim uygulamasıdır.

John Olsson'a (2009a) göre, "adli dilbilim adli hataları düzeltmek için bir araç olarak hayatına başlamıştır".

Gerald R. McMenamin'e (2002b) göre, "adli metinlere uygulanan bilimsel bir dil uygulamasıdır".

Adli dilbilim, dar bir biçimde sadece dilbilimsel kanıtlarla ilgilenen bir dal gibi tanımlanabilir, ancak *John Gibbons* (2003) adli dilbilim teriminin, dil ve kanunla ilgili tüm alanları kapsayan bir başlık olarak geniş çevreler tarafından kabul gördüğünü ifade etmektedir.

Adli dilbilim terimi ilk olarak, Londra Üniversitesi'nde çalışan İsveçli dilbilimci *Jan Svartvik*'in (1968) elli dört yıl önce yazdığı bir makalede ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, Jan Svartvik, adli dilbilimin isim babası kabul edilir. Bu makaleden neredeyse yirmi yıl önce de *Philbrick* (1949, Coulthard ve Johnson, 2007'de aktarıldığı gibi) 'Adli İngilizce' terimini kitabının başlığında kullanmış ancak terim yerleşmemiştir.

2. 2. Adli Dilbilimin Tarihçesi

Dilbilimin 2400 yıllık geçmişine rağmen, yeni bir alanı olan adli dilbilim, modern uygulamalı dilbilimin hızla büyüyen bir koludur. Kısacık gibi görünen tarihi, dilin adli bir araç olarak kullanılmasının aslında Antik Yunan ve Roma zamanına kadar geri gittiğini göstermektedir (Coulthard ve ark., 2011).

Antik Çağ'da yaşamış İyonyalı ozan Homeros'un hem Ilyada hem de Odysseia destanlarının ikisinin birden yazıp yazmadığıyla ilgili spekülasyonlar olmuştur; çünkü iki metin de dilbilimsel açıdan tek bir yazara atfedilmektedir.

Metin yazarlarının belirlenme metotları temel olarak İncil için geliştirilmiş, daha sonra edebi alanlara da uyarlanmıştır (McMenamin, 2002b). İncil, Yeni Ahit'teki Pavlus'a atfedilen mektupların ve Eski Ahit'in (Tanah) yazarlarının tespit edilmesi amacıyla dilbilimsel incelemelerin odağında olmuştur (Michell, 2013).

İngilizce'nin en büyük yazarı ve dünyanın en seçkin drama yazarı kabul edilen İngiliz şair Shakespeare'in eserleri bile, oyunları 'gerçekte' kimin yazdığı konusunda bitmek bilmez tartışmalara konu olmuştur ve günümüzde, Shakespeare'in ölümünden dört yüz yıl sonra bile bu tartışmalar hala devam etmektedir. 1700'lerden beri devam eden bu münâzaraların en gözde iki adayı ise, Shakespeare'den önceki tek büyük oyun yazarı kabul edilen İngiliz şair ve oyun yazarı Christopher Marlowe ve İngiliz felsefeci-yazar Francis Bacon'dır. Bu üç yazarın birlikte çalıştıkları ve ortaklaşa eser ürettikleri veya Shakespeare'in tüm eserleri yazdıkları ve Shakespeare'in bu yazarlar için bir nom-de-plume olduğu iddia edilmiştir (Holmes, 1994).

Adli dilbilimin bilimsel olarak kanıtlanmasında iki çalışma çok önemli kabul edilmektedir. Bunlardan birincisi Jan Svartvik tarafından yapılan ve dilbilimin adli

yönünü metodik bir şekilde çalıştığı Evans ifadeleridir. İkincisi ise, Malcolm Coulthard'ın ilk derlem sözlük kullanarak yaptığı Bentley vakası çalışmasıdır.

2. 2. 1. Evans ifadeleri ve Jan Svartvik

10 Rillington Place, Nothing Hill, Londra...

Söz konusu 10 numaralı bina, suçla anıldığından adı kötüye çıkmıştır, öyle ki, semtin sakinlerinin yerel yönetime yaptığı baskı sonucu, sokağın adı Ruston Close olarak değiştirilmiştir. Ancak yine de sokağın üzerindeki kötü izler hafızalardan tam olarak silinmemiş ve yerel yönetim heyeti sokağı tamamen yıkmış ve 1970'lerde yeniden inşa edilmiştir. Söz konusu bölgedeki en çarpıcı vaka ise, sekiz kişinin öldürülmesiydi. Ancak son vakanın 'sözde' faili Timothy John Evans, karısı ve bebeğinin öldürülmesi sebebiyle hüküm giymiş ve asılmıştır.

Kensington'da Rillington Place 10 numaralı binanın giriş katında, utangaç olarak tanımlanan, dışarıdan görünüşe göre mutlu mesut evli olan John Christie yaşamaktadır. John Christie'nin üst katında ise, Timothy John Evans, karısı Beryl ve bebeğiyle oturmaktadır. Evans'ın yaşadıkları evden 1949 yılının ortalarında kaybolmasıyla, eşi Beryl ve bebek kızının nerde olduğuyla ilgili sorular sorulmaya başlamış; aynı yılın Kasım ayında ise Evans polise teslim olmuş ve o süre zarfında Galler'deki amcası Merthyr Tydfil'le birlikte yaşadığını açıklamıştır. Evans'in polise eşi ve kızının ölümünü itiraf eden ifadeler verdiği iddia edilmektedir (Olsson, 2009b). Söz konusu ifadeler ve komşusu John Christie'nin verdiği kanıt sebebiyle suçlu bulunmuş ve 1950 yılında asılmıştır. Aynı binadan daha sonra, John Christie'nin karısı kaybolmuştur ve komşular soru sormaya başlayınca da Christie binadan ayrılmıştır. Daha sonra daireye yerleşen kiracı, evde tadilat yaparken kısmi olarak giyinik bir kadın cesedi bulmuştur. Polis yaptığı aramada daha başka cesetlere de rastlamış ve John Christie'yi yakalamış ve mahkeme onu bu eylemlerden suçlu bulmuştur. Ancak yapılan acil isteklere rağmen, İçişleri Bakanlığı Christie'nin asılmasını ertelememiştir. 1953

yılında asılmadan kısa süre önce, John Christie, diğer kadınların yanısıra Timothy Evans'in karısını ve "büyük ihtimalle" kendisine ait olduğunu düşündüğü bebeği de öldürdüğünü de itiraf etmiştir. Ancak buna rağmen, aradan 10 yıldan fazla süre geçtikten sonra bile, Timothy Evans bu suçlardan aklanmamıştır.

1960'lı yıllarda, gazeteci Ludovic Kennedy, Timothy Evans vakasıyla ilgilenmeye başlayınca, ifadeler dilbilimci Jan Svartvik'in de ilgisini çekmiştir. Yazdığı 'The Evans Statements: A Case for Forensic Linguistics' (Evans İfadeleri: Adli Dilbilimciler için bir Vaka) adlı makalede, Timothy Evans'in verdiği dört ifadenin suçu üstlendiği bölümlerin anlatımının dilbilimsel tarzının ölçülebilir bir biçimde diğer bölümlerden farklı olduğunu, ifadelerin birden fazla değişik ifade tarzına sahip olduğunu ve ifadelerinin büyük kısmının 'polis kayıtları' olarak bilinen ifade tarzına sahip olduğu sonucuna varmıştır (Svartvik, 1968; Olsson, 2009; Coulthard ve Johnson, 2007).

Svartvik'in çalışması ve Ludovic Kennedy'nin yaptığı haberler sayesinde İçişleri Bakanlığı, Timothy Evans'la ilgili hükmün geri çekilmesini ve Evans'ın öldükten sonra affedilmesini sağlamıştır. Bu vaka, tüm dünyada, dilbilimin çok şaşaalı bir rol oynadığı ilk vakadır.

Svartvik (1968) çalışmasını, açılan kamu soruşturması için Londra Kraliyet Adalet Mahkemeleri'ne (Royal Courts of Justice) sunduğu "Timothy John Evans Tarafından 30 Kasım ve 2 Aralık 1949 Tarihlerinde Verilen İfadelerin Dilbilimsel Analizi" adlı resmi raporuna dayandırmaktadır.

Svartvik, adli dilbilimin önemini ve çalışmanın bu alanın oluşmasına katkısını, önsözünde anlatmıştır (1968):

Ham olan 'adli dilbilim' alanının ortaya çıkışı birkaç sebepten ötürü önemlidir, ancak ikisi daha önemlidir. Öncelikle, bu alan, dilbilimciye, doğrudan topluma yararlı olmak ve katkı yapmak adına nadir fırsatlardan birini sağlamaktadır. (...) Bir dilbilimcinin, arada sırada da olsa, dilbilimsel araştırmadan öteye geçip yararlı olabileceğini görmesi ve uygulamalı dilbilimin dil öğretmekle veya makinalarla çeviri yapmakla bir olmadığını anlaması iyidir. İkinci olarak, bu çalışma, dilin farklı durumlarda nasıl kullanılacağı konusundaki güncel yetersizliğimizin altını çizmiştir. Dil çalışmalarının diğer alanlarıyla karşılaştırınca, toplumsal dilbiliminin ne kadar ihmal edilmiş bir alan olduğu hissedilmektedir.

2.2.2. "... ve sonra...": Bentley vakası ve Malcolm Coulthard

1952 yılının Kasım ayında, iki genç, on dokuz yaşındaki Derek William Bentley ve on altı yaşındaki Chris Craig hırsızlık amacıyla Londra'daki bir depoya girmişlerdir. Craig'in bir silahı vardır. Onları depoya girerken görenler polisi aramışlardır. Polisin geldiğini duyduklarında ise Bentley ve Craig, deponun düz çatısına tırmanmışlardır.

Polis binayı sardığında, üç silahsız polis memuru Bentley ve Craig'i tutuklamak için çatıya çıkmıştır. Bentley hemen teslim olmuş, Craig ise ateş etmeye başlamış, bir memuru yaralamış, bir diğerini öldürmüştür. Olaydan beş hafta sonra yapılan duruşma, iki gün sürmüş ve gençlerin ikisi de suçlu bulunmuştur. Henüz reşit olmayan Craig, ömür boyu hapis cezasına çarptırılmış, Bentley ise idama mahkûm edilmiş ve kısa süre de sonra bu hüküm yerine getirilmiştir. Bir '*cause célèbre*' olan Bentley vakasında, Derek William Bentley'nin ailesi inatçı bir şekilde 'suçlu' hükmünü düzeltmek için savaşmışlardır ve ancak olaydan kırk altı yıl sonra, 1998 yılında, başarılı olmuşlardır.

Derek William Bentley aleyhine olan kanıtların büyük çoğunluğu sadece dilbilimsel kanıtlardır (Coulthard, 2006). Mahkemenin hâkimi olan İngiltere Mahkemeleri Baş Hâkimi Baron Goddard, Bentley'nin söylediği iddia edilen "Bırak onu alsın" (Let him have it) cümlesini yorumlayarak ve bu cümleyle Bentley'nin "zihinsel olarak polis memuru Sidney Miles'ın öldürülmesine yardım ettiğine" kanaat getirerek Bentley'i ölüme mahkûm etmiştir (Derek Bentley, 2015).

Bentley'nin avukatı jürinin Bentley aleyhine hükme varabilmesi için gerekli iki ön koşul olduğunu söylemiştir:

a- Bentley'nin Craig'in bir silahı olduğunu bilmesi,

b- Bentley'nin Craig'i silahı kullanmaya tahrik veya teşvik etmesi (Trow, 1992).

İddia makamının iki noktada da sunduğu deliller dilbilimseldir. Bentley ifadesinde (Coulthard, 2006, s.4, ifade satır 23) "Silahı kullanacağını bilmiyordum" (I did not know he was going to use the gun) demiştir. Davanın ehemmiyeti sebebiyle atanan İngiltere Mahkemeleri Baş Hâkimi, bu cümleyle, *Coulthard*'ın (2006, p. 5) ifadesiyle "muhteşem bir oyun oynayarak" bu cümlenin olayların akışındaki sırasının Bentley'in silahtan haberdar olduğunu gösterdiğini, 'a gun' yerine 'the gun' ifadesinin de bunu desteklediğini iddia etmiştir.2

İkinci noktada ise, olaya dahil olan üç polis memuru hem yazılı hem de mahkemedeki sözlü ifadelerinde Bentley'nin "Bırak onu alsın, Chris" (Let him have it)3 dediğini söylemişlerdir. Mahkeme hakiminin de altını çizdiği gibi, bu dilbilimsel ifadenin gücü, bu ifadeyi hatırlayan, kaydeden, bir kenara yazan ve daha sonra da gerçekliğine yemin eden üç polis memurunun güvenilirliklerine bağlıdır (Coulthard, 2006, p. 5).

Coulthard (2006, pp.8 – 9), Bentley'nin ifadesi üzerinde yaptığı dilbilimsel çalışmayı şöyle özetlemektedir:

Derek Bentley'nin ifadesinin en çarpıcı unsurlarından biri, bir zaman zarfı olarak "then" (sonra) ifadesinin sık kullanımıdır; 588 kelimede 11 defa. Sıralı bir olayın akışını anlattığı düşünülürse bu durum garip görünmeyebilir, ancak diğer tanık ifadeleriyle

2 İngilizce dilbilgisinde, 'a, an' belirsiz sıfatlardır ve 'bir' anlamına gelirler. 'The' ise belirli bir sıfattır ve kullanıldığı yerde, konuşmacının da dinleyicinin de o nesne hakkında bilgi sahibi olduğunu gösterir.

3 "Let him have it Chris" cümlesindeki 'it', isim halini almış bir zamirdir, cansız nesneler ve hayvanların yerine kullanılır. Bu cümlede ifade edilen, "Bırak silahı alsın" anlamı da olabilir, "Bırak kurşunu yesin" de...

karşılaştırıldığında hem atipiktir, hem de polis kayıt diline ait bir özelliktir. Bu hipotezini test etmek için, iki grup kısa metin kullanıldı. Birinci gruptaki üç ifadeden biri Bentley vakasındaki tanıklardan biri olan bir kadınınkiydi, diğer ikisi de ilgisiz bir vakadaki iki erkeğin ifadeleri, ki toplamda 930 kelimelik bir metin grubu elde edildi. İkinci grupta ise, Bentley vakasında ifade veren iç polisten ikisinin ifadesi kullanıldı, üçüncü ifade ise başka bir vakada ifade veren bambaşka bir polis memurunun ifadesiydi. İkinci grup da toplamda 2270 kelime bulunmaktaydı. Karşılaştırmalı sonuçlar çok çarpıcıydı: Sıradan tanık ifadelerinden oluşan birince grupta "sonra" (then) ifadesi bir kere yer alırken, polis memurlarının ifadelerinin bulunduğu ikinci grupta 29 adet mevcuttu; ortalama 78 kelimede bir. Bentley'nin ifadesindeki aynı kullanım ise her 53 kelimede bir olarak bulunmuştur. Bu sonuç, Bentley'nin ifadesini polis memurlarının ifadeleriyle aynı gruba sokmaktadır.

Bütün bu sonuçların sağlam bir kaynakla çapraz kontrolünü de yapmak mümkün olmuştur: COBUILD (Collins Birmingham University International Language Database) sayesinde. Bu bir ilk olan derlem sözlük çalışması, 1980'lerde başlamış, Profesör John Sinclair tarafından yürütülmüş ve ilk sözlük 1987 yılında yayınlanmıştır. Klasik sözlüklerin aksine, kelimelerin anlamları dilbilimcilerin tasvirleriyle verilmez, COBUILD kelimelerin anlamlarını günlük dilde kullanıldığı ve yazıldığı metinler ve cümlelerden örnekleyerek bir araya getirmiştir. Bu şekliyle de sözlük yazma yaklaşımlarını tamamen değiştirmiş, İngilizce öğrenenler için bir referans kaynağı olmuş ve yeni nesil sözlüklerin ilk örneği olarak yeni bir çağ açmıştır. Günümüzde 4,5 milyar kelimeden oluşmaktadır. COBUILD İngilizce Bankası'nın bir alt grubu olan Konuşulan İngilizce Derlemesi (Corpus of Spoken English), *Coulthard* araştırmasını yaptığı zaman 1,5 milyon kelimeden oluşmaktaydı.

Bütün anlamları ve kullanımlarıyla 'sonra' (then) kelimesi, bu veri bankasıyla karşılaştırıldığında toplam 3, 164 kere yani her 500 kelimede bir kere kullanıldığı tespit edilmiştir; bu da Coulthard'ın (2006, pp. 8 – 9) tanık ifadelerinden oluşan birinci denek grubunu desteklemektedir (Fox, 1993).

Sıradan konuşmacılar, İngilizce dilindeki "sonra" kelimesini polisler kadar çok kullanmamakla birlikte, farklı bir dilbilimsel pozisyonda kullanmaktadırlar. COBUILD İngilizce Bankası'nın konuşulan dil bölümündeki derlemelere bakıldığında 'Sonra ben' (Then I) sıralamasının, 'Ben sonra' (I then) sıralamasına göre on kat daha fazla, toplamda dokuz defa, görüldüğü tespit edilmiştir. 'Sonra ben' dizimi her 165,000 kelimede bir olarak bulunmuştur; ancak Bentley'nin kısa ifadesinde bu sıralama üç kere geçmektedir; her 194 kelimede bir.

Coulthard (2006, pp. 8 – 9), derleme veri bankasından sonuçlarının da işaret ettiği gibi, 'Ben sonra' dizilimini, birinci grup tanık ifadelerinde hiç bulamamış, ancak 980 kelimelik polis ifadeleri grubunda, 1,5 milyon kelimelik Konuşulan Dil verilerinde olduğu kadar çok, dokuz kere geçtiğini tespit etmiştir. Ayrıca mahkeme sırasında, polis memurlarının verdiği sözlü ifade de 'sonra' kelimesi alışılmadık bir pozisyonda ve arka arkaya cümleler içinde sıklıkla kullanılmıştır; ancak Bentley'nin mahkemedeki sözlü ifadesinde sadece iki kere geçmekte ve 'sonra' kelimesi alışılmış, normal kabul edilen diziliminde kullanılmaktadır.

Böylelikle, 'Ben sonra' diziliminin bir polis kayıt dili ifadesi olduğunu ispatlamış, Bentley aleyhine diğer dilbilimsel kanıtları da sağlayan üç polis memurunun güvenilirliklerini yerle bir etmiştir.

2.3. Adli Dilbilimin Uygulama Alanları ve Dünyadaki Uygulamaları

2.3.1. Adli dilbilimin uygulama alanları

Adli dilbilim uygulama alanlarının sınıflandırılması, alan geliştikçe büyümektedir. Coulthard (2007) alanı iki temel başlık altında toplamaktadır: adli sürecin dili ve kanıt olarak dil.

Uluslararası Adli Dilbilimciler Birliği (International Association of Forencis Linguists – IAFL, 2018) daha farklı bölümleme yaparak, 'adli dilbilim' teriminin kanun ve dilin kesiştiği tüm alanları kapsadığını ifade etmektedir:

- **Dil ve Kanun:** Kanunlar, adli belgelerin anlaşılabilirliği, adli metinlerin analizi ve yorumlanması, adli dilin tarihi, adli çerçevede çok dilli konular, kanuni kaynakların söylem analizi, dil ve dilin kanun karşısındaki dezavantajları, azınlık dilleri ve adli sistem, dil hakları, güç ve kanun, adli metinlerle ilgili kültürlerarası konular.

- **Adli Süreçte Dil:** Korunmasız tanıklarla görüşmeler, korunmasız tanıkların iletişimsel zorlukları, polis ifadeleri, sığınma talebiyle gelenlerin dillerinin tespit edilmesi, çift dilli duruşmalar ve ikinci dil sorunları, duruşma dili, duruşma yorumlama ve açıklamaları, duruşma çevirileri, polis dili, hapishane dili, hukuk ve ceza mahkemelerinde hâkime ve jüriye hitap etmek için kullanılan dil.

- **Kanıt olarak Dil:** Yazar analizi ve tespiti, intihal, konuşmacı kimliklendirmesi ve ses karşılaştırması, derlemelerin (ifadeler, itiraflar, intihar notları) toplanması, yazarın bulunması ve profillendirilmesi gibi bilişimsel dilbilim incelemeleri, ürünlerdeki tüketici uyarıları, hukuk

mahkemelerinde kanıt olarak dil (markayla ilgili sorunlar, sözleşme anlaşmazlıkları, hakaret davaları, ürün sorumluluğu, ticaret sahtekarlıkları, telif hakkı ihlalleri), lehçe bilimi (dialectology) ve toplumsal dilbilim, anlam bilimi, edim bilimi.

- **Araştırma/Eğitim:** Uzman ifadesi etiği ve uygulaması, dilbilimsel kanıtın sunulması, uzman tanık olarak dilbilimci, adli dilbilimin / kanun ve dilin öğretilmesi ve test edilmesi, kanun çalışanları için dil eğitimi.

Dilbilimin tüm alanları adli dilbilim için kullanılmaktadır: İmlâ dahil olmak üzere ses bilgisi ve ses bilimi (phonetics ve phonology), biçim bilimi (morphology), dizim bilgisi (syntax), anlam bilimi (semantics), söylem analizi (discourse analysis), biçem bilimi (stylistics), yorumlama ve çeviri.

Adli dilbilimin alt dalları ve uygulama alanları için sabit ve değişmez bir sınıflandırma yoktur, ancak alanın uzmanlarının birbirine yakın sınıflandırmalar yapmaktadırlar.

Olsson'un (2004) yaptığı adli dilbilimin alt disiplinleri sınıflandırması şu şekildedir:

- **Yazar Belirlenmesi:** Metinlerin yazarlarının belirlenmesi.
- **Şekil Belirlenmesi:** Bir metnin konuşma, yazı veya ikisine birden mi (örneğin, bir bölümü serbest yazılmış, bir bölümü dikte edilmiş) dayandığının tespit edilmesi.

- **Adli Çeviri:** Duruşmada yapılan yorum, açıklama ve çeviriler. Tanık, şüpheli ve mağdurlar için, polis için ifadelerin ve diğer adli belgelerin açıklanması, çevirisi.

- **Sözlü İfadelerin Yazıya Geçirilmesi:** Bazı hukuk sistemlerinde ifadeler ses veya görüntü olarak kayıt altına alınmaktadır. Mahkemede kullanılması için yazıya geçirilmesi gerekmektedir. Söz konusu kayıtlarda, anlam karışıklıklarının önlenmesi ve kayıtların bütün olarak aktarılması için bu alan da adli dilbilime dahil edilmiştir.

- **Duruşmalardaki Dil ve Söylem İncelemesi:** Duruşmaya katılanların ve kullandıkları dilin arasındaki ilişkinin incelenmesi – güç, önyargı, kültür çarpışması, vb. gibi konular, çapraz sorgu.

- **Dil Hakları:** Başka dilin hâkim olduğu toplumlardaki azınlıkların dil hakları, toplumun dilindeki lehçeler, kendine ait dili olmayanların dilbilimsel hakları, bürokratik dilin baskınlığı. Yorumlama, ifadelerin yazıya dökülmesi, duruşma söylem analizi gibi konular aynı zamanda dil hakları başlığına da aittir.

- **Söylem İncelemesi:** Tanık ifadelerinin doğruluğunun belirlenmesi.

- **Adli Sesbilgisi:** Konuşmacı tanımlanması gibi amaçlarla ses verilerinin incelenmesi ve sesle teşhis (voice line-ups).

- **Metin İncelemesi:** Acil durum çağrıları, intihar, fidye notları, vasiyetler gibi metin ve içeriklerin sahte olanlarının gerçeklerinden ayrılması; metinlerden risk tespiti.

2.3.2. Adli dilbilimin dünyadaki uygulamaları

"Duyduğum ses, siyah bir erkeğin sesine benziyordu."

Clifford v. Chandler (2003) davasında bir polis memuru, kayıtta duyduğu sesin siyah bir adamın sesine benzediği ifadesini vermiştir. Temyize giden davacı, bu ifadenin Anayasa'nın 14. Maddesiyle korunan haklarını gasp ettiğini ifade etmiştir. Kentucky Bölge Mahkemesi ses kaydının kalitesi sebebiyle, anlaşılmaz olarak kabul edip, delil olarak kayıt altına almamıştır. Temyiz Mahkemesi de bu delilin ırkçılıkla ilgili sorunlar yaratabileceğini de ekleyerek, Bölge Mahkemesinin kararını onaylamıştır.

Farklı ırklara ait seslerin tanımlanması konusunda az sayıda çalışma olsa da bu tanımlamaların son derece güvenilir olduğu ortaya konmuştur; örneğin, 1999'da Standford Üniversitesi'nde toplam 421 öğrenci ve mezun arasında yapılan araştırmada, 20 farklı etnik kökene ait ses örneklerini dinleyen katılımcılar, Afrika-Amerikan kökenleri konuşmacıları %80 oranda tespit etmişlerdir (Purnell ve ark., 1999).

Amerika Birleşik Devletleri'nde bilimsel kanıtların kabul edilmesi, iki ayrı davaya dayanmaktadır: Frye v. US ve Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals. Ancak 1923'te uzmanların uzmanlaştıkları konularda ifade vermelerinin önünü açan Frye testi kuralı, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi tarafından "artık geçersiz" kabul edilerek, 1975 tarihli Federal Kanıt Kanunu'yla değiştirilmiştir. Daubert davasıyla değişen, söz konusu 702 numaralı kanuna göre, mahkeme, bilirkişi görüşünün kabul edilebilirliğine ilişkin denetimde, şu unsurları göz önünde bulundurur:

- Görüşün test edildiği veya test edilebildiği,

- Görüşün aynı meslekten olanların gözden geçirmelerine veya yayınlarına konu olup olmadığı,
- Görüşün bilinen ya da potansiyel hata oranının ve teorinin işleyişini kontrol eden standartları olup olmadığı,
- İlgili bilimsel topluluğun teoriyi ne ölçüde kabul ettiği.

Daubert davasıyla, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, hakimlere güven uyandırmayan bilirkişi ifadelerini dışarda tutacak, bir nevi kapıyı koruyan 'aslan' payesi ve sorumluluğu vermiştir (Kredens, 2006).

Dilbilimsel kanıtlar ise, özellikle ses tanımlama, 1970'lere kadar sorunsuz bir biçimde bilimsel kabul edilmesine rağmen, sonraki yıllarda doğrudan 702 numaralı Federal Kanıt Kanunu'na uygun olarak kabul edilmemekte ve mahkemelerce sorgulanmaktadır (Kredens, 2006). Buna rağmen, dilbilim uzmanları gitgide artan bir oranda hem hukuk hem ceza davalarında uzman tanık olarak görüş bildirmektedirler. Bir konuşmacının kökeni, yazar atfı, bir metnin anlaşılabilirliği, rekabetteki iki marka adlarının okunuşunun benzer olması, kişinin Miranda[4] uyarısını anlayıp anlamadığı, söylem analizi konularında dilbilim uzmanlarının tanıklıkları ve çalışmaları gitgide artmaktadır; ancak kanuni metinlerin anlamı ve jüri bilgilendirmesinin anlaşılabilirliği konularında hâlâ ilerlemeye ihtiyaç vardır (Tiersma ve Solan, 2002).

[4] ABD Yüksek Mahkemesi'nin 1966 yılında verdiği ve "Miranda Kararı" olarak bilinen karara bağlı olarak gelişmiş bir haktır. Bu karar ile polis tarafından yakalanan ve sorgulanan kişilere sahip oldukları anayasal hakların bildirilmesi gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Miranda Kararı, "kişinin kendisini suçlamaya zorlanamama ilkesi" ile de yakından ilgilidir.

Avustralya mahkemelerinde dilbilimsel analizin kanıt olarak kullanılması son yirmi yıl içinde olan bir gelişmedir. *Eades* (1997) Avustralya ceza mahkemelerinde kabul edilen dilbilimsel kanıt ve uzmanlıkların beş ana başlıkta toplanabileceğini ifade etmiştir:

1- Konuşmacı tanımlanması, örneğin, tehditkâr telefon aramaları yapan kişilerin seslerinin analizi, vb.,

2- Ses kaydının metne geçirilmesi, örneğin, polisin aldığı bir ifade ses kaydının veya bir 'dil suçunun' ses kaydının duyulmasının veya anlaşılmasının zor olması, vb.,

3- Gerçek olmadığı iddia edilen sözlü deliller, örneğin, kişi kendisine ait sözlü delilin üretildiğini iddia edebilir, bir intihar notu bulduğunu söyleyebilir ancak kurbanı öldürmeden önce kendisi yazmış olabilir, vb.,

4- Anlaşılma, örneğin, bir mağdur veya şüphelinin polise verdiği ifadelerde sorulan soruları, yazılı kanuni belgeleri anlayıp anlamaması, vb.,

5- Farklı kültürlerin yarattığı dil ve dil kullanımı farklılıkları.

Eades'in 1994 yılında yazdığı makalesinde ise, Avustralya mahkemelerindeki dilbilimsel kanıt ve uzmanlıkların sadece iki alanda olduğunu (İfade alımlarının polis kaydı ve ses kayıtlarının konuşmacı tanımlaması) belirtmiştir. Avustralya mahkemelerince dilbilimsel kanıt ve uzmanlıkların gitgide artan bir sayıda kabul

edilmeye başlamasını ise, medyanın ve dilbilim uzmanlarının konuya artan ilgisine bağlamaktadır.

İngiltere (Birleşik Krallık), bilirkişi uzmanlığı ve kanıt kabulü konusunda Avustralya ile çok yakın bir noktada durmaktadır. Üç İngiliz bölgesi İskoçya, Kuzey İrlanda ve İngiltere ve Galler ile Avustralya'nın bazı eyaletleri küçük farklılıklar göstermektedirler. İngiltere'de ceza mahkemelerinde bilirkişi uzmanlığı kanıtı, önceleri Ceza Kanunu'nun 1988'deki maddeleriyle, *inter alia* ile düzenlenmektedir. Çok sıkı maddeleri olmayan bu düzenleme, bilirkişinin uzmanlığıyla sunacağı kanıtın davayla ilgili olması ve güvenilirliği haricinde başka bir gereklilik ortaya koymamaktadır (Uglow, 1997). Bilirkişinin uzman olarak kabul edilip edilmemesi hâkimin kararındadır. Bilirkişinin eğitimi, yayınları, deneyimleri ve çalışmalarıyla ilgili detaylı bilgiler sunabilmesi beklenmektedir (Robertson, 1995).

Burada önemli olan uzmanın kim olduğu değil, uzmanlık alanının tanınıp tanınmadığıdır; dolayısıyla 1995 tarihli Kanıt Kanunu 79. Bölüme uyan herkesin görüşüne izin verebilmektedir.

Uzmanların görevleri ve sorumlulukları *National Justice Compania Naviera SA v. Prudential Assurance Co Ltd* (The Ikarian Reefer, 1993) davasında bütün hatlarıyla ifade edilmiştir (Coulthard ve Johnson, 2007).

Buna göre (Bromby, 2002):

1- Bilirkişinin mahkemeye sunduğu uzman görüşü ve kanıtı, davanın gerekliliklerinden içerik ve şekil olarak bağımsız olarak, uzmanın bağımsız bir ürünü olmalı ve bu şekilde görülmelidir.

2- Bir bilirkişi tarafsız fikri olarak, kendi bilgisi ve uzmanlığı dahilinde, mahkemeye bağımsız katkısını sunmalıdır ve asla avukat rolünü üzerine almamalıdır.

3- Bir bilirkişi fikrinin dayandığı gerçekleri veya varsayımları açıklamalıdır. Vakayla ilgili kendi uzman görüşünün aleyhine bile olsa maddi gerçekleri çıkartmamalıdır.

Ancak bu esnek gibi görünen düzenlemeler, vakaların görülmesini geciktirdiği ve mahkemeye fazla masraf olduğu gerekçesiyle son yıllarda daha sıkılaştırılmıştır. Özellikle Yüksek Mahkeme Kraliyet Dairesi Başkanı Lord Woolf'un sunduğu çözüm önerileri kabul edilerek, 26 Nisan 1999'da yürürlüğü konmuştur; buna göre, bilirkişinin sunacağı görüşle ilgili tüm tasarruflar mahkemenin tam kontrolüne verilmiştir.

Ceza adalet sistemi de gözden geçirilerek, Ceza Muhakeme Usul Kanunu 2005 Nisan ayında yürürlüğe girmiştir (The Criminal Procedure Rules, 2005). Artık mahkemeler, bilirkişi görüşü kabul edilebilir olsa da reddedebilmektedirler. Coulthard (2013) son makalesinde, bilirkişinin yönteminin bilinen hata paylarıyla ilgili bilgilerin de temin edilmesini gerektiren Daubert kriterinin şu anda İngiltere'de uygulanan kriterlere göre daha zahmetli olduğunu ancak yakın gelecekte Daubert benzeri bir kriterin de Birleşik Krallık mahkemelerine geleceğini öngördüğünü belirtmektedir.

Genel olarak, İngiliz hakimleri, dil konusundaki bilirkişinin sunduğu uzmanlıklara temkinli yaklaşma eğilimindedirler; *Kredens* (2006) bunu şu şekilde açıklamaktadır: "Hakimler, kendilerinin de anadili İngilizce olduğu için, söz konusu dilbilimsel delili kendilerinin de anlayabilecek ve net bir biçimde yorumlayabilecek

kapasiteleri olduğunu sebep göstererek, dilbilim uzmanını bırakın atamayı, mahkemeye kabul etmek için bile sıklıkla çekimser davranmaktadırlar".

Almanya'daki adli sistem ise Anglo-Amerikan sistemden tamamen farklıdır. Alman hukukunda, bilirkişiler 'tanık' olarak adlandırılmaz; bilirkişiler 'hâkimin yardımcısı' olarak faaliyet gösterirler (Jessnitzer, 1978). Alman Medeni Usul Kanunu'nda hangi konularda bilirkişiye başvurulacağı ya da başvurulamayacağı yönünde somut bir düzenleme yapılmamıştır (Zöller ve ark., 2005). Bilirkişiye müracaat edilmesinin sebebi hakimdeki özel veya teknik bilgi eksiğinin kapatılmasıdır (Jauernig, 2000). Bilirkişinin hangi konuda meslek bilgi ve tecrübeye sahip olduğu, görüşüne neden başvurulduğu taraflara bildirilmeli, bu hususlar yargılama sonunda verilecek kararda gerekçelendirilmelidir (Rosenberg ve ark., 2004). Ayrıca bilirkişiyi, Amerikan sisteminin aksine, davalı taraflar değil, mahkeme atamaktadır.

Dilbilim uzmanları Alman mahkemelerinde 1970'li yıllardan itibaren bilirkişi olarak görüş bildirmektedirler (Kniffa, 2007). Yazarın belirlenmesi, hakaret davaları, tartışmalı metinlerin anlamlarının incelenmesi ve belirlenmesi, medya hukuku sorunları, marka hukuku, vb. alanlar bir dilbilim uzmanının en çok mahkemeye bilirkişi olarak hizmet sunduğu alanlardır. Almanya'da tek federal hükümet kurumu olan Federal Adli Polis Merkezi'nin (Bundeskriminalamt)[5] aktif olarak çalışan bir Adli Dilbilim Merkezi bulunmaktadır; ayrıca adli el yazısı analizi ve adli sesbilimi için de ayrı bölümleri bulunmaktadır (Kniffa, 2007). Ayrıca üniversitelerde, diğer enstitülerde

[5] Birleşik bir kelime olan 'Bundeskriminalamt' Federal Adli Ofis / Merkez anlamına gelmektedir, ancak Federal Adli Polis Merkezi anlamında kullanılmaktadır.

çalışan dilbilim uzmanları, özel uzman olarak birçok vaka ve davaya danışmanlık vermektedirler.

İsviçre'de ise bilirkişiye başvurulması gereken durumlar açısından hukuki çerçeve Almanya ile paraleldir. İsviçre hukukunda da bilirkişiliğin amacı, hüküm vermeye yetkili olan fakat gerekli mesleki bilgiye sahip olmayan şahıs ve mercilere hüküm vermede yardımcı olmaktır (Vogel, 1999, Abt, 2002'den aktarıldığı gibi).

Ancak dillerin çeşitliliği açısından İsviçre renkli bir ülkedir. İsviçre'nin Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Romanşça olmak üzere dört ana dili vardır, yalnız sadece ilk üçü federasyon dili olarak kabul edilmektedir. Almanca konuşulan bölgelerde halk, yazılı kuralları olmayan, dilbilgisi çok basit kurallara dayanan ve telaffuzu 'Yüksek Almanca' denilen klasik Almanca'dan farklı, İsviçre Almancası denen bir Almanca konuşmaktadırlar. Ancak gazeteler dahil olmak üzere, yazı olan her alanda 'Yüksek Almanca' olarak kullanılmaktadır.

İsviçre Konfederasyonu 2021 verilerine göre (Federal İstatistik Ofisi, 2022) İsviçre nüfusunun %74'ü İsviçreli olup, geri kalanı göçle oluşmuştur. 26 kantona bölünen 8 milyonluk bir ülke olan İsviçre'nin polisi de kanton polis teşkilatları olarak bölünmüştür, her kantonun kendine ait bir yapısı ve polislik anlayışı bulunmaktadır. 2002 yılında kurulan Federal Polis Ofisi ise organize suçlar, kara para aklama, yolsuzluk ve bazı beyaz yaka suçları ile mücadelede görevlendirilmiştir (Allee ve ark., 2006). 2021 verilerine göre, şiddet içeren tüm suç türlerinde toplam 45,617 olay, basit hırsızlık suçunda toplam 37,032 olay kaydedilmiştir ve bu suç türleri en çok işlenen iki suç türüdür. Son on yıl içinde hemen hemen tüm suç türlerinde istikrarlı bir düşüş kaydedilirken, dijital bir unsur barındıran suçlarda bir önceki yıla göre %24 artış kaydedilmiştir (Polis Suç Verileri, 2022).

2021 yılı 31 Ocak itibariyle tüm İsviçre'de toplam tutuklu sayısı 6,316'dır. Bir önceki yıla göre %8.4 düşüş kaydedilmiştir. 2011 yılından beri kaydedilen en düşük orandır (Federal İstatistik Ofisi, 2021).

Suç oranları ve tutuklu rakamları bu derece düşük olduğu, üstelik dört dilin konuşulduğu, yazılı formu olmayan sadece konuşulan bir dil olan İsviçre Almanca'sının ağırlıklı olduğu bir ülkede, adli dilbilimcilerle ilgili veriler nelerdir?

İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren, İsviçre yoğun ve düzenli olarak göç almıştır. 1950 yılında yabancılar İsviçre toplumunun %5'ini oluştururken, 2009 yılına gelindiğinde bu oran %22'ye yükselmiştir. 2013 yılı verilerine göre ise bu rakam %35'e yaklaşmıştır. 2018 yılında ise tüm toplumun %25'ini göçmenler oluşturmaktır. 1970'li yıllarda, yıllık göçmen rakamları birkaç yüz kişiyken, 1990'larda bu rakam 40,000'lere ulaşmıştır. 1990 yılından itibaren İsviçre Halk Partisi'nin (The Swiss People's Party – SPP) sıkı propagandalarıyla halk da gittikçe artan bir istek göstermiş ve göçün sıkı denetimiyle ilgili düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.

İsviçre'ye sığınma talebinde bulunanlar, Göç Federal Ofisi'ne bağlı LINGUA departmanı tarafından dilbilimsel incelemeye tabii tutulurlar. LINGUA dilbilim uzmanlarından oluşan küçük bir ekip olmasına rağmen, vakaların gerekliliğine göre, tüm dünyadan uzmanlarla birlikte çalışmaktadır (Baltisberger, 2010). Özellikle iltica talebinde bulunan kişinin geldiği ülkeyle ilgili şüpheler olduğunda, kişinin kimliğiyle ilgili yalan söylediği düşünüldüğünde, daktiloskopik testle veya diğer kanıtlama yollarıyla, kişi teste tabii tutulur (Loi sur L'Asile, 1998, Madde 99 /4- 5). LINGUA dilbilim raporları da bu çerçevede anlaşmazlık olduğu durumlarda mahkemede kabul edilmektedir.

LADO (Köken Belirlenmesi için Dil İncelemesi- Language Analysis for the Determination of Origin) olarak kısaltılan sistem, iltica talebinde bulunanların köken ülkelerini ve etnik kökenlerinin belirlenmesi için kullanılan bir dilbilim profillendirmesidir. Bu amaçla, iltica talebinde bulunan kişiyle yapılan görüşme kayıt ve analiz edilir. İltica talebinde bulunan kişinin konuşmasının analizinde, dialekt olarak ilgili özellikler (aksan, dilbilgisi, kelimeler ve başka diller ve/veya lehçelerden edinilmiş kelimeler) incelenir. LADO, adli dilbilim uzmanları tarafından yapılan bir tür konuşmacı kimliklendirmesi olarak kabul edilmektedir (Patrick, 2012). 1990'lı yılların ortasından itibaren, iltica talebinde bulunanların coğrafi kökeninin belirlenmesi için dil analizi, gitgide artan sayıda hükümet (Almanya, Avustralya, Avusturya, Finlandiya, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, Kanada, Norveç, Yeni Zelanda) tarafından kullanılmaktadır (Reath, 2004).

Adli dilbilimsel kanıtın kullanımı, Fransızca konuşan ülkelerde, hukuk sistemine İngilizce'nin hâkim olduğu ülkeler kadar ilgi görmemiştir. Fransızca konuşan ülkeler ve bölgelerdeki ilk çaba, İsviçre'nin Lozan şehrindeki Adli Bilimler Okulu ve Adli Polis Enstitüsü'nden (École des Sciences Criminelles ve Institut de Police Scientifique) gelmiştir; 2002 yılında öğrencilerin bitirme projeleriyle birlikte kayıt kalitesi, ses tanımlama sistemleri gibi konularda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Kibbee, 2008). Söylem analizi, konuşma analizi gibi alanlar Fransızca konuşulan ülkelerde az gelişmiştir. Diğer adli dilbilim alanlarındaki çalışmalar ise çok zayıftır. Kibbee'ye göre (2008, s.313), Fransız kayıtlandırma uygulamaları ise, dilbilimsel kanıtın Fransız mahkemelerinde kullanılıp kullanılmadığı bilgisini öğrenmeye izin vermemektedir.

Polonya hukuki sistemi, Kod Napolyon'a dayanmaktadır. Mahkemenin vekil kıldığı tüm uzmanların sunduğu deliller otomatik olarak kabul edilmektedir. Bu

bilirkişilikten davanın iki tarafı da yararlanabilmektedir. Kredens (2006), adli bilimler laboratuvarlarının büyük çoğunluğunun polis merkezi tarafından idare edildiğini, bu durumun da uzman raporlarının tarafsızlığına gölge düşürdüğünü ifade etmektedir. 1997 tarihli Polonya Ceza Muhakemesi Kanunu 193. Madde birinci fıkrasına göre, "davanın aydınlatılmasında aslî rol oynayan maddi gerçeklerin tanımlanması için özel bir uzmanlık gerekiyorsa, mahkeme bilirkişi veya bilirkişilere danışmakla yükümlüdür".

Polonya'da, dilbilimsel delillerin akıbeti bilimsel bir duruma değil, sağduyuya bağlıdır (Kredens, 2006). Ancak, sesin ve konuşma kalıplarının kişiye özel olduğu kabul edilerek, Polonya Temyiz Mahkemesi 1960'ta verdiği hükümle ses kayıtları geçerli kabul edilmiştir.

"Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline (meseleyi bilen uzman ve bilgi sahiplerine) sorun" (El-Enbiya 21 / 7).

İslam'a dayalı bir hukuk sistemi olan Şeriat'ın hüküm sürdüğü Arap ülkelerinde ise, "bilinmeyen konuların, özellikle dava konusu ihtilaflı hallerde, bilgi ve tecrübe sahibi uzman kişilere sorulması İslam'ın emir ve tavsiyeleri arasındadır". Hâkimin kendi uzmanlığı dışında kalan alanlarda bilgisine başvurduğu, konunun uzmanı kişi veya kişilere *ehl-i hibre* adı verilmektedir. İslam hukukuna dair klasik Arapça kaynaklarda ise "ehl-i ilm, ehl-i vukuf, ehl-i basar" gibi eşanlamlı başka kullanımlara da rastlanmaktadır (Şafak, 1994).

İslam hukukunda bilirkişinin sunacağı bilgi / rapor / ifade, delil olarak kabul edilmektedir, ancak bilirkişi şahitten ayrı olarak kabul edilmektedir. Ancak Şafak (1994) İslam hukuk literatürünün ilk dönemlerinde, "yargılama hukukundaki ispat vasıtalarının çok sınırlı tutulması sebebiyle ehl-i vukufun görüş ve beyanının bazı kaynaklarda bir

nevi şahitlik sayıldığını, sonraki devirlerde bir ispat vasıtası olarak ele alındığını" ifade etmektedir.

"İhtilaflı konuların Allah'ın kitabına, Resul'ün sünnetine ve emir sahiplerine (âlimlere) havale edilmesi Kur'ân'ın açık emridir (en-Nisâ sûresi 4/59). Söz konusu bilirkişide yani ehl-i vukufta aranan ilk temel şart, görüşüne başvurulan alanda özel bilgi ve uzmanlık sahibi olmasıdır. İkinci olarak da bilirkişinin tarafsız olması aranan şarttır, bu iki şart dışında bilirkişide başka bir şart aranmaz. Bu şartların bulunup bulunmadığının tespiti, hâkimin takdirindedir. Şafak (1994), bilirkişide sadece bu şartlar aranması sebebiyle, tek bir kişinin, bir kadının veya gayrî müslimin de bilirkişi olmasının mümkün olduğunu söylemektedir.

Şeriat mahkemeleri, kanıt olarak, sözlü ifadeleri üstün tutmaktadırlar (Hammoud, 2005). Sözlü deliller, temel delil olarak mahkemelerce kabul edilirken, yazılı kanıtların davaya dahil edilmesi ve kabulü hakimlerin kararına bağlıdır. Bu durum adli dilbilimin uygulanmasını ve adli dilbilim uzmanlarının mahkemeye kabulünü kolaylaştırırken, adli sesbilim için zorluklar çıkartmaktadır. Adli dilbilimde metinle ilgili araştırmalar yöntemleri, uzmanın bilgisayar kullanmadan da elle yapmasını mümkün kılarken, adli sesbilim için bu mümkün olmayabilmektedir. Diğer adli delil türleri ise (parmak izi, balistik, kan örnekleri, DNA, vb.), eğer bir görgü tanığı varsa, ikinci sırada delil olarak kabul edilmektedirler. Pakistan'da İslam İdeoloji Kurulu, 2013 yılında, DNA'nın tecavüz vakalarında öncelikle delil olarak kabul edilmeyeceği ve İslam hukukunun belirttiği diğer delil türleriyle (itiraf, erkek görgü tanığı, vb.) desteklenmesi gerektiği hükmüne varmıştır (Hussain, 2013; Kamali, 1998).

Türkiye'deki ceza yargılamasında, maddi gerçek araştırılırken, yani bir suçun işlenip işlenmediği araştırılırken yararlanılan her türlü araç, 'ispat araçları' ve kanıt

(delil) olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle hukuka uygun elde edilen her şey delil kabul edilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı 38. Maddeye 2001 tarihinde ek yapılan fıkra (Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md), sadece kanuna aykırı elde edilmiş bulguların delil olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir. 9105 numaralı Ceza Muhakemesi Kanunu 217. Maddede belirtildiği üzere, delilleri takdir yani kabul ve ret yetkisi hâkimin vicdanî kanaatiyle ifade edilmektedir.

Bu maddelerin ışığında adli dilbilimsel kanıtların kanunen kabul edilebilirliğinden bahsedilebilir.

Uygulamada ise ülkemizde, adli dilbilim alanında son 13 yılda yapılan çalışmalar (Güçhan ve ark., 2009; Güçhan, 2010; Güçhan, 2011a; Güçhan, 2011b, Güçhan, 2012a,b,c; Fincan, 2019; Tanrıvere, 2020; Işık, 2020; Agaoglu Ozdemir, 2021) alanın temelini atmışsa da, mahkemede sürecinde kanıt olarak kullanılan daha çok adli dilbilimin bir alt dalı olan adli sesbilim çalışmalarıdır.

Adli ses incelemesinde, bilgisayarlı teknikler kullanılarak, ses ve konuşmacı tanıma işlemi yapılmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Daire Başkanlığı el yazısı ve imza incelemeleri, belge sahteciliği incelemeleri, tahrifat incelemeleri ve makine yazısı incelemeleri alanlarında belge inceleme yapmaktadır. Bu incelemelerde kullanılmak üzere Forensic XP 4010/D-MST 2D adlı bir cihaz da geliştirilmiştir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2022).

Jandarma Genel Komutanlığı laboratuvarlarının sorumluluk alanları arasında 'El yazısı ve dokuman inceleme' bulunmaktadır. Yapılan incelemeler şunlardır:

- El yazısı ve imza incelemesi,
- Belge incelemesi (nüfus cüzdanı, pasaport ve sürücü belgesi vb.)

- Tahrifat İncelemesi (çek, senet, bono, vb.),
- Aldatma kabiliyeti incelemesi,
- Daktilo yazılarının incelemesi,
- Bilgisayar yazıcısı ve fotokopi makinesi çıktılarının incelenmesi,
- Banknot incelemesi,
- Damga, mühür ve kaşe incelemesi,
- Mürekkep incelemesi,
- Kalem baskı (fulaj) izi incelemesi,
- Yanmış, yırtılmış ve kırpılmış belge incelemesi. (Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı, 2022a).

Ayrıca Jandarma Ses İnceleme Laboratuvarında konuşmacı tanıma incelemesi, ses iyileştirilmesi, ses kayıtları üzerinde kurgu ve manipülasyon incelemesi, hasarlı analog medyaların onarımı yapılmaktadır. (Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı, 2022b).

Adli dilbilimin ses bilgisi alanı ülkemizde adli amaçlarla çalışılmaktadır ancak yazılı metinlerin adli vakalarda anlambilim incelemesi yapılması, ifade analizi yapılıp mahkemelerde kullanılması henüz yaygınlaşmış bir yöntem değildir.

Adli dilbilim alanında bilimsel metot, hipotezin test edilmesine ve metodun doğruluğunun davadan bağımsız olarak sınanmasına dayanmaktadır (Danielewicz-Betz, 2012). Veri sayısı, veri kaynakları ve analitik objektiflikle ilgili bütün testler sıkı kontrollerle yapılmaktadır.

2.4. Dilbilimsel Parmak İzi

Yazılı ve sözlü dilin farklı düzenlenme biçimleri olduğu ve bu farkın hem dilbilgisi olarak hem de kelime hazinesi olarak ayırt edilebileceği artık ispatlanmıştır (Halliday, 1989). Coulthard (2006) şöyle bir genelleme yapmaktadır:

"Konuşma dili genellikle kısa cümleli olmaya meyillidir, kelimelerin oranı dilbilgisine ait kelimelerin oranına göre düşüktür ve fiillerin sık kullanımıyla olup biteni bir *süreç* olarak anlatır; yazı dilinde ise daha uzun cümleler görülmektedir, kelime yoğunluğu yüksektir ve tanımlamaların (bir nesnenin veya varlığın özelliklerini belirtmeye yarayan kelimeler) kullanımıyla olup biteni bir *ürün* olarak anlatır."

Yazı dili bir milletin kültür ve edebiyat dilidir, konuşma dili ise sosyal çevreye bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir (Gülensoy, 1998). Konuşma dilinin en büyük özelliği, kişiden kişiye, toplumun değişik kesimlerine göre söyleyiş ve seslenim gibi birtakım farklılıklar göstermesidir (Özkırımlı, 2006). Yaşayan bir varlık olan dil, zaman içinde, konuşma dilindeki 'ağız' denen bu farklılıklardan etkilenebilir, bu farklılıklar yazı diline kayabilir, kişiye ait bir yazı dili oluşabilir. Ancak yazı dili ağızlardan çok fazla malzeme alırsa, bütünlüğü bozulur ve ortak dil olma özelliğini kaybeder.

Bazı dillerde konuşma diliyle yazı dili arasında fark çok belirgindir; ancak Türkçe'de bu fark belirgin değildir (Dursunoğlu, 2006).

Dilbilimcinin görevi, bir dile ait kelimelerin şifresini çözmek değil, o kelimeleri kullanıldıkları metinde anlamlandırmaktır, adli dilbilime göre eş anlamlı sözcükler yoktur, kullanıcının her kelime seçiminin bir anlamı bulunmaktadır.

Dilbilimsel Parmak izi, çok yeni ve henüz tam gelişmemiş bir kavramdır. Her bireyin dili kendine özel bir biçimde kullandığını ve kişiler arası bu farklılıkların

kolaylıkla ve parmak izi kadar kesinlikle tespit edilebileceğini söylemekte olan akademisyenler vardır. Her ne kadar bu kavram dünyada çapında emniyet teşkilatları ve diğer istihbarat kurumları tarafından çok ilgi görse de Olsson (2004, s. 31), henüz bu kavramın güvenilirliğini destekleyecek yeterince kanıt olmadığını öne sürerek, dilbilimsel parmak izi kavramını efsane olarak adlandırmaktadır.

Dilbilimsel parmak izi kavramını daha iyi açıklayabilmek için, dil kavramını parçalarına bölmek yerinde olacaktır. Dilbilimin tanıdığı konuşma türleri şunlardır:

1- **İdyolekt:** Tek bir kişinin konuşma alışkanlıklarının tümü; birey diyalekti.

2- **Ağız:** Birbirine benzer idyolektler toplamı

3- **Lehçe veya Diyalekt:** Birbirine benzer ağızlar toplamı,

4- **Dil:** Birbirine benzer diyalektler toplamı.

Rastgele seçilmiş ve karşı karşıya getirilmiş her ikisi de tek dilli iki kişiden her birinin tek bir idyolekti var demektir; Tekin (1978), bu iki kişi günlük konularda hiç güçlük çekmeden anlaşabiliyorlarsa, bunların idyolektlerinin karşılıklı anlaşılabilir olduğu yargısına varılacağını söylemektedir. Bu durumda söz konusu iki kişi aynı dili veya diyalekti konuşmaktadırlar.

İdyolekt kavramı dilbilimsel parmak izi kavramıyla iç içe geçmiş durumdadır. Türk dili hocası Prof. Talat Tekin'in 1970'li yıllarda açıkladığı ve kişiye özel diyalekt olan idyolekt kavramı, yabancı dilbilimciler tarafından da aynı yıllarda kullanılmıştır (Anshen, 1978). Ancak adli dilbilimin hala gelişmekte bir dal olması sebebiyle, son 15 yıl içinde dilbilimsel parmak izi olarak tanımlanmıştır.

McMenamin (2002), Tekin'in (1978) "kişinin konuşma alışkanlıklarının tümü, birey diyalekti" olarak ifade ettiği idyolekt tanımını genişleterek şu şekilde açıklamaktadır: "bireyin dilbilimsel bilgisinin, ekstra dilbilimsel etkiler ve bilişsel çağrışımların etkisiyle bilinçsiz ve benzersiz kombinasyonu".

Halliday (1964) ve Abercrombie (1969), kişilerin idyolektlerinin "metinlerin içinde fark edilir ve idiosinkratik kelime tercihleriyle" ifade ettiklerini söylemektedirler. Yani teorik olarak her yazar ve konuşmacı tespit edilebilir.

Ancak fiziksel bir kanıt olan ve doğumdan itibaren kişinin tam ve sanit bir kimliği olan parmak izinin aksine, bir kişinin kelime hazinesi sabit değildir ve kişinin yaşamı boyunca değişmekte ve genişlemektedir.

Dilbilimsel parmak izini destekleyen ve bu kavrama karşı çıkan kanıtlar göz önüne alındığında, dilbilimsel parmak izi kavramı alanının daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyduğu ve bu sebeple henüz güvenilir kabul edilemediği söylenebilir.

2.5. Tanık İfadesi

"Kurbanın canını en çok acıtan, saldırganın şiddeti değil, tanığın sessizliğidir."

Elie Wiesel

Herkes tanık olabilir.

Dava konusu bir olaysa söz konusu, taraflar ve tanık kavramlarından bahsederiz. Suç işlendiğinde, şüpheli, saldırgan, sanık, mağdur, kurban ve tanık kavramlarından bahsetmeye başlarız.

Tanık, dava konusu olan olay veya suç hakkında beş duyusuyla bilgi edinmiş ve davaya taraf olmayan kişidir. Tanık olan kişi, tanık olduğu olayla ilgili bildiklerini, hatırladıklarını gerçeğe uygun bir şekilde adli merciler önünde anlatmasına 'tanıklık' denmektedir. Bu ifade kaydedildikten sonra tanık beyanı olarak resmi mercilerce davada kullanılmaktadır. Bir olaya tanık olan kişinin bildiklerini, gördüklerini anlatması kamu hukukundan doğan bir insanlık görevidir (Mağdurbilgi, 2022).

Bir suça tanık olmak demek, suçun dışında kalarak, suça iştirak etmeden beş duyu organıyla gözlemlemek demektir. Ancak suçun mağduru da şüpheli veya sanığı da tanık olarak ifade verebilir. Suçun mağdurunun tanık olarak dinleneceği durumlarda, Ceza Muhakemesi Kanunu 236 / 1. Maddesinde yer alan hükümler uygulanmaktadır. Tartışmalı olmasına rağmen, sanığın davasında tanıklık yapmasına engel kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır (Doğan, 2022a).

Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 24.06.2009 gün, 2009/16212 E. Ve 2009/12656 K. Sayılı ilamında, "Ceza yargılamasında beyan delilleri arasında yer alan tanık

anlatımları, kanıt araçları olduğundan, tanıkların çağrılması ve dinlenilmesi yöntemleri yasada ayrıntılı olarak (CMK m. 43 ve 61) düzenlenmiştir (Şen, 2017).

Bir suça tanık olarak kişinin kolluk kuvvetlerinde verdiği ifade, 'tanık ifadesi (beyanı)' olarak adlandırılmamaktadır. Tanık kişi, polis kayıtlarında 'bilgi sahibi kişi' olarak kabul edilir ve 'Bilgi Edinme', 'İfade' tutanağı adı altında ifadesi alınır. Ceza Muhakemesine göre tanık beyanı, tanığın mahkeme önünde verdiği beyandır; tanık dinlemeye soruşturma evresinden Cumhuriyet savcısı, kovuşturma sürecinde de mahkeme veya hâkim yetkilidir. Açıklamaların sunulduğu makama göre fark eden beyanın konusu değil, "beyana atfedilen nitelik ve beyanın ispat kuvvetidir". (Feyzioğlu, 1996).

Tanık beyanının beyan delili olarak kabul edilmesi için, tanık ifadesinin 'doğru' mercilere verilmesi gerekmektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu 43. Madde / 5. Bendi ve Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu 15. Maddeye göre tanık dinleme yetkisi sadece cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkemeye aittir. Polise verilen ve 'bilgi alma' olarak kabul edilen ifadenin, "duruşmada belge delil kapsamında tartışılması gerekmektedir" (Tav, 2022). Ceza muhakemesinde, mağdur ve suçtan zarar görenin beyanı da beyan delil olarak kabul edilmektedir (Centel ve Zafer, 2012).

Tanıkların dinlenmesi, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 52. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin 3. Bendinde "tanıkların dinlenmesi sırasında görüntü ve sesler kayda alınabilir" denilmektedir.

Ancak; a- Mağdur çocukların,

b- Duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin tanıklığında bu kayıt zorunludur. (CMK, 52/3 a ve b).

Sanığın ifadesi ise, 2005 tarihli Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin beşinci bölümünde düzenlenmiştir. İ maddesine göre, "ifade işlemlerinin kaydında, teknik imkanlardan yararlanılabilir" (Resmî Gazete, 2005). Ülkemizdeki uygulamada ifade doğrudan bilgisayar vasıtasıyla tutanak formuna yazılmaktadır. Bu ifade tutanakları yönetmeliklerle düzenlenmiş ve tasarlanmıştır.

2.5.1. Kanıt olarak polis sorgusu ve polis sorgusu dili

Bir suça tanık olunduğunda ilk yapılan şey nedir?

Polis merkezine gidip ifade vermek…

Ancak polisin yani kolluk kuvvetlerinin tanık dinleme yetkisi yoktur, bu yetki, daha önce de bahsettiğimiz gibi, Cumhuriyet savcısı, hâkim ve mahkemelere verilmiştir.

Ülkemizde bu 'bilgi alma' olarak adlandırılan bu ifade tutanakları, ağırlıklı olarak tanık ve bir polis memurunun sözlü görüşmesinin aynı anda bir başka polis memuru tarafından matbu forma yazılmasıyla oluşmaktadır. İfade bittikten sonra ise, ifadeyi alan, ifadeyi veren ve ifadeyi yazanın imzalaması gerekmektedir.

Ancak kolluk kuvveti olan polisler ifade alırken ifadeyi seçme, ayıklama, takdir ve değerlendirme hakkına sahip değildirler. "Kolluk, tüm ifadeleri olayın özelliğine uygun alarak aynen ifade tutanağına geçirmek zorundadır" (Doğan, 2022b).

Hangi ülkede ve hangi mercide olursa olsun, iki kişinin soru-cevaplar ve serbest anlatımlarla ilerleyen konuşmasını bir üçüncü kişinin aynı anda yazıya dökmesinin yaratacağı sıkıntılar her yerde mevcuttur. Ülkemizde 'Polis İfade Tutanağı', 'Bilgi Tutanağı' olarak adlandırılan bu tanık/sanık/şüpheli/mağdur ifadelerinin kişinin ağzından çıktığı gibi kaydedilmediği, bir başka kişi tarafından birebir aynı anda yazıya dökülmesi sebebiyle çeşitli kısaltma, eş anlamlı ifade kullanma gibi değişimlere uğraması kaçınılmazdır. Adli dilbilim alanının da isimlendirilmesi ve kabul görmesi de polis raporlarının dili sebebiyle olmuştur (Svartvik, 1968).

Polis raporlarının kayıt diliyle ilgili, geçen elli dört yılda hala yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Polis merkezinde yapılan tanık, sanık ve mağdurun ifade verdikleri görüşmelerinin dilinin ifadeyi veren kişinin ağzından çıktığı gibi 'ham' olmadığı ve 'işlendiği', bu durumun da ifadelerin içerdiği bilginin gerçekliğini etkilediği iddia edilmektedir.

Polislerin büyük çoğunluğu sorgulama eğitimini 'görev sırasında' almaktadır. Bir bölümü de farklı tekniklerle sorgulama eğitimi (örn. Reid tekniği, HUMINT...) almaktadır.

Literatürdeki araştırmalara göre, itiraf içeren sorgulamalarda polisin sorgulama dilinde yönlendirmeli ifadelerde artış olduğu (Richardson ve ark., 2014), sorgulama eğitiminin psikolojik olarak baskılayıcı teknikler içerdiği ve polisin bu yöntemleri yetişkinlerin sorgusunda olduğu kadar çocukların sorgusunda da kullandığı (Cleary&Wagner, 2016), sorgulama tekniklerinin kişinin gerçeklik algısını etkileyecek ve içsel bir psikolojik bölünme yaratacak şekilde tasarlandığı ve uzun dönemde sorgulamaya maruz kalmanın travma sonrası stres bozukluğu, endişe ve depresyona sebep olabileceği (Putnam, 2013), polis kayıt dilinin genellikle 'donmuş' bir kayıt dili olduğu ve sabit ifadeler ve matbu cümleler içerdiği (Yanti, 2019), yasal belgelerin diliyle polis kayıt dili arasında çok büyük benzerliklerin olduğu, ikisinin de yazım stili ve kelime seçimlerinin ortak karaktere sahip olduğu (Ćetković, 2017), polis kayıt dilinde doğrudan ve dolaylı (alıntı) ifadelerin aynı anda bulunabildiği (Bryman&Bryman, 2018), etkili olması gerektiği için yoğun kelime gruplarının kullanımının, yer, zaman, ardışık olay bağlantılarını ifade etmek için hazır ifade gruplarının kullanıldığı (Olsson, 2009b) gibi sonuçlar bulunmuştur.

Günümüze kadar polis raporlarının diliyle ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu, sorgulama tekniklerinin dili, stratejileri, sorgulayanla sorgulanan arasındaki eşit olmayan güç dengesinin yarattığı konuşma tarzı gibi alanlara odaklanmıştır (Ćetković, 2017). Ancak *Svartvik*'in (1968) çalışması gibi, birkaç çalışma sadece polis ifade dilinin dilbilimsel seçimlerine odaklanmıştır (örn. Coulthard, 2006; Ćetković, 2017). Doktora tez çalışmamız, bu alanda da Türkiye'de yapılan ilk çalışmadır.

3. Gereç ve Yöntem

Araştırma kapsamında, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 5. Sınıf öğrencilerinde Adli Tıp dersi alanlar, söz konusu doktora çalışması konusunda sözlü olarak bilgilendirilmiş ve Bilgilendirilmiş Onam Formları dağıtılmıştır. Bu formları imzalamak çalışmaya alınma ölçütüdür, bu sebeple imzalayan öğrenciler arasından rastgele otuz (30) kişi seçilmiştir.

Araştırmanın bir sonraki aşamasında, gönüllü otuz kişiye, seçilen gerçek bir suç sahnesi seyrettirilmiş ve daha sonra uzmanlar tarafından tanık ifadeleri kayıt altına alınmıştır.

Araştırmada kullanılmak üzere, gerçek zamanlı olarak kaydedilen bir suç kaydı bulmak için uzun süren araştırmalar yapılmıştır. Kriminoloji uzmanları çok nadiren bir suç davranışını doğrudan gözlemleme şansına sahip olmaktadırlar. Bu alanda araştırma yapan adli bilimler uzmanları ise, ya laboratuvar ortamında canlandırılan suçları veya gerçek suçlarla ilgili geriye dönük olarak bilgileri araştırma verisi olarak kullanmaktadırlar.

Müdahalesiz olarak bir suçu kayıt altına almak, halka açık ortak alanlarda yasal olarak bulunan kameralar sayesinde mümkün olabilmektedir. 2007 yılından beri, Türkiye'nin 81 ilinde kurulmakta olan kameralı güvenlik sistemi MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu) bünyesinde Emniyet Müdürlüğü Bilgisayar ağı, Araç Takip Sistemi gibi birçok devlet birimi bulunmaktadır.

Müdahalesiz olarak bir suçu kayıt altına almayı mümkün kılan bir başka sistem ise kapalı devre televizyon kamera sistemidir. İngilizce closed-circuit TV (kapalı devre televizyon), closed circuit camera system (kapalı devre kamera sistemi) olarak

adlandırılan CCTV sisteminin en büyük özelliği görüntülerin zamana doğru orantılı olarak kaydedilmesidir. Bu sistem genellikle özel kullanım için, şahısların veya firmaların özel alanlarını ve/veya bu alanların halka açık alanlarla kesişen bölgelerini kapsayacak şekilde yasal olarak kurulabilmektedir. CCTV sisteminin kameraları halka açık ortak alanları da kapsayacak şekilde yerleştirilmelerine rağmen, kameraların sinyali herkese açık bir biçimde taşınmaz ve kayıtlar kameraları kuran/kurduran kişi/şirkete ait monitörlere aktarılır ve kaydedilir.

Araştırmada kullanılmak için, ulaşılmasının ve parametre taramasının MOBESE sistemine göre daha az prosedür gerektirmesi sebebiyle CCTV sistemi tercih edilmiştir. İnternet üzerinde Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca anahtar kelimelerle CCTV videolar arasında suç kaydı aranmıştır. Bulunan videolar görüntü kalitesinin yüksekliğine ve arka plandaki görüntülerin yoğunluğuna göre ayıklanmıştır. Yüksek görüntü kalitesi olan videolar tercih edilmiştir. Arka planın mümkün olduğunca boş olması, şehir içinde kayda girebilecek, tanığın dikkatini dağıtabilecek kişi, bina ve diğer çevresel faktörlerin asgari seviyede olması video seçiminde bir parametre olarak kabul edilmiştir.

Seçilen video, Hindistan'da 30 Nisan 2018 tarihinde işlenmiş bir cinayete ait bir CCTV kaydıdır. Süresi 1.55 dakika olan bu kayıtta bulunan tarih damgası 30 Nisan 2018, 05.18 pm (Post Meridiem; akşamüstü yani 17.18) olarak görülmektedir.

Daha sonraki aşamada, bütün katılımcılara 103 kelimelik kısa bir arka plan hikâyesi metni verilmiştir. Bu hikâye suç kaydına nasıl şahit olduklarını açıklayabilmeleri ve o zamandan polis merkezine gittikleri zamana kadar olan bölümle ilgili bilgiler içermektedir. Böylelikle CCTV kaydında şahit oldukları cinayeti anlatırken, her bir katılımcının tamamen hayal gücüne bağlı olmayan, aynı temele dayanan bir

hikâyenin kişiselleştirilmiş versiyonlarını ifadelerinde kullanacakları varsayılmıştır. Bu arka plan ifadeleri sayesinde, ifadelerin kurgu olan ve olmayan bölümlerini tespit etmek ve katılımcı tanıkların ifadelerinde hangi bölümleri kendi hayal güçlerinden eklediklerini ve neler kattıklarını tespit etmek ve değerlendirmek amaçlanmıştır.

Bu noktada, gönüllü katılımcılara, seçilmiş olan gerçek suç sahnesi kaydı seyrettirilmiştir. Katılımcıların ifadelerini alacak uzmanlara suç sahnesi seyrettirilmemiş ve ifade alımlarında etkilenmeyi ve yönlendirmeyi engellemek amacıyla söz konusu uzmanlar suçla ilgili bilgilendirilmemişlerdir.

Söz konusu suç kaydını seyreden otuz kişilik katılımcı grubu basit randomizasyon yöntemiyle ikiye bölünmüştür.

On beş kişiye 5N1K olarak adlandırılan 'kim', 'ne', 'nerede', 'ne zaman', 'nasıl' ve 'neden' sorularını da içeren açık uçlu sorularla tanık oldukları olay anlattırılarak kayıt altına alınmıştır. Bu grubun ifadesinin alacak destekçilere 'Açık Uçlu Sorgulama Detayları ve Örnekler' başlıklı iki sayfalık bir metin hazırlanıp verilerek, ifade alınımı açık uçlu sorularla nasıl yürütebileceklerine dair bilgi verilmiş ve sorgulamaları olabildiğince az müdahaleyle sürdürebilmeleri için örnek sorular da oluşturulmuştur.

Diğer on beş kişinin seyrettikleri suç olayıyla ilgili hatırladıkları ise, Emniyet mensubu iki destekçi tarafından alınarak tutanak haline getirilmiştir. Bu ifadeler, T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ifade alma uygulamalarına uygun olarak yapılmıştır; bir Emniyet mensubu destekçi ifadeyi almış, bir diğeri de ifadeyi yazmıştır.

Alınan bütün ifadelerin dijital ses kayıt dosyaları, birbirinden bağımsız iki kişi tarafından (biri ücret karşılığı) deşifre edilerek yazıya aktarılmıştır. Bu kişilerden birisi

iş olarak kayıt deşifresi yapan bir profesyonel, bir diğeri ise emekli bir gazetecidir. Ulusal bir yayında editör olarak çalışan üçüncü kişi ise, Microsoft Office Word 2016 (Microsoft Word olarak kısaltılacaktır) programına aktarılan yazılı görüşme dosyalarını birleştirmiştir. Bu üçüncü kişi, çalışmada kullanılacak hale getirmek amacıyla, her ifadeye ait iki ayrı kişi tarafından deşifre edilmiş metinleri karşılaştırarak, çalışmada kullanılacak her tanık için tek bir metin haline getirmiştir.

Bu otuz ifadenin dilbilimsel ortaklıklarını ve/veya farklılıklarını bulmak ve İngilizce dilinde birçok çalışmaya konu olan ‘‘polis ifade dili’’nin Türkçe dilinde de var olup olmadığı tespit edebilmek için, Emniyet mensubu destekçiler tarafından alınan ifadelerdeki tüm sorular ve polis ifade tutanağına ait, ifade veren katılımcıya ait olmayan dilbilimsel ifadeler (örneğin: şahsın kanuni hakları, şikayetçi ifade tutanağı, vb.) metinlerden çıkarılmıştır. Böylelikle serbest ifade görüşmeleri ve polis ifade görüşmeleri, sadece ifade veren kişilerin ağzından çıkanların kaydedildiği tek sesli birer metin haline indirgenmişlerdir.

Elde edilen otuz protokol hangi gruba ait olduğu bilinmeden değerlendirmeye alınmıştır.

Bu protokoller öncelikle metinlerin dilsel yapısını inceleyen bir metin analiz yöntemi olan metindilbilim yöntemiyle incelenmiştir. Bu yöntemi seçmekle, dildeki somut öğelere odaklanarak serbest anlatım ve polis tutanak ifadelerini birbirinden ayırabilmek amaçlanmıştır. Metin analizi yöntemi, metnin hem içeriği hem de bu içeriğin nasıl ifade edildiğiyle ilgilenir; böylece konuşmacının veya yazarın, kendi dil zenginliği ve dili kullanım seçimleriyle dinleyiciye hangi bilgiyi, nasıl aktardığının tespit edilmesi mümkün olmuştur.

Metindilbilim analizi yönteminde çalışmada kullanmak üzere seçilen kriterlerle, on beş olası serbest anlatım ifade tespit edilmiştir. Kriterlerin büyük çoğunluğu elde işaretlenerek seçilmiş, daha sonra kodlanarak, Excel programına, LIWC 2015 programına ve SPSS programına aktarılarak gerekli hesaplamalar yapılmıştır.

On beş olası serbest anlatım ifade tespit edilmiş ancak bir tanesinde metindilbilim kriterlerinin oranı düşük bulunduğundan, bir sağlama yöntemi de kullanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Bu sebeple bir Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu amaçla, 2017-2021 yıllarını kapsayan bir internet taraması yapılarak medyaya yansımış ve yoğun bir biçimde haber yapılmış adli vakalarla ilgili, internet üzerinden ulaşılabilen Tanık İfade Tutanağı, Şüpheli İfade Tutanağı, Bilgi Alma Tutanağı olmak üzere tam otuz yedi tutanak elde edilmiştir. Bu tutanaklardan karartılmamış, değiştirilmemiş ve bütün sayfalarıyla mevcut olan on dört tanesi çalışmaya dahil edilmiştir. Bu tutanaklardan özel isimler, tarih ve sayılar, zarf ve zamirler çıkartılmıştır. İsimler, sıfatlar, fiil ve yüklemler çalışmaya dahil edilmiştir ve LIWC 2015 programına sözlük olarak eklenmek üzere, programın gerektirdiği formatta kodlanmıştır.

Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi, çalışmanın bitiminden sonra ücretsiz olarak kullanıma sunulacaktır.

Çalışma bu aşamaya kadar kör bir çalışma olarak ilerlemiştir.

Metindilbilim analizi kriterleriyle belirlenen ve Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi ile de sağlaması yapılan on beş olası serbest anlatım protokol, kâğıda basılı kopyalarla karşılaştırılmıştır.

Bu aşamadan sonra ise, söylem analizi vasıtasıyla, bu protokollerdeki söylemler içinde değişen bilgi yapıları karşılaştırılmıştır. Söylem analizi metnin görünen yapısını değil, alt metnini açığa çıkarmaya odaklı, disiplinler arası bir yöntem olduğundan, öznelerarası zihin bileşenleri üzerine odaklanmaktadır. Çalışmaya seçilen kriterler elde işaretlenerek hesaplanmıştır.

Amaçlandığı üzere, protokollerdeki iki grup -serbest anlatım ve polis tarafından alınan ifade- tespit edilebilmiştir. Yine amaçlandığı üzere, bu iki gruba ait dilin içerik ve şekil olarak farklılıkları belirlenmiştir. Ayrıca tanıkların hangi ifadelerde şüpheli/saldırganla ilgili daha çok sayıda ve tutarlı bilgi verdikleri, olayın gelişimini ve detaylarını ne kadar isabetli aktardıkları başta olmak üzere, çalışmada kullanılan cinayet olayıyla ilgili ifadelerinde verdikleri bilgiler, CCTV kaydıyla karşılaştırılarak tanık ifadesinin tutarlılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

4. Bulgular

4.1. İfadelerin Şekilsel İncelemesi

İfadeler, dünyanın her yerinde aynı ölçülere sahip olan, A4 olarak adlandırılan kağıtlara basılmıştır. Bu kâğıdın ölçüleri 21 santimetreye 29,7 santimetredir. Bu küsuratlı oranın sebebi, kağıtlar ikiye bölündüğünde aynı formda yeni bir boyut vermesiyle ilgilidir.

A4 ölçüsündeki bir kâğıda ne kadar kelimeye sahip ve ne uzunlukta bir metnin sığacağı iş alanlarına göre farklılık gösterir. Bu sayıma bütün yazı karakterleri dahil edilir. Harf, nokta, virgül, rakam, ünlem işareti, tırnak işareti, parantez, vb. birer yazı karakteridir ve tek tek hesaplanır.

Örneğin bir çeviri yapılırken genellikle bir A4 sayfası 1000 karakter olarak hesaplanarak ücretlendirilir. Basım yayın ve medya sektöründe ise matbaaya gönderilecek A4 ölçüsündeki bir kâğıda 2000-2500 arası karakter sığacağı kabul edilir. Sayfaya basılan metnin büyüklük ölçüsü (punto), paragraflandırması gibi faktörler karakter sayısını etkiler. Microsoft Word programının otomatik kenar boşluklarına riayet ederek on iki punto büyüklüğünde, paragraflandırma yaparak yazılan bir A4 sayfasına boşluksuz olarak 2500-3000 arası karakter, boşluklu olarak 3000-3500 arası sığmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan otuz protokol on iki punto ile basılmıştır ve karakter sayıları boşluklu ve boşluksuz olarak Microsoft Word programının kelime sayımı özelliği kullanarak tespit edilmiştir.

Tablo I - İfadelerin Şekilsel İncelemesi

İfade Numarası (n)	Basılı Sayfa Sayısı (n)	Boşluksuz Karakter Sayısı (n)	Boşluklu Karakter Sayısı (n)	Boşluklu-Boşluksuz Karakter Farkı (n)
1	2	3381	3923	542
2	1	1974	2271	297
3	2	3514	4049	535
4	1	1745	2012	267
5	2	4405	5103	698
6	1	1844	2126	282
7	2	3312	3859	547
8	1	2672	3075	403
9	2	4549	5267	718
10	1	1268	1458	190
11	1	2084	2394	310
12	2	3648	4231	583
13	1	2098	2419	321
14	2	3272	3812	540
15	1	2030	2350	320

16	1	1792	2063	271
17	1	1421	1641	220
18	2	4030	4669	639
19	2	4710	5466	756
20	1	2230	2569	339
21	3	8308	9682	1374
22	1	1942	2253	311
23	1	1959	2242	283
24	1	1667	1928	261
25	1	2353	2722	369
26	2	5317	6219	902
27	2	4817	5601	784
28	1	1917	2209	292
29	2	5630	6583	953
30	2	2560	2966	389
Medyan		2262	2722	
Ortalama		2327.78	3559.96	

Protokollerdeki boşluklu ve boşluksuz karakter farkı, konuşanlarla ilgili değil, konuşmayı yazıya dökenlerle ilgili bilgi vermektedir. Bu karakter farkının yüksek olması, metinlerin diyalog olduğuna dair bir işaret olarak ele alınmıştır.

4.2. İfadelerdeki Kelime ve Cümle Varlığının Zenginliği

Çalışmadaki otuz ifadenin kelime varlığının boyutunu anlayabilmek için toplam kelime sayıları Microsoft Office Word 2016 programıyla hesaplanmıştır. Sağlama olarak ise LIWC 2015 programıyla kontrol hesaplamaları yapılmıştır. Bu programın Türkçe dili uzantısı yoktur. Bu iki programın hesaplamaları tüm dosyalarda farklı sonuçlar vermiştir. Tek tek elde sayılarak doğrulama yapıldığında, LIWC 2015 programının sonuçlarının doğru olduğu tespit edilmiştir.

Microsoft Office Word 2016 programının kelime sayımında hata veren tarafı, tire işaretiyle ayrılan kelime gruplarını tek bir kelime olarak saymasıdır. Oysa tire ile ayrılan ve birleştirilen kelimeler bir değil iki ayrı kelimedir. Örneğin, metinlerde ‘‘2-3 yaşında’’ olarak görülen kelime öbeği Microsoft Office Word 2016 programına göre iki kelime olarak sayılmaktadır, LIWC ise üç kelime saymaktadır. Hesaplamalarda LIWC 2015 programının verileri kullanılmıştır.

9Bazı uzmanların ‘ortalama kelâm uzunluğu’ (mean length of utterance) olarak adlandırdıkları ‘cümle başına kelime sayısı’ ifadedeki toplam kelime sayısının toplam cümle sayısına bölümüne eşittir:

Toplam kelime sayısı / Toplam cümle sayısı= Cümle başına kelime sayısı

Ancak ifadelerde mevcut cümle sayısından daha fazla sayıda nokta işareti bulunduğundan, bu hesaplamalarda Word ve LIWC programlarının hesaplamaları hata vermiştir. Cümle başına kelime sayısı da elde hesaplanarak tespit edilmiştir.

Altı harften uzun kelimelerin oranı ise LIWC programı vasıtasıyla hesaplanmıştır. Yazılı ve sözlü dilde edat, bilişsel süreç kelimeleri (örneğin: sebep, sonuç, bilme) ve altı harften uzun kelimelerin kullanılmasının kişinin daha karmaşık ve

gelişmiş bir dile sahip olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Tausczik & Pennebaker, 2010).

Tablo II – İfadelerdeki Kelime ve Cümle Sayıları

İfade Numarası (n)	Kelime Sayısı (n)	Cümle Başına Kelime Sayısı (n)	6 harften uzun kelime Sayısı (%)
1	580	10	33.1
2	297	11.88	46.46
3	590	5.84	35.42
4	273	11.37	42.49
5	737	5.71	35.82
6	287	10.62	42.16
7	573	6.36	29.14
8	407	15.65	45.45
9	757	5.36	36.46
10	194	9.23	44.85
11	311	9.14	49.84
12	602	6.76	38.37
13	329	13.16	40.73

14	586	5.47	26.79
15	325	13	39.08
16	277	12.59	45.13
17	219	12.88	41.1
18	685	5.66	34.31
19	787	9.48	38.25
20	366	6.1	36.34
21	1414	7.48	33.38
22	314	10.46	39.17
23	292	12.69	45.89
24	266	12.09	41.35
25	372	12.4	41.4
26	936	8.91	31.73
27	833	6.71	35.05
28	295	12.82	42.03
29	992	6.52	29.33
30	440	6.66	32.05

Cümle başına kelime sayısı en düşük 4.4 ve en yüksek 15.07 kelime olarak, altı harf ve daha uzun kelime sayısı en düşük %26.79 ve en yüksek %49.84 olarak tespit edilmiştir.

4.3. İfadelerdeki Nokta ve Cümle Sayısı Tutarlılığı

İfadelerde bulunan toplam cümle sayıları tek tek sayılarak hesaplanmıştır çünkü LIWC cümle sayılarını noktalama işaretlerine dayanarak hesaplamaktadır, yani dokuz tane nokta varsa, dokuz tane cümle vardır. Oysa bir kelime dizisinin cümle olabilmesi için fiil eki almış bir isim veya bir çekimli bir fiil barındırması gerekmektedir. Üç nokta gibi noktalama işaretlerinin varlığı ifadeleri yazıya döken kişilerle ilgili bilgi vermektedir; ancak nokta ve cümle sayısının arasında makul bir farktan fazlasının olması konuşma dilinin ve iki kişinin arasındaki diyaloğun işareti olarak kabul edilmiştir. Makul fark oranı sayfa başına altı yani iki defa üç nokta kullanımına denk gelecek şekilde belirlenmiş ve hesaplanmıştır.

> *"Kucağında bir çocuk vardı eve girdiğinde. Çıkarken zaten kadın bıçak saplanmış bir şekilde çıkıyor. Boynuna ya da üst gövde kısmına."* (İfade 1)

Birinci ifadeden alıntılanan yukarıdaki kesitte üç tane nokta işareti bulunmaktadır; bu sayım Microsoft Word veya LIWC programıyla yapıldığında üç cümle olarak kabul edilecektir. Ancak elde işaretlendiğinde üç cümle olmadığı çünkü sadece iki tane çekimli fiil bulunduğu görülebilmektedir. Çekimli fiillerin altı çizilerek yukarıdaki kesitte belirtilmiştir.

Altı noktalı olarak işaretlenmiş kelime grubu ise, tam bir cümle olabilmesi için gereken ana öğeleri içermemektedir; fiili yoktur, bu sebeple eksiltili cümle veya kesik cümle olarak adlandırılır. Çalışmada da cümle olarak kabul edilmemiştir. Bu tarz cümleler ağırlıklı olarak konuşma diline ait kabul edilmektedir.

Tablo III – İfadelerdeki Nokta ve Cümle Sayısı Tutarlılığı

İfade Numarası (n)	Nokta Sayısı (n)	Cümle Sayısı (n)	Nokta ve Cümle Sayısı Farkı (n)
1	108	75	33
2	25	25	0
3	132	101	31
4	24	24	0
5	142	129	13
6	27	27	0
7	104	90	14
8	27	26	1
9	175	141	34
10	22	21	1
11	34	34	0
12	111	89	22
13	25	25	0
14	125	107	18
15	25	25	0
16	23	22	1

17	17	17	0
18	148	121	27
19	92	83	9
20	82	60	22
21	212	189	23
22	30	30	0
23	23	23	0
24	23	22	1
25	30	30	0
26	138	105	33
27	157	124	33
28	23	23	0
29	190	152	38
30	81	66	15

4.4. İfadelerdeki Konuşma Diline Ait Geçiş, Doldurma ve Bağlantı İfadeleri

İfadelerde rastlanan konuşma diline ait olan geçiş, doldurma ve bağlantı ifadeleri ayıklanarak önce sayılmış, sonra kullanıldığı yerler incelenmiştir. Bu şekilde bir taramayla bu parametreler, serbest anlatım ve polis tutanağı protokollerinin birbirinden ayırt edilmesi için kullanılmıştır. İfadelerde rastlanan konuşma diline ait geçiş, doldurma ve bağlantı ifadeleri olarak şu öğeler bulunmuştur: yani, şey, öyle, böyle, aynen, ama, hı hı, falan, filan.

'Yani' sözü bağlaç olarak kullanıldığında, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde 'demek oluyor ki' anlamında açıklanmıştır; bu kullanım gündelik, konuşma diline ait kabul edilmemiştir. Ancak zarf olarak kullanıldığında, TDK Sözlüğüne göre 'sözün kısası, doğrusu' anlamlarına geldiği belirtilmiştir ve bu çalışmada konuşma diline ait kabul edilmiştir.

Örneğin:

- *''İki gün önce olay oldu **yani** 18.05.2019 tarihinde gerçekleşmiş.''* (Bağlaç – İfade 15)
- *''Siyah saçlı, **yani** hafif uzun saçlıydı.''* (Zarf – İfade 14)

Zamir olarak kullanılan 'şey' sözü birçok kelimenin yerine kullanılan belirsiz anlamda bir sözdür; bir şey, hiçbir şey gibi kullanımları hem konuşma hem yazı diline aittir. Ancak duraklama, bir kelimenin yerine kullanma, konuşmalardaki sessizliği doldurma gibi amaçlarla kullanıldığında sadece konuşma diline ait kabul edilmiştir.

Örneğin:

- *''Boğazında **şey** vardı, bıçak vardı.''* (Kelime yerine kullanma – İfade 5)
- *''Yani haberlerde bir olay olduğunu duymuştum benim **şeyimin** çevresinde, depomun çevresinde.''* (Kelime yerine kullanma- İfade 20)
- *''Çünkü görüntüde bir **şey** yoktu.''* (Zamir- İfade 18)

'Öyle' ve 'böyle' sözleri, sıfat, zarf, zamir gibi farklı görevlerde kullanılmaktadırlar ve 'buna benzer, onun gibi, bu tarzda, o derece' gibi anlamlara gelmektedirler. Bazen de cümlede anlatılan şeye bir şaşırtma ifadesi olarak kullanılmaktadır. Sadece konuşma diline ait bir kullanımı ise, sessizlik doldurma sözü, bağlama sözü olarak kullanılmasıdır.

Örneğin:

- *''Saçları kısaydı ama **böyle** o kadar da kısa değildi. Saçının önünde perçem vardı. **Öyle** yani.''* (Doldurma – İfade 21)
- *''**Böyle** bir olayın gerçekleşeceğini tahmin etmeyen bir profil canlandı benim gözümde izleyince.''* (Sıfat – İfade 19)
- *''Sonra yere yığılıyor gibi sanki, **öyle** bir şey oldu.''* (Sıfat – İfade 14)

'Aynen' sözü, 'olduğu gibi' anlamında ve zarf görevinde kullanıldığında hem konuşma hem de yazı diline ait olmaktadır, ancak bir önceki cümleyi tekrarlamak için kısaltma olarak kullanıldığında, sadece konuşma diline aittir.

Örneğin:

- *''**Aynen**. Zaten size görüntüleri getirmek istemiştim o esnada fark ettim.''* (Soruda sorulan bilgiyi onaylama – İfade 1)

Otuz protokolde bulunan sekiz 'aynen' kelimesinin hepsi tekrarlama/onaylama olarak kullanılmıştır.

'Ama' sözü farklı anlamlar kazanan bir söz olmasına rağmen, ağırlıklı olarak iki cümleyi birbirine bağlamak için bağlaç görevinde kullanılmaktadır.

Örneğin:

- *''Daha önceden adamı görmedim **ama** kadını görmüştüm birkaç kere.''* (Bağlaç – İfade 1)

'Hı hı' tekrarlaması, onaylama anlamı içermektedir ve sadece konuşma diline aittir.

Örneğin:

- *''Tam kamerada onu hatırlayamıyorum şu an o kısmı.*

  *Evet aynen. **Hı hı.**''* (Onaylama – İfade 29)

'Falan', 'filan' kelimeleri zamir, isim ve sıfat olarak kullanılabilirler. Zamir olarak kullanıldığında, isimlerin yerini tutan ve hangi ismin yerini tuttuğu belli olmayan belirsiz zamirlerdir. İsim olarak kullanıldığında, cümlede nesnelerden sonra gelerek 've benzerleri' anlamındadır. Tekrarlanmak istemeyen sözlerin yerine kullanılarak, isimlerden önce gelen sıfat görevinde de kullanılmaktadırlar.

Örneğin:

- *"Yoldan geçenler **filan** vardı."* (İsim – İfade 18)
- *"Belki benim dükkânıma da gelmiş olabilir. Çalışmak için **falan**."* (İsim – İfade 29)

Tablo IV – İfadelerdeki Konuşma Diline Ait Geçiş, Doldurma ve Bağlantı İfadeleri

İfade Numarası (n)	Yani (n)	Şey (n)	Öyle (n)	Böyle (n)	Aynen (n)	Hı hı (n)	Ama (n)	Falan (n)	Filan (n)
1	3	3	0	0	2	2	12	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	1	7	0	0	2	0	7	1	1
4	0	1	0	0	0	0	0	0	0
5	3	7	0	1	0	0	7	3	0
6	1	1	0	0	0	0	0	0	0
7	1	7	0	1	0	1	11	0	0
8	0	1	0	0	0	0	0	0	0
9	11	8	0	6	0	0	1 6	5	1
10	1	1	0	0	0	0	0	0	0

11	0	0	0	0	0	0	2	0	0
12	5	6	0	3	1	2	2	0	0
13	0	0	0	0	0	0	1	0	0
14	10	5	1	3	0	2	4	0	4
15	2	1	0	0	0	0	0	0	0
16	1	0	0	0	0	0	0	0	0
17	0	1	0	0	0	0	1	0	0
18	5	6	0	1	0	4	7	0	1
19	6	4	3	3	0	0	8	1	0
20	8	10	7	1	2	0	2	0	1
21	8	12	5	8	0	0	18	5	0
22	1	1	0	0	0	0	0	0	0
23	2	1	0	0	0	0	0	0	0
24	2	1	0	0	0	0	0	0	0
25	2	1	0	0	0	0	0	0	0
26	11	7	2	8	0	2	23	5	0
27	5	5	2	2	0	0	13	4	0
28	1	0	0	0	0	0	0	0	0
29	15	10	13	10	1	2	20	3	1
30	7	4	2	2	0	2	12	0	0

4.5. İfadelerdeki Evet ve Hayır Cevapları

Sorgulamada birçok yöntem kullanılabilmektedir. Bunlardan ikisi açık uçlu sorular ve kapalı uçlu sorulardır.

Açık uçlu soruların birden çok cevabı vardır. Açık uçlu sorular sorulduğunda amaç, soruyu cevaplayacak olan kişinin kendi kelimeleri, kendi söz dizimi ile aklına gelen bilgileri cevapta soruyu soran kişiye aktarmasıdır.

Kapalı uçlu sorularda ise, soruyu cevaplayan soru içinde verilen bilgiyi onaylamak veya reddetmek veya çoktan seçmeli olan sorudaki şıklardan birini seçmekle soruyu yanıtlamaktadır. Kapalı uçlu soruların varlığını araştırmak için, evet-hayır cevaplamalarının sayımı ve nokta-cümle ilişkisi incelenmiştir. Nokta-cümle tutarlılığının elde yapılması bu araştırmayı olanaklı kılmıştır.

Araştırma için açık uçlu sorularla ifade alımını yapacak araştırma destekçileri için iki sayfalık, açık ve kapalı sorgulamayı örnek sorularla anlatan bir metin hazırlanmıştır. Bu metinde örnek akışa ve sorulara da yer verilmiştir.

Araştırmadaki gerçek suç videosuyla ilgili örnek sorular şöyle verilebilir:

Açık uçlu soru: Saldırganı tarif edebilir misiniz?

Kapalı uçlu soru: Saldırgan mor renkli bir gömlek mi giyiyordu?

Saldırganın gömleğinin rengi mor mu lacivert miydi?

Kapalı uçlu soruları yanıtlamak açık uçlu soruları yanıtlamaya göre çok daha kolaydır. Çünkü kapalı uçlu sorular, soruyu cevaplayacak kişiden alınması istenen bilgiyi zaten sorunun içinde içermektedirler. Çoğu zaman kapalı uçlu soruları cevaplamak için tam bir cümle kurmak gerekliliği bile bulunmamaktadır. Böyle sürdürülen bir sorgulamadan elde edilen veriler, bize sorgulanan kişiyle ilgili değil, daha çok sorgulayan kişiyle ilgili bilgi sağlamaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, on üç ifadede hiçbir tane 'Evet' ve 'Hayır' kullanımına rastlanmamıştır. Sekiz ifadede ise ne 'Evet' ne de 'Hayır' kullanımı tespit edilmiştir.

Örneğin:

- *"**Evet**. Hatta birkaç dakika boyunca ayakta bekledi. Kimse de yardım etmedi."* (Onaylama – İfade 1)
- *"**Evet.***

  Taksiye bindim, geldim, yürüme falan kayboldu.

  Olabilir.

  Evet.

  Kumburgaz'da.

  Evet.

  Elektronik aletler.

  Evet." (Kapalı uçlu sorgulama olduğu anlaşılmaktadır- İfade 3)
- *"**Hayır** o hiçbir zaman kamera açısına girmedi."* (İfade 21)

Tablo V – İfadelerdeki Evet ve Hayır Cevapları

İfade Numarası (n)	Evet (n)	Hayır (n)
1	6	3
2	0	0
3	17	2
4	0	0
5	4	0
6	0	0
7	2	1
8	0	0
9	1	0
10	0	0
11	0	0
12	3	0
13	2	1
14	8	1
15	0	0
16	0	0
17	0	0

18	9	0
19	2	0
20	0	2
21	4	4
22	0	1
23	0	0
24	0	0
25	0	0
26	6	1
27	9	0
28	0	0
29	6	1
30	7	1

4.6. İfadelerdeki Niteleme Sıfatı Sayısı

Dilin, özellikle de sıfatların kullanımı sayesinde kişilerin hisleri ve duyguları ile ilgili bilgi edinmek mümkün olabilmektedir. Kişinin sıfatları, özellikle de niteleme sıfatlarını kullanması, bu kullanımdaki zenginlik, seçtiği sıfatlar, bu sıfatları kullandığı konuyla ilgili hislerini, sıfat seçimi bilinçaltındaki durumu ile ilgili ipuçları verebilmektedir (Tausczik & Pennebaker, 2010).

Niteleme sıfatları, varlıkların nasıl olduklarını ifade eden sıfatlardır, birlikte kullanıldıkları ismin niteliğini belirtir ve onu tanımlarlar. Niteleme sıfatları, tarif edilen konuyla ilgili daha çok ve daha belirli bilgiler iletir.

Çalışmada kullanılan otuz protokolün her birinde niteleme sıfatı tespit edilmiştir. Niteleme sıfatlarının ifadelerdeki dağılımı incelendiğinde ise her ifadede en çok ve detaylı tarih edilen yerin şüpheli kişinin fiziksel özellikleri olduğu görülmüştür. Kurbanla ilgili tariflerde niteleme sıfat kullanımı da her ifade de bulunmasına rağmen, ancak şüpheli tasvirinde olduğu kadar zengin değildir.

Olayın anlatımında niteleme sıfatı kullanımına ise sadece dokuz ifadede rastlanmıştır.

İfadelerde sayı ve belgisiz sıfatlar da tespit edilmiştir. Ancak niteleme sıfatı kullanımı tespit edilen polis tarafından alınan ifadeler ve serbest alınan ifadelerle karşılaştırıldığında, polis ifadelerinde bulunan niteleme sıfatı ortalaması (%10.6) serbest ifadelerdeki ortalamadan (%18.2) çok düşük bulunmuştur.

Tablo VI – İfadelerdeki Niteleme Sıfatı Sayısı

İfade Numarası (n)	Niteleme Sıfatı (n)
1	13
2	11
3	24
4	9
5	18
6	12
7	22
8	17
9	17
10	11
11	12
12	10
13	6
14	21
15	13
16	11
17	6

18	10
19	28
20	15
21	31
22	10
23	15
24	13
25	10
26	14
27	18
28	4
29	15
30	17
Medyan	13
Ortalama	14.43

4.7. Şüphelinin Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı

Tanık ifadelerini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Örneğin, tanığın şüpheliyi görme süresi, suça tanıklıkla ifade arasında geçen süre, tanığın şüpheli ve kurbana mesafesi, ışıklandırma gibi ve benzerleri gibi… Çalışmalar ağırlıklı olarak bu faktörlerin tanıklar arasında değişken olmasının ve/veya optimal olmasının tanık ifadesinin güvenilirliğini azalttığını göstermektedir.

Çalışmamızda, daha önceki bölümlerde ele aldığımız bu faktörlerden bazıları belirsiz bırakılmamış, tespit ve not edilmiştir. Suç kaydının süresi (1.55 dakika), tanıkların suç kaydını seyrettikten hemen sonra ifadelerin alınması, suç kaydında görüntü kalitesinin yüksek ve suç işlenme zamanının gün ışığının yeterli olduğu akşamüstü (saat 17.18) olması gibi faktörler tüm tanıklar için sabittir. Bu sebeple ifadelerdeki tariflerin sadece bireysel hafıza, hatırlama, ifade kabiliyeti gibi faktörlerden etkilendiği varsayılmıştır. Şüphelinin yaş, boy, saç rengi, şekli, biçimi ve ten rengi gibi fiziksel özelliklerinin ifadelerde bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Daha sonra tanıklar tarafından verilen bu ifadelerin gerçekle örtüşüp örtüşmediği yani tutarlı olup olmadığı belirlenmiştir.

Örneğin:

- *''Düz saçlı, erkek, 20'li, 30'lu yaşlarda esmer''.* (İfade 19)
- *''30 yaşlarında, esmer 1.75 boylarında, zayıf erkek bir şahıs''* (İfade 13)

İfadelerde şüphelinin yaş bilgisi 17 ifadede mevcuttur (%56) ve tüm ifadelerin %73'ünde yaş bilgisi gerçekle tutarsızdır.

Şüphelinin boy bilgisi 20 ifadede mevcut (%66) ve 17 ifadede tutarlıdır (%85).

Saç rengi ve şekliyle ilgili bilgi 19 ifadede mevcut (%63) ve tüm ifadelerin %53'ünde tutarlı ve ten rengi bilgisi 28 ifadede mevcut (%93) ve 27 ifadede tutarlı (%96) olarak tespit edilmiştir.

Tablo VII – Şüphelinin Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı

İfade Numarası (n)	**Yaş**		**Boy**		**Saç**		**Ten**	
	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı
1	1	1	1	1	1	0	1	1
2	1	0	0	0	0	0	1	1
3	1	1	0	0	0	0	0	0
4	1	0	1	1	1	1	1	1
5	1	1	1	1	1	1	1	1
6	0	0	1	1	1	1	1	1
7	1	1	0	0	1	1	1	1
8	1	0	1	1	1	1	1	1
9	1	0	1	1	0	0	1	1
10	0	0	1	1	1	1	1	1
11	1	1	1	1	0	0	1	1

12	1	0	1	0	0	0	1	1
13	1	1	1	1	0	0	1	1
14	0	0	1	1	1	1	1	0
15	0	0	1	1	1	0	1	1
16	1	0	1	0	1	1	1	1
17	1	1	1	1	1	0	1	1
18	0	0	0	0	0	0	1	1
19	1	0	1	0	1	1	1	1
20	0	0	0	0	1	1	1	1
21	0	0	1	1	1	1	1	1
22	0	0	1	1	1	1	1	1
23	0	0	1	1	1	1	1	1
24	1	1	0	0	1	1	1	1
25	0	0	1	1	1	1	1	1
26	1	0	0	0	0	0	0	0
27	1	0	0	0	1	1	1	1
28	0	0	1	1	0	0	1	1
29	0	0	0	0	0	0	1	1
30	0	0	0	0	0	0	1	1

0-Namevcut / Tutarsız 1-Mevcut / Tutarlı

4.8. Şüphelinin Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

Çalışmada kullandığımız gerçek suç kaydında bulunan şüpheli ve kurban bir başka ülkenin vatandaşlarıdır. Bu sebeple Türk halkına mensup bir kişi için, şüphelinin vücut yapısı ve kıyafetleri her gün gördüğü insan prototipinden daha farklıdır.

Şüphelinin vücut yapısı, kıyafetleri ve ayakkabılarıyla ilgili bilgilerin ifadelerde bulunup bulunmadığı belirlenmiştir. Daha sonra tanıklar tarafından verilen bu ifadelerin gerçekle örtüşüp örtüşmediği yani tutarlı olup olmadığı belirlenmiştir.

Örneğin:

- *''(…) kırmızı gömlekli, koyu renkli pantolonlu, saçları kulağının altında kesili, zayıf bir şahıs geldi''.* (İfade 6)
- *''(…) esmer tenli, siyah saçlı, turuncu tişört, açık renk pantolonlu şahıs''.* (İfade 16)

İfadelerde şüphelinin vücut yapısıyla ilgili tasvir ifadelerin %54'ünde mevcut değildir. Tüm ifadelerin %30'unda şüphelinin vücut yapısıyla ilgili gerçekle tutarlı bilgi verilmiştir. Üst beden kıyafet bilgisi 27 ifadede mevcut (%90) ve 22 ifadede tutarlı (%81), alt beden kıyafet bilgisi 25 ifadede mevcut (%83) ve 19 ifadede tutarlı (%76) olarak tespit edilmiştir.

İfadelerin 11 tanesinde (%37) şüpheliyle ilgili ilave bilgi verilmiştir ve bu bilgiler verildikleri her ifadede tutarlıdır. Şüphelinin ayakkabılarıyla ilgili de 10 ifadede (%33) bilgi verilmiştir, ''sarı tuvalet terliği'', ''bej sandal terlik'' gibi ifadeler kullanılmıştır, ancak

bu bilgi sadece bir ifadede tam olarak doğrudur (kahverengi terlik). Şüphelinin terlik giydiği bilgisi ise ifadelerin %82'sinde tutarlıdır.

Tablo VIII – Şüphelinin Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

İfade Numarası (n)	Vücut Yapısı		Üst Beden Kıyafet		Alt Beden Kıyafet		İlave Bilgi	
	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı
1	1	1	1	1	1	1	0	0
2	1	0	0	0	0	0	0	0
3	0	0	1	1	1	1	0	0
4	1	0	1	1	1	1	1	1
5	0	0	1	1	1	0	1	1
6	1	1	1	0	1	1	0	0
7	0	0	1	1	1	1	1	1
8	1	0	1	1	1	1	0	0
9	1	1	1	1	1	0	0	0
10	0	0	1	1	1	1	1	1
11	1	1	1	1	0	0	1	1
12	1	0	1	1	1	1	0	0
13	1	1	1	1	0	0	0	0

14	1	1	1	1	1	1	0	0
15	0	0	1	1	1	0	1	1
16	1	0	1	0	1	1	0	0
17	1	1	1	1	1	0	0	0
18	0	0	0	0	1	1	1	1
19	1	1	1	1	1	1	1	1
20	0	0	1	0	1	0	0	0
21	0	0	1	1	0	0	0	0
22	0	0	1	1	1	1	0	0
23	0	0	1	1	1	1	0	0
24	1	1	0	0	1	1	1	1
25	0	0	1	1	1	1	0	0
26	0	0	1	0	1	0	1	1
27	0	0	1	0	1	1	0	0
28	0	0	1	1	0	0	0	0
29	0	0	1	1	1	1	1	1
30	0	0	1	1	1	1	0	0

0-Namevcut / Tutarsız 1-Mevcut / Tutarlı

4.9. Kurbanın Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı

Bir suça tanık olan kişilerin şüpheli/fail ve/veya kurbana ait tasvirleri hafızalarından bulup çıkartıp kelimeye dökmelerini birçok değişken etkilemektedir. Çalışmamızda elde ettiğimiz fiziksel görünüm tahminlerinde şüpheliye ait bilgilerin kurbana ait bilgilere kıyaslandığında daha az olduğu görülmüştür.

Kurbanın yaş, boy, saç rengi, şekli, biçimi ve ten rengi gibi fiziksel özelliklerinin ifadelerde bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Daha sonra tanıklar tarafından verilen bu ifadelerin gerçekle örtüşüp örtüşmediği yani tutarlı olup olmadığı belirlenmiştir.

Örneğin:

- *"(…) adamdan daha kısa boylu ve hafif kilolu gibi sanki. O da biraz esmerdi. Siyah saçlı. Tam hatırlayamıyorum, unuttum".* (İfade 12)
- *"(…) saçı kapalı eşarp vardı, zayıf, altında mavi çiçekli bir etek, üstünde de uzun kollu bir tişört olan kadın şahıs geldi."* (İfade 15)

İfadelerdeki kurbana ait saç bilgisi verileri 'saçı örgülü, arkada topuz' gibi tasvirler içermektedir, ifadelerin sadece 8 tanesinde kurbanın saçlarının rengine yer verilmiştir.

İfadelerde kurbanın yaş bilgisi 19 ifadede mevcut (%63) ve tüm ifadelerin %37'sinde tutarlı, boy bilgisi 13 ifadede mevcut (%43) ve tüm ifadelerin %33'ünde tutarlı, saç bilgisi 14 ifadede mevcut (%46) ve tüm ifadelerin %23'ünde gerçekle tutarlı, ten rengi bilgisi 12 ifadede mevcut (%40) ve bu ifadelerin her birinde tutarlı olarak tespit edilmiştir.

Tablo IX – Kurbanın Fiziksel Özelliklerinin Tespit ve Tutarlılığı

İfade Numarası (n)	**Yaş**		**Boy**		**Saç**		**Ten**	
	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı
1	1	0	1	0	0	0	0	0
2	1	0	1	1	1	0	0	0
3	1	0	1	0	1	1	1	1
4	1	0	0	0	0	0	0	0
5	1	1	0	0	0	0	0	0
6	1	1	1	1	1	0	1	1
7	0	0	0	0	1	0	1	1
8	1	1	0	0	1	1	1	1
9	1	0	0	0	0	0	0	0
10	1	1	0	0	1	0	1	1
11	1	1	1	1	0	0	1	1
12	0	0	1	1	1	1	1	1
13	0	0	0	0	0	0	0	0
14	0	0	1	1	1	1	0	0
15	1	0	1	1	1	0	0	0

16	0	0	0	0	0	0	0	0
17	0	0	0	0	0	0	0	0
18	0	0	0	0	0	0	0	0
19	1	0	1	1	1	1	1	1
20	1	1	0	0	0	0	1	1
21	1	1	1	1	1	0	1	1
22	1	1	1	0	0	0	1	1
23	1	0	1	1	1	1	1	1
24	0	0	0	0	1	0	0	0
25	1	1	1	1	0	0	0	0
26	1	1	0	0	1	1	0	0
27	1	1	0	0	0	0	0	0
28	0	0	0	0	0	0	0	0
29	0	0	0	0	0	0	0	0
30	0	0	0	0	0	0	0	0

0-Namevcut / Tutarsız 1-Mevcut / Tutarlı

4.10. Kurbanın Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

Kurbanın vücut yapısı, kıyafetleri ve ayakkabılarıyla ilgili bilgilerin ifadelerde bulunup bulunmadığı belirlenmiştir. Daha sonra tanıklar tarafından verilen bu ifadelerin gerçekle örtüşüp örtüşmediği yani tutarlı olup olmadığı belirlenmiştir.

Örneğin:

- *''Daha sonra genç zayıf, esmer, beyaz kıyafetli, kıvırcık saçlı bir kadın''.* (İfade 10)
- *''Kadının beyaz bir elbisesi vardı''.* (İfade 21)

İfadelerde kurbanın vücut yapısıyla ilgili tasvir 7 ifadede mevcut (%30) ve 7 ifadenin hepsinde tutarlı (%100) bulunmuştur. Kıyafet bilgisi tanıklar tarafından üst ve alt beden olarak ayrılmadan verilmiştir ve 17 ifadede mevcut (%57) ve tüm ifadelerin %47'sinde gerçekle tutarlı olarak ifade edilmiştir. İfadelerin sadece 1 tanesinde kurbanın görünüşüyle ilgili ekstra bilgi verilmiştir ve bu bilgi tutarlı olarak tespit edilmiştir. Kurbanın ayakkabıları veya aksesuarlarıyla ilgili hiçbir ifadede bilgiye rastlanmamıştır.

Tablo X – Kurbanın Vücut Yapısı ve Kıyafetleriyle ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

İfade Numarası (n)	Vücut Yapısı		Kıyafet		İlave Bilgi	
	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı
1	0	0	0	0	0	0
2	0	0	1	1	0	0
3	0	0	1	0	0	0
4	0	0	0	0	0	0
5	0	0	1	1	0	0
6	1	1	0	0	0	0
7	0	0	1	1	1	1
8	0	0	1	1	0	0
9	0	0	0	0	0	0
10	1	1	1	1	0	0
11	0	0	1	1	0	0
12	1	1	1	1	0	0
13	0	0	0	0	0	0
14	0	0	1	1	0	0

15	1	1	1	0	0	0
16	0	0	0	0	0	0
17	0	0	0	0	0	0
18	0	0	0	0	0	0
19	0	0	1	1	0	0
20	0	0	1	0	0	0
21	1	1	0	0	0	0
22	0	0	1	1	0	0
23	1	1	0	0	0	0
24	0	0	1	1	0	0
25	0	0	1	1	0	0
26	0	0	1	1	0	0
27	1	1	1	1	0	0
28	0	0	0	0	0	0
29	0	0	0	0	0	0
30	0	0	0	0	0	0

0-Namevcut / Tutarsız 1-Mevcut / Tutarlı

4.11. İfadelerde Çocuklarla ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

Çalışmada kullanılan suç videosunda biri kız, biri erkek, toplam iki çocuk görünmektedir ancak bu çocuklardan sadece biri (kız çocuk) kurbanın çocuğudur. Suçu kayıt altına alan kapalı devre kayıt videosunu seyreden katılımcılardan %83'ü çocuk sayısı doğru tespit etmiştir, %17'si çocuk sayısını tek veya üç çocuk olarak belirtmiştir.

İfadelerde çocuklarla ilgili ilave bilgiye rastlanmamıştır, katılımcılar çocukların kıyafetleri, saç ve ten renkleri gibi fiziksel tanımları gibi bilgileri vermemişlerdir.

Görüntüye ilk giren kız çocuğudur, çünkü kurbanla birlikte gelmektedir. Bu çocuğun cinsiyeti sadece 7 ifadede (%23) belirtilmiştir ve bu ifadelerin sadece 3 tanesinde doğru tespit edilmiştir. Kız çocuğunun yaşı 25 ifadede (%83) belirtilmiştir ve bu ifadelerin 16'sında (%64) doğru tespit edilmiştir.

Görüntülerde ikinci çocuk olarak görünen erkek çocuğu, suç mahallinde bulunup, suç işlendikten sonra kurbanın çocuğuyla birlikte kurbanın yanına gelmektedir. Bu çocuğun cinsiyeti sadece 10 ifadede belirtilmiştir ve bu ifadelerin 8'inde tutarlı olarak tespit edilmiştir. Erkek çocuğunun yaşı 23 ifadede (%77) belirtilmiştir ve bu ifadelerin 15'inde doğru tespit edilmiştir.

Tablo XI - İfadelerde Çocuklarla ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

İfade Numarası (n)	Çocuk-1 Yaş		Çocuk-1 Cinsiyet		Çocuk-2 Yaş		Çocuk-2 Cinsiyet	
	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı
1	1	1	0	0	1	1	0	0
2	1	1	0	0	1	0	0	0
3	1	0	1	1	1	0	1	1
4	1	0	0	0	1	0	0	0
5	1	0	0	0	1	1	1	1
6	1	1	0	0	1	0	0	0
7	1	1	1	1	1	1	1	1
8	1	1	1	0	1	0	1	1
9	1	1	1	0	1	1	1	1
10	1	1	0	0	1	0	0	0
11	1	0	0	0	1	1	0	0
12	1	0	1	0	1	0	0	0
13	1	1	0	0	1	0	0	0
14	1	0	1	0	1	1	1	1
15	1	1	0	0	0	0	0	0

16	1	1	0	0	1	1	1	1
17	1	1	0	0	1	1	0	0
18	1	0	0	0	1	1	0	0
19	1	0	1	1	1	1	1	0
20	0	0	0	0	0	0	0	0
21	1	0	1	0	1	0	1	1
22	1	1	0	0	1	1	0	0
23	1	1	0	0	1	0	0	0
24	1	1	0	0	1	1	0	0
25	1	0	1	0	0	0	0	0
26	1	1	0	0	1	1	0	0
27	1	0	0	0	1	0	0	0
28	1	0	0	0	1	1	0	0
29	0	0	0	0	0	0	0	0
30	1	1	0	0	0	0	0	0

0-Namevcut / Tutarsız 1-Mevcut / Tutarlı

4.12. İfadelerde Olay Zamanı ve Yeri ile ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

Çalışmada kullanılan gerçek suç kaydında tarih ve saat bilgisi mevcuttur ancak katılımcılardan bazıları ifade verdikleri tarihe göre düzenleme yaparak, ifadede bilgi vermişlerdir. Video kaydında bulunan ve katılımcıların gördüğü tarih 30.04.2018 ve saat damgası 05:18:50 pm (post meridian) olarak kaydedilmiştir.

Tablo XII - İfadelerde Olay Zamanı ve Yeri ile ilgili Bilginin Varlığı ve Tutarlılığı

İfade Numarası (n)	Olay Tarihi		Olay Saati		Olay Yeri	
	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı	Mevcut	Tutarlı
1	1	0	1	1	0	0
2	1	1	0	0	0	0
3	0	0	1	0	0	0
4	1	1	0	0	0	0
5	0	0	1	1	0	0
6	1	1	0	0	0	0
7	0	0	1	0	0	0
8	0	0	0	0	0	0
9	0	0	1	0	0	0

10	1	1	0	0	0	0
11	1	1	1	1	0	0
12	0	0	0	0	0	0
13	1	1	1	0	0	0
14	1	0	1	0	0	0
15	1	1	1	0	0	0
16	1	1	1	0	0	0
17	0	0	1	1	0	0
18	0	0	0	0	0	0
19	1	1	1	1	0	0
20	0	0	1	0	0	0
21	0	0	1	0	0	0
22	1	1	0	0	0	0
23	1	1	0	0	0	0
24	0	0	0	0	0	0
25	1	1	1	1	0	0
26	0	0	1	0	0	0
27	0	0	1	0	0	0
28	1	1	0	0	0	0
29	0	0	1	0	0	0

30	0	0	1	0	0	0

0-Namevcut / Tutarsız 1-Mevcut / Tutarlı

Olay yeri ile ilgili hiçbir katılımcı bilgi vermemiştir. Olay tarihi ile ilgili bilgi 16 ifadede (%53) belirtilmiştir ve bu ifadelerin sadece bir tanesinde video kaydında görüldüğü şekliyle ifade edilmiştir. 16 ifadenin 13 tanesinde katılımcı tanıklar, araştırmanın yapıldığı gün ve dolayısıyla tarihi temel alarak, suç tarihini kurgulamışlardır. Bu ifadelerin hepsi doğru kabul edilmiştir. İki ifade de ise, katılımcı tanıklar olay tarihi bilgisini ‘‘geçtiğimiz hafta içinde bir gün’’ olarak ifade etmişlerdir, bu ifadeler tutarsız kabul edilmiştir.

Olay saati bilgisi ifadelerin 19 tanesinde (%63) belirtilmiştir. Bu ifadelerin 6 tanesinde (%32) doğru tespit edilmiştir.

Katılımcı tanıkların verdiği 30 ifadeden sadece bir tanesi tarih ve saati video kaydında mevcut olduğu şekliyle ifade etmiştir.

4.13. Katılımcıların Arka Plan Hikayesine Katkıları ve İfadeye Etkisi

Katılımcılara yazılı olarak kısa bir arka plan hikâyesi verilmiştir. Bu hikâyeye göre, katılımcının işyerine ait şehir dışında bir deposu bulunmaktadır. Her hafta izlediği kapalı devre kamera sisteminin kayıtlarında bir suça tanık olur ve bu kaydı polise vermek üzere yola çıkar ancak ulaştığında bilgisayarının kayıp olduğunu fark eder.

Katılımcılara bir arka plan metni vererek, katılımcıların hayal güçlerinden bir arka plan hikayesi yazmasının önüne geçmek ve böylelikle tüm dilbilimsel ağırlığı olayın anlatımına vermek amaçlanmıştır. Buna rağmen, tanık ifadelerinde olay öncesi ve sonrasıyla ilgili birçok yaratıcı ekleme anlatım bulunmuştur.

Örneğin:

- *''Maalesef bilgisayarımı çaldılar yani. Şeyi de silmişler. Kameranın şey anını da silmişler. Hırsızlık anını''.* (İfade 20)
- *''Aracım fabrikanın dışında durmaktaydı. Laptopu arabanın arka koltuğuna koydum. Buraya gelirken kırmızı ışıkta durduğum esnada motosikletle yanaşan bir şahıs arabanın kapısını açıp hızlı bir şekilde laptopu alıp kaçtı''.* (İfade 17)
- *''Ben görüntüleri laptopuma yükleyip karakola getirmek üzere arabama koydum. Bu esnada annemin hasta olduğu haberi geldi. Babam arayıp annemin hasta olduğunu söyledi. Acilen eve gitmek zorunda kaldım. Annemi alarak hastaneye götürdüm. Bugün karakola geldiğimde ise arabamda laptopumun olmadığını fark ettim. Muhtemelen hastanede annemle uğraşırken çalınmış olabilir''.* (İfade 22)

Tablo XIII. Katılımcıların Arka Plan Hikayesine Katkıları ve İfadeye Etkisi

İfade Numarası (n)	Arka Plan Hikayesi Kelime Sayısı -APK (n)	APK'nin Tüm Metne Oranı (%)
1	58	10
2	98	33
3	111	19
4	93	34
5	112	15
6	96	34
7	49	9
8	132	33
9	92	12
10	52	27
11	83	27
12	159	27
13	123	38
14	114	20
15	114	36
16	146	53

17	62	28
18	133	20
19	78	10
20	92	25
21	135	10
22	106	34
23	111	39
24	93	35
25	91	25
26	278	30
27	91	11
28	95	33
29	167	17
30	59	14

4.14. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi ve LIWC programı

Çalışmamızdaki yukarıdaki 13 parametre kategorisi otuz tutanağa uygulandığında, muhtemel on beş serbest anlatım ifade tespit edilmiştir ancak bir tanesinde metindilbilim kriterlerinin oranı düşük bulunduğundan, ilave bir sağlama yöntemi de kullanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Bu sebeple bir Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi oluşturulmuş, LIWC 2015 programına sözlük olarak eklenmek üzere, programın gerektirdiği formatta kodlanmıştır.

Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi için 2017-2021 tarihleri arasında medyaya yansımış adli olaylara ait raporlar internetten araştırılmıştır. Tanık İfade Tutanağı, Şüpheli İfade Tutanağı, Bilgi Alma Tutanağı olmak üzere otuz yedi adet tutanak tespit edilmiştir ve bu tutanakların eksiksiz olan on dört adeti çalışmaya dahil edilmiştir. Bu tutanaklardan özel isimler, tarih ve sayılar, zarf ve zamirler çıkartılmıştır. İsimler, sıfatlar, fiil ve yüklemler çalışmaya dahil edilmiştir.

İsimler, sıfatlar ve fiiller kökenlerine göre sınıflandırılmıştır:

1- Türkçe

2- Eski Türkçe

3- Arapça

4- Farsça

5- Fransızca

6- İngilizce

7- İtalyanca

8- Latince

9- Yunanca

10- Eski Yunanca

Fiiller, hareket, iş ve oluş bildiren öğelerdir, -mek, -mak son ekiyle birlikte bulunurlar. Çekimli halde cümlede bulunduklarında, yerlerine dayalı olarak yüklem adını alırlar. Bir cümlede isim kökenli veya fiil kökenli yüklem olabilir.

Örneğin:

- Çiçekler **güzeldir**. (isim kökenli yüklem)
- Çocuk arabaya **koştu**. (fiil kökenli yüklem)

İsim, fiil ve yüklemler 'son eke uygun imla' göz önüne alarak iki farklı şekilde sözcük hazinesine eklenmiştir. Son eke uygun imla durumunda, öğenin sonundaki ekler kaldırılıp asterisk işareti (*) eklemiştir, bu şekilde LIWC programı olası tüm son eklerle birlikte kelimeyi saymaktadır.

Örneğin:

- Birliktelik ve birlikteliğ*
- Amaç ve amac*

Son ek aldığında imlası değişmeyen sözcükler, son eke uygun imla düzenlemesi yapmadan doğrudan arkasına asterisk işareti eklenerek sözcük hazinesine eklenmiştir.

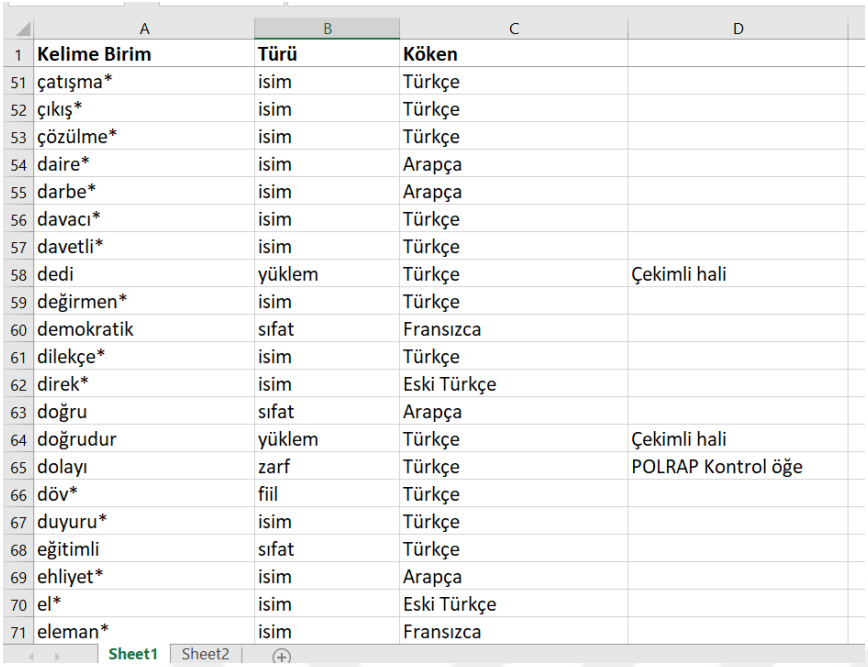
Son eke uygun imla, metne uyarlanmış imla (imla hatalarını da içeren bir kodlama), çekimli hali, edilgen-kuralsız türemiş, çekim hali almamış, tamlama-grup gibi kategoriler eklenmiştir.

Ayrıca Polis Raporu Kontrol öğe adı altında (POLRAP Kontrol Öğe) raporlarda tekrarlandığı görülen, polis raporuna has bir terminoloji olarak kabul edilen tamlama ve/veya kelime grupları seçilmiştir.

Polis Raporu Kontrol öğe örnekleri bahse konu, görgüye dayalı, suretiyle, ibarettir (konuşma dilinde sık görülmeyen çekim) olarak verilebilir.

Kısacası, Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesini oluşturmak için, internetten alınan 2017-2021 tarihli Tanık İfade Tutanağı, Şüpheli İfade Tutanağı, Bilgi Alma Tutanağı gibi belgelerin eksiksiz olan on dört adedinden çıkartılan isim, sıfat, fiil ve yüklemler sözcük hazinesini oluşturmak için yirmi bir kategoride haritalanmıştır ve toplam 280 cümle birimi elde edilmiştir.

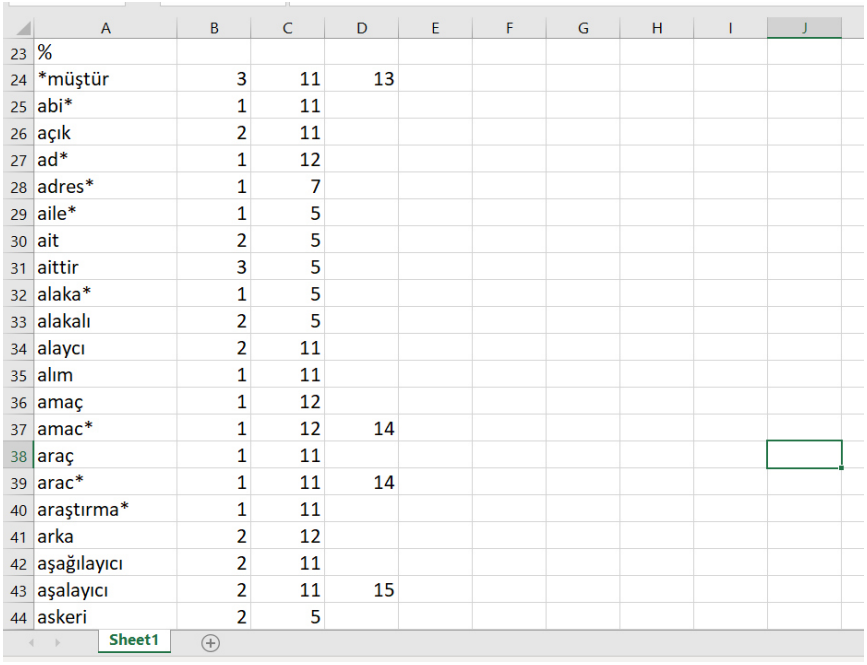
Haritalanan veriler, önce kategorilere göre kodlanmıştır. Daha sonra ise LIWC programına uygun şekilde yazılmıştır.

	A	B	C	D
1	**Kelime Birim**	**Türü**	**Köken**	
51	çatışma*	isim	Türkçe	
52	çıkış*	isim	Türkçe	
53	çözülme*	isim	Türkçe	
54	daire*	isim	Arapça	
55	darbe*	isim	Arapça	
56	davacı*	isim	Türkçe	
57	davetli*	isim	Türkçe	
58	dedi	yüklem	Türkçe	Çekimli hali
59	değirmen*	isim	Türkçe	
60	demokratik	sıfat	Fransızca	
61	dilekçe*	isim	Türkçe	
62	direk*	isim	Eski Türkçe	
63	doğru	sıfat	Arapça	
64	doğrudur	yüklem	Türkçe	Çekimli hali
65	dolayı	zarf	Türkçe	POLRAP Kontrol öğe
66	döv*	fiil	Türkçe	
67	duyuru*	isim	Türkçe	
68	eğitimli	sıfat	Türkçe	
69	ehliyet*	isim	Arapça	
70	el*	isim	Eski Türkçe	
71	eleman*	isim	Fransızca	

Sheet1 Sheet2

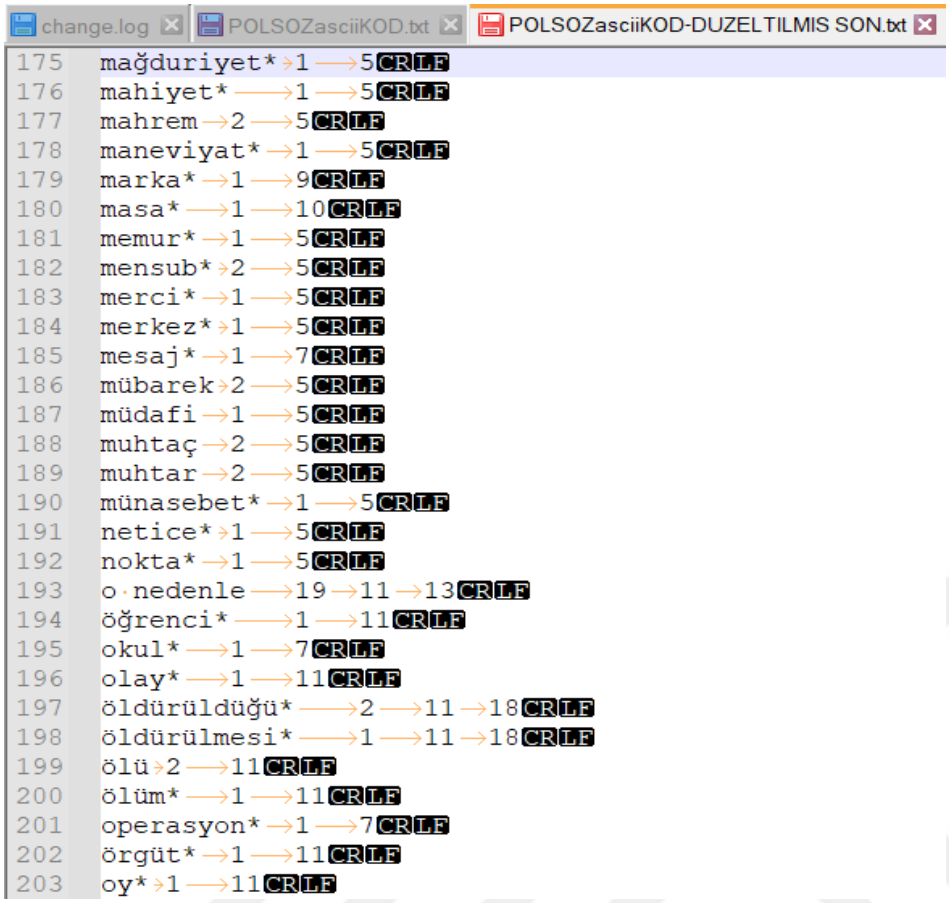
Şekil 1. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi Veri Haritalandırma

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
23	%									
24	*müştür	3	11	13						
25	abi*	1	11							
26	açık	2	11							
27	ad*	1	12							
28	adres*	1	7							
29	aile*	1	5							
30	ait	2	5							
31	aittir	3	5							
32	alaka*	1	5							
33	alakalı	2	5							
34	alaycı	2	11							
35	alım	1	11							
36	amaç	1	12							
37	amac*	1	12	14						
38	araç	1	11							
39	arac*	1	11	14						
40	araştırma*	1	11							
41	arka	2	12							
42	aşağılayıcı	2	11							
43	aşalayıcı	2	11	15						
44	askeri	2	5							

Sheet1

Şekil 2. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi Kodlama

Şekil 3. LIWC için Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi http Protokolü

Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi, çalışmanın bitiminden sonra LIWC programı websitesinde https://dictionaries.liwc.net/index.php/liwcdic/index adresinde ücretsiz olarak herkesin kullanımına sunulacaktır.

Çalışmamıza dahil 30 tutanağın metinleri, tarafımızca hazırlanan Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi (POLTER Sözcük Hazinesi olarak kısaltılacaktır) LIWC programı vasıtasıyla taranmıştır.

Tablo XIV. Tutanaklardaki POLTER Sözcük Hazinesi Veri Türleri

İfade Numarası (n)	İsim (%)	Sıfat (%)	Yüklem (%)	Fiil (%)
1	6.55	0.52	0	1.03
2	11	1.33	0	0
3	6.08	0.72	0	1.52
4	10.14	0.72	0	0.72
5	8.11	1.49	0.14	1.22
6	10.62	2.05	0.34	0.68
7	9.77	1.75	0.17	1.05
8	14.18	2.44	0.24	0.49
9	5.42	1.72	0	1.72
10	8.67	1.02	0.51	0.51
11	10.09	0.95	0.63	0
12	7.31	0.83	0	1.66
13	12.35	2.41	0.30	0
14	6.29	2.21	0	1.53
15	11.14	0.30	1.20	0.30
16	16.31	1.77	0.71	0
17	9.95	3.62	0	0

18	6.44	0.29	0	2.49
19	8.88	1.02	0	1.14
20	7.65	0.82	0	0.55
21	7.83	1.27	0	0.56
22	9.43	1.57	0.63	0.94
23	12.42	0.67	0.34	0
24	8.58	2.24	0.75	0.75
25	11.29	1.31	0.26	0.79
26	8.45	0.96	0	0.64
27	4.80	0.84	0	1.20
28	11.74	1.68	0	0.34
29	6.05	0.91	0.10	1.21
30	9.38	0.46	0	1.60

Polis ifade tutanağı olarak tespit edilen tutanaklar POLTER Sözcük Hazinesiyle karşılaştırıldığında, bulunan isim sayısının ortalaması (%11.19), serbest anlatım ifade tutanaklarındaki isim sayısının ortalamasından (%7.26) yüksek olarak bulunmuştur. Sıfat sayısının oranı polis ifade tutanaklarında %1.60, serbest anlatım ifade tutanaklarında %1.05, yüklem oranı sırasıyla %0.39 ve %0.02, fiil oranı ise sırasıyla %0.36 ve %1.27 olarak belirlenmiştir.

Tablo XV. Tutanaklardaki POLTER Sözcük Hazinesi Veri Kökenleri

İfade Numarası (n)	Arapça (%)	Farsça (%)	Fransızca (%)	Latince (%)	Türkçe (%)	Eski Türkçe (%)
1	1.21	0	0	0.34	3.79	3.10
2	5	0.33	0	1.33	3.33	3
3	0.68	0.17	1.18	0.51	3.72	2.03
4	2.90	0	0.36	1.81	5.07	1.45
5	0.41	0.41	0.27	1.35	4.73	3.78
6	5.14	0.34	0	1.37	4.79	2.40
7	1.40	0.17	0.17	0.52	3.14	7.50
8	4.16	0	0	1.96	6.85	4.65
9	1.45	0.26	0	0.66	4.23	2.51
10	3.57	0	0	0	5.10	2.55
11	3.15	0	0.32	1.58	5.05	1.58
12	1.33	0.17	0	1.33	3.16	3.82
13	3.01	0	0.30	1.81	4.22	6.02
14	1.19	0	0	0.17	3.57	5.27
15	3.92	0	0.30	1.20	3.61	3.92
16	2.48	0.35	1.06	2.13	9.93	3.55

17	7.24	0	0	0.45	2.26	3.62
18	0.59	0	0.15	0.15	4.69	3.66
19	1.78	0.51	0.13	0.63	4.95	3.17
20	0.82	0.82	0	1.09	3.01	3.28
21	1.06	0.07	0.28	1.34	2.89	4.09
22	4.40	0	0.31	0.94	4.40	3.14
23	2.68	0	0.34	2.68	5.03	2.68
24	2.61	0	0	0.75	5.60	4.10
25	3.15	0.52	0.26	1.05	3.94	4.20
26	1.18	0.32	0	1.28	3.85	2.99
27	0.60	0	0	0.84	2.76	2.76
28	4.03	0	0.34	1.68	4.70	3.02
29	0.71	0.40	0.20	0.50	3.53	3.12
30	1.14	0	0	0.92	4.58	4.81

Tutanaklardaki POLTER Sözcük Hazinesi verileri incelendiğinde, kökenlerin dağılımı şu şekilde bulunmuştur:

Polis ifade tutanağı olarak tespit edilen tutanaklarda ve serbest anlatım ifade tutanaklarındaki Arapça kökenli sözcüklerin ortalaması sırasıyla %3.82 ve %1.02, Farsça kökenli sözcüklerin ortalaması sırasıyla %0.10 ve %0.20, Fransızca kökenli sözcüklerin ortalaması sırasıyla %0.23 ve %0.15, Latince sözcüklerin ortalaması

%1.38 ve %0.77, Türkçe kökenli sözcüklerin ortalaması %4.92 ve %3.77, Eski Türkçe kökenli sözcüklerin ortalaması %3.32 ve % 3.72 olarak tespit edilmiştir. İtalyanca kökenli sözcükler ise her iki grupta da sadece üçer tutanakta bulunmuştur. İngilizce, Yunanca ve Eski Yunanca kökenli kelimeler tutanaklarda hiç tespit edilmemiştir.

Çalışmadaki otuz tutanak POLTER Sözcük Hazinesiyle karşılaştırıldığında, polis raporu (POLRAP) kontrol öğeleri polis ifade tutanağı olarak tespit edilen tutanaklarda %0.42 ve serbest anlatım ifade tutanaklarında %0.16 olarak tespit edilmiştir.

5. Tartışma

Adli Dilbilim dünyada geçmişi çok eskiye dayanmasına rağmen, akademik olarak son elli yılda çalışılmaya ve bilimsel bir yöntem olarak geliştirilmeye başlanan bir alandır. Ülkemizde ise son on yılda belirli çalışmalardan öteye gitmemiştir, bu çalışmalardan adli dilbilim alanında en eskileri (Güçhan ve ark., 2009; Güçhan, 2010; Güçhan, 2011; Güçhan, 2012a,b,c) ve Jandarma Kriminal Dairesi'nin adli sesbilim çalışmaları alanın temelini atmaya başlamıştır.

Son yıllarda da yazılan birkaç teorik makalenin yanı sıra birkaç da uygulamalı çalışma yapılmıştır (Fincan, 2019; Tanrıvere, 2020; Işık, 2020; Agaoglu Ozdemir, 2021).

Söz konusu suç olduğunda, tanık kavramı da öne çıkmaktadır. Tanık ifadesi, fiziki delillerin varlığını güçlendiren, bu delillerin olmaması durumunda da tek başına suçla ilgili önemli bilgiler sağlayabilen bir anlatımdır. Tanık ifadelerinin güvenilirliği ile ilgili uzun yıllardır akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bu ifadeler üzerinde hafıza ve gerçeklikle ilgili alanlarda da birçok araştırma yapılmıştır.

Tanık ifadelerinin dilbilimsel boyutuyla ilgili yapılan araştırmalar çok azdır; bilimsel dergiler, yayınevleri, kütüphanelerdeki kaynaklar dahil otuz üç milyon makale kaynaklı Tıp Milli Kütüphanesi'nde (PubMed) "tanık+dil" (eyewitness+language) anahtar kelimeleriyle tarama yapıldığında sadece beş makaleye ulaşılmış ve bu makalelerin biri hariç diğer dördü ifadelerin gerçekliğiyle ilgili çalışmalardır. "Tanık+ifade+video" (eyewitness+statement+video) anahtar kelimeleriyle yapılan tarama 2008-2022 yılları arasında 13 makale sonucu vermiştir, bu makalelerin hepsi ifadelerin gerçekliliği ve tutarlılığıyla ilgilidir. "Tanık+ifade+dil+video" (eyewitness+statement+ language+video) anahtar kelimeleriyle bulunan tek makale

yazılı ve sözlü alınan ifadelerin sağladığı verilerin niceliğine odaklanmıştır ve bu çalışmada da diğer çalışmalarda olduğu gibi sahnelenmiş bir suç videosu kullanılmıştır (Sauerland & Sporer, 2011).

Tanık ifadelerinin dilbilimsel ve psikolojik boyutuyla ilgili yapılan araştırmalar, ağırlıklı olarak araştırmacılar tarafından çalışma için özel hazırlanan suç videolarına dayanmaktadır. Bu çalışmada ise bir suç davranışını doğrudan gözlemleyebilmek ve tanıklarda olaya, olayın gelişimiyle eş zamanlı şahit oluyormuş hissi yaratabilmek için gerçek bir suç kaydı kullanılmıştır. Kapalı devre kamera sistemine kaydedilmiş olan gerçek bir cinayet suçunun kaydının bu araştırmada kullanılmasıyla bu çalışma literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Sahnelenmiş suç kaydıyla yapılan araştırmaların gösterdiği üzere, suça 'gerçek' zamanlı (canlandırma) veya video kaydını izleyip verilen ifadeler arasında birbirine zıt sonuçlar bulunmaktadır (Sauerland ve ark., 2014). Suça 'gerçek' zamanlı şahit olanların, suçluyu ve kurbanı tarif ederken verdikleri bilgilerin tutarlılıklarının, stres, şaşkınlık gibi adrenalin dolu tepkiler sebebiyle daha düşük olacağı varsayılmaktadır. Ancak yapılan bir çalışmada, suça canlı şahit olanların daha yüksek stres ve uyarılma seviyelerine sahip olmalarına rağmen, verdikleri bilgilerin tutarlılığı, suça video kaydından tanık olanlardan daha yüksek bulunmuştur (Pozzulo ve ark., 2008). Bir diğer çalışma ise, bunun tam tersi sonuçları ortaya koymaktadır; video kaydı izleyerek ifade veren tanıklar, sahnelenen suçun olay yerinde bulunan tanıklardan daha yüksek tutarlılıkta bilgiler sunmuşlardır (Ihlebæk ve ark., 2003).

Bu çalışma, şiddet içeren bir suçu barındıran gerçek bir video kullanarak sürdürülmesi sebebiyle diğer çalışmalarda bulunan sahnelenmiş suç öğesine sahip

değildir ve gerçek bir suça şahit olmaya daha yakın bir görsellik, dolayısıyla duygulanım sunduğu düşünülmektedir.

5.1. İfadelerin Şekilsel ve Dilbilgisel İncelemesi

Polis tarafından alınan ve serbest anlatımla alınan ifadeler karışık ve 'kör' şekilde çalışıldığında, ilk amaç bu ifadeleri birbirinden ayırt etmekti. Bu otuz ifade protokolünün yazılı metinlerinin boşluklu ve boşluksuz karakter sayısının arasındaki farkın yüksek olması, metinlerin dikte edilen veya ettirilen metinler değil, serbest anlatımın sahip olduğu tekrarlamalar, duraksamalar, devrik cümle kurulumlarına sahip olduğuna bir işaret olarak ele alınmıştır. Bu farkın yüksek olduğu on dört ifade belirlenmiş ve serbest anlatım ifade olarak işaretlenmiştir.

İfadelerdeki imla işaretlerinin eksik ve/veya yanlış yerde kullanılması, kelime imlâlarının yanlış yazılması, aynı ifade içinde yazım tutarsızlıkları (rakamlarım bir harfle, bir rakamla yazılması), bağlaçların yazımında yanlışlık gibi hatalar ifadeleri yazıya döken kişilerle ilgili bilgi vermektedir; ifadeyi veren kişiler hakkında değil. Bu sebeple bu hatalar göz ardı edilmiş ve LIWC sözlük oluşturulmasında ise düzeltilerek sözlüğe eklenmiştir.

İfadelerin akışına bakıldığı zaman, bu akışın anlatımın ve hikâyenin doğal akışına uymadığı görülmektedir. Bilimsel İçerik Analizini tasarlayan (SCAN-Scientific Content Analysis) Sapir'e göre (2005, 2011) ifadenin dağılımı, gerçek bir ifadenin akışında olay öncesi %20, olay %50 ve olay sonrası %30 olmalıdır. Çalışmamızda katılımcıların ifadelerinin gerçek olup olmadıkları araştırılmamıştır. Katılımcılar olay öncesi hikâyesi için onlara verilen hikâye çatısını kullanmışlar ve birkaç durumda da geliştirmişlerdir. Olay anlatımında ise video kaydında kendi şahit oldukları gerçek bir

cinayet suçunu anlatmışlardır. On üç ifadede olay anlatımının tüm ifadenin %50'sini kapsadığı ve bu ifadelerin de polis tarafından alınan ifadeler olduğu görülmektedir.

Cümle başına kelime sayısının yüksekliği, sözel akıcılığa ve kişinin algılamada ve sınıflandırmadaki yüksek yetisi ve duyarlılığını kapsayan bilişsel karmaşıklığa işaret etmektedir (Heberlein ve ark. 2003). Birçok insan konuşurken cümle başına on-on beş arası kelime kullanmaktadır (Rabon, 2009). Stres altında olan, kendilerini kaygılı hisseden kişiler ise, bu ortalamanın belirgin bir şekilde altında veya üzerinde kelime kullanırlar. Çalışmamızda polis tarafından alınan ifadelerdeki cümle başına kelime sayısının ortalaması on iki olarak bulunmuştur; serbest ifadelerdeki ortalama ise yedi kelimedir.

Yazılı ve sözlü dilde altı harften uzun kelimeler kullananların daha karmaşık ve gelişmiş bir dile sahip olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Tausczik&Pennebaker, 2010). Altı harften uzun kelimelerin kullanımı aynı zamanda sosyal sınıf ve eğitimin de yüksekliğine işaret etmektedir (Pennebaker, 2011). Çalışmalar, yüksek oranda 'büyük kelimeler' kullananların daha az duygusal ve sıklıkla psikolojik olarak mesafeli kişiler olduğunu göstermektedir.

Cümle başına kelime sayısı oranı ve altı harften uzun kelimelerin kullanımı tüm polis raporlarında yüksek bulunmuştur. Cümle başına kelime sayısının oranının ifadeleri veren ve alanla ilgili değil, yazanla irtibatlı olduğu düşünülebilir, ne de olsa ifadeyi veren kişinin cümlelerini düzenleyip yazıya döken bir polis memurudur. Buna mukabil altı harften uzun kelime kullanımı doğrudan ifadeyi veren kişinin konuşma tercihidir.

Protokollerdeki nokta ve cümle sayısının tutarlılığı incelendiğinde, polis tarafından alınan on beş ifadenin on bir adedinde nokta ve cümle sayısı sıfır olarak, sadece dört tanesinde de bir olarak tespit edilmiştir. Diğer taraftan serbest anlatım ifadelerdeki nokta ve cümle tutarlılığı parametrelerinde en düşük fark dokuz ve en yüksek fark ise otuz sekizdir. Yani bir ifadede otuz sekiz yerde bulunan noktalar orada bir cümleyi tamamlamak için bulunmamaktadır. Literatürde bu parametreyle ilgili daha önce yapılmış bir çalışma mevcut değildir, ancak serbest anlatım ve polis tarafından alınan ifadeler arasında bu yüksek fark, serbest anlatım ifadelerde yüklemsiz cümle kullanımına, polis ifadelerinde daha yapılandırılmış bir yazım olduğuna işaret etmektedir.

İfadelerdeki konuşma diline ait geçiş, doldurma ve bağlantı ifadelerinden tamamen konuşma diline ait olanlar 'hı hı', 'falan', 'filan' polis ifadelerinde hiç bulunmamıştır. Doldurma sözü olarak kullanımıyla 'öyle' ve 'böyle', tekrarlama kısaltması olarak kullanımıyla 'aynen' polis tarafından alınan ifadelerde hiç görülmemiştir.

Bağlaç olan 'ama' kullanımı sadece dört polis raporunda ve on dört serbest anlatımlı ifadede bulunmuştur.

Anlamlı bir morfem olan 'şey' birimi ise bulunduğu on polis raporunun hepsinde zamir görevinde tespit edilmiştir. On üç polis raporunda bulunan 'yani' ise on iki kullanımda bağlaç, bir tanesinde ise zarf olarak bulunmuştur. Ancak bu biçim birimleri serbest anlatımlı raporlarda karışık görevlerde yer almışlardır.

Konuşma dili ve yazı dili birbirlerinden birçok seviyede farklıdır. Konuşma dili konuşma ve dinleme yetilerini gerektirirken, yazı dili okuma ve yazma yetilerine

odaklanmaktadır. Konuşma dili yazı dilinden çok daha önce var olmuştur ancak konuşma diline oranla daha sadedir ve daha az yapılandırılmıştır. Konuşma dilinde birçok vurgu tonlama, ses iniş çıkışları ve ses yüksekliğiyle ortaya konmaktadır. Bu vurgular sayesinde konuşma dilinde ek anlamlar da yaratılabilir. Yazı dilinde ise bu görevi imla işaretleri, başlık ve sayfa düzenlemesi karşılar.

Konuşma ve yazı dili arasındaki farklar uzun zamandır dilbilimsel araştırmalarla ortaya konmaktadır (örn. Jones, 1948; Schallert ve ark., 1977; Halliday, 1989). Bu iki türü birbirine çevirmenin zorluğu da dilbilimciler tarafından araştırılmıştır. Bir türü diğerine aktarmak bir çeviri ve yorumlama sürecine dayanmaktadır ve bu sürecin tarafsız ve ifadenin aslına birebir sadık olması mümkün değildir (Haworth, 2018).

Adli Dilbilim alanının açıldığı *Jan Svartvik*'in Evans İfadeleri adlı araştırmasından itibaren, elli dört yıldır, yapılan araştırmalar polis tarafından alınan ifadelerin 'dokunulmamış' ifadeler olmadığının altını çizmektedir (örn: Svartvik, 1968; Haworth, 2010, 2018; Byrman, 2018; Filipović, 2019).

Polis tarafından alınan ifadeler ne sorgulanan kişinin tarafsız görüşünü yansıtmaktadır ne de sorgulanan kişinin kelimelerinin tutarlı ve kişiye ait bir yansımasıdır (Haworth, 2010).

Sesli görüşmelerin yazıya dökülmüş kayıtları ceza adalet sisteminin önemli bir parçasıdır. İngiltere gibi bazı ülkelerde tanık ifade alımı görüşmelerinin video kaydı da yapılmaktadır ancak mahkemeye verilen yazılı ifade, sözlü alınan ifadelerin "hazmedilmiş bir versiyonu" sunulmaktadır (Gibbons, 2001).

Polis-tanık ve polis-şüpheli ifade alımlarında, alınan ifade mahkemeye ulaşana kadar format değiştirmektedir. Sorgulanan kişinin sesli olarak verdiği ifadenin ses

kaydı alınmaktadır. Bazı ülkelerde bu ses kaydı daha sonra yazılı ifade metnine dönüştürülerek mahkemeye sunulmaktadır ve mahkemede bu dönüştürülmüş sunum okunmakta ve kullanılmaktadır. Bu durumda sorgulanan kişinin kelimeleri iki defa elden geçirilerek, özetlenmekte, toparlanmaktadır. Ülkemizde ise sorgulanan kişinin ifadesi yani kendi kelimeleriyle verdiği anlatım doğrudan bir polis memuru tarafından metne geçirilmekte ve toparlama-düzenleme gibi işlemler otomatik olarak ifadenin verilmesiyle eş zamanlı olarak yapılmaktadır.

Polis tarafından alındığı düşünülen on beş protokolün hiçbirinde 'Evet' ifadesi, on üç protokolde de 'Hayır' ifadesi bulunmamıştır. Bu durum söz konusu ifadelerde kapalı uçlu soru sorulmadığı veya sorulduğu halde cevabın ifade veren kişinin ağzından tam cümle şeklinde yazıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca bu parametre polis raporu ifadesi ve serbest anlatımlı ifade ayrımı için güçlü bir ayırıcı olmuştur.

- "Karakola geldiğimde bilgisayarımın arka koltukta olmadığını fark ettim. Hayır durmadım. Nasıl kaybolduğunu bilmiyorum, belki de bir anlık dalgınlığımdan faydalanıp arka koltuktan bilgisayarımı çaldılar." (İfade 13).
- "Kadın yere düştü bu esnada görüntüler bitti. Daha sonra ne olduğu hakkında bir bilgim yok. Hayır edemem çünkü görüntüler şu an elimde yok." (İfade 22).

'Hayır' ifadesinin bulunduğu iki ifade incelendiğinde, ifade 13'te kapalı bir uçlu soru sorulduğu, ifade 22'de ise açık uçlu bir soru sorulduğu verilen cevaplardan anlaşılmıştır.

Varlıkların durum, biçim, renk gibi özelliklerini ifade eden, isimlerin önünde kullanılan niteleme sıfatları, ifadeyi zenginleştiren sözcüklerdir. Otuz protokolde de

niteleme sıfatlarının kullanımına rastlanmıştır. Niteleme sıfatlarının ifadelerdeki yerlerine bakıldığında, her ifadede en çok kullanımın şüpheli kişinin fiziksel özelliklerinin tarifinde olduğu görülmüştür. Kurbanı tanımlamak için kullanılan niteleme sıfatlarının sayısı şüphelide olduğu kadar zengin değildir. Katılımcılar ifadelerin bir bölümünde, arka plan hikayesine uygun olarak, kendi hayalî iş yerlerini tasvir etmişler, polise neden ve nasıl geldiklerini anlatmışlardır. Seyrettikleri video kaydında gördüklerini anlatırken niteleme sıfatı kullanmalarına rağmen, hayal güçlerini kullanarak anlatmaları gereken bölümlerde hiçbir niteleme sıfatı kullanmamışlardır. Polis ifadelerinde bulunan niteleme sıfatı ortalaması (%10.6) serbest ifadelerdeki ortalamadan (%18.2) çok düşük bulunmuştur.

Niteleme sıfatı kullanımına her ifadede rastlanmasına rağmen, sadece dokuz ifadede olay anlatımında da niteleme sıfatı kullanılmıştır.

5.2. İfadelerdeki Şüpheli ve Kurban Tasviri ve Dilbilgisel İncelemesi

Tanık ifadeleri, suçun aydınlatılmasında kolluk kuvvetleri için çok önemli delillerdir. Suça tanık olan kişinin suçun nasıl gerçekleştiğini anlatması, gördüğü şüpheliyi tasvir etmesi çok önemli bilgiler içerir. Çalışmamızda ve literatürde ortaya konulduğu üzere, polis tarafından yapılan sorgulamayla alınan ifadelerin çok fazla kesintiye uğradığı, polis tarafından yazıya döküldüğü için tanığın kelimeleri ve cümle dizimiyle yazılmadığı gibi alanlarda 'bozuk' olduğu kabul edilmiştir.

Tanık ifadeleri büyük öneme sahip olduğundan, psikologlar ve suç uzmanları ifadelerdeki kişisel tanımları etkileyen faktörler üzerine onlarca yıldır araştırmalar yapmaktadırlar. Stres, alkol, aydınlatma, mesafe, ifade vermekte geç kalınması, tekrar tekrar ifade verilmesi, kişiye ait yaş, cinsiyet, ırk gibi değişkenler, diğer tanıkların etkisi gibi birçok faktör tanığın ifadesindeki tarifleri olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir (Meissner ve ark., 2007).

Çalışmamızda tüm tanıklar için geçerli olan bazı faktörler sabittir. Bunlar, suç kaydının süresi (1 dakika 55 saniye), tanıkların suç kaydını seyrettikten hemen sonra ifadelerinin alınması, suç kaydında görüntü kalitesinin yüksek ve suçun işlendiği zamanın gün ışığının yeterli olduğu akşamüstü (saat 17.18) olması gibi faktörlerdir.

Tanıklar ifadelerinde şüpheliyi tasvir ederken, yaşı, boyu, saç ve ten rengi gibi fiziksel özelliklerini anlatmışlardır. Bu bilgiler serbest ifadelerin yedi ifadesinde, polis ifadelerinin on tanesinde doğru olarak verilmiştir.

Şüphelinin vücut yapısı ve kıyafetleriyle ilgili bilginin doğru tespit oranı serbest ifadeler ve polis ifadeleri (sırasıyla 7.7 ve 7.5) arasında nerdeyse eşittir. Şüphelinin görünüşüyle ilgili ilave bilgi ise verildiği her ifadede doğru olarak tespit edilmiştir; bu

durumun sebebinin bu bilginin herhangi bir soruyu müteakip verilmemesi olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılar kurbanın fiziksel tasvirini verirken yaş, boy, saç ve ten rengi olmak üzere aynı dört alanda bilgi vermişlerdir ancak hem daha az ifadede bilgi verilmiştir, hem de tutarlılık oranı çok düşüktür. Şüpheliyle ilgili ortalama on yedi tanık ifadesinde doğru bilgi varken, kurbanla ilgili sadece on ifadede (beş serbest ifade / beş polis ifadesi) doğru bilgi mevcuttur. Kurbanın kıyafetleriyle ilgili bilgi ise doğru olarak üç serbest, üç polis ifadesinde mevcuttur.

Şüpheliyle ilgili bilgi verilen ifadelerin ve bu bilgilerin tutarlı olduğu ifadelerin sayısının kurbanla ilgili bilgi verilen ifadelerden daha yüksek olması birkaç farklı şekilde yorumlanmıştır. Tanıkların videoda şüpheliyi daha uzun süre gördükleri düşünülmüştür. Ancak kurban ve şüphelinin videoda göründükleri süre hesaplandıklarında kurbanın şüpheliden iki saniye daha uzun süre videoda göründüğü belirlenmiştir. Dolayısıyla tasvirin zenginliğinin sebebinin 'maruz kalma' olmadığına karar verilmiştir.

Videodaki şüpheli ve kurban bir başka kültüre ve ırka ait iki kişidir. İkisi de Hintli olan bu iki kişi, Türk halkına göre çok daha esmer tenli, kıyafet kodları bizim giyinme kodlarımızdan farklı kişilerdir. Özellikle kurban geleneksel Hint kıyafeti olarak bilinen - aslında Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Nepal ve Sri Lanka'da her inanıştan insanın giydiği- sâri adlı kıyafeti taşımaktadır.

Irklar arası tanımlama etkisi (bazen önyargısı da denilmektedir), bir ırka mensup kişilerin kendi ırklarına ait kişileri daha kolay ayırt etme ve tanımlama becerisine ve diğer ırklara mensup kişilerin fiziksel özelliklerini tanımakta ve

tanımlamaktaki güçlüğe işaret etmektedir. Katılımcıların kurbanın kıyafetini tarif ederken kullandıkları ifadeler ("elbisesi parçalanmış vaziyetteydi" (ifade 21) gibi.) hiç dikiş olmayan ve metrelerce kumaşı belirli bir şekilde dolayarak giyilen geleneksel sâri kıyafetini hiç bilmediklerini ve ayırt edemediklerini göstermektedir.

Katılımcıların kurbanı tasvirlerindeki zayıflığın bir başka sebebi ise katılımcıların tanık oldukları şiddet içeren bir suç olan cinayet suçunu (kasten öldürme) izlerken şüpheliye odaklanmış olmalarıdır.

Çalışmada kullanılan suç video kaydında görülen biri kız, biri erkek iki çocuktan sadece biri, kız olanı, kurbanın çocuğudur ve olay yerine onunla gelmektedir. Diğer çocuk ise bıçaklama olayı olduktan sonra olay yerindeki kulübeden dışarı çıkıp kurbanın yanına gelmektedir. Çocukların varlığı ve sayısı otuz katılımcı ifadesinin %83'ünde doğru belirlenmiştir. Ancak hiçbir ifadede çocukların kıyafeti, saç ve ten rengi gibi fiziksel görünümlerini tasvir eden bir bilgiye rastlanmamıştır. Görüntüye ilk giren kız çocuğunun yaşı polis raporlarında serbest ifade raporlarına kıyasla daha yüksek tespit oranınla tespit edilmiştir (sırasıyla %73 ve %33), ancak cinsiyeti hiçbir polis raporunda doğru belirtilmemiştir. Serbest ifade raporlarının da sadece üç tanesinde doğru verilmiştir. Suç işlendikten sonra kurbanın yanına gelen diğer çocuğun yaşı ise serbest ifade raporlarında (%53) polis raporlarına (%47) kıyasla daha isabetli tespit edilmiştir. Cinsiyeti ise serbest ifade raporlarının %40'ında doğru belirtilmesine rağmen, sadece iki polis raporunda doğru belirtilmiştir.

Kız çocuğuyla ilgili verilen bilgilerin daha tutarsız olması kız çocuğunun suç işlenmeden önce, yani olay yeri sakinken görüntüye girmesi olarak düşünülmektedir. Ayrıca katılımcı grubunun üniversite öğrencileri olması sebebiyle çocuk sahibi olmadıkları, bu sebeple de çocuk gelişimi ve boy-büyüme oranları hakkında bilgi sahibi

olmadıkları çıkarımına varılmıştır. Ancak birkaç ifadede "yeni yürümeye başlamış çocuk gibi yürümüyorlardı, 'normal' yürüyorlardı' gibi ayrımlara rastlanmıştır.

Pediatrik morfometri, bir çocuğun yaşını hesaplamak için çocuğun vücudundan özel aletlerle birçok antropometrik ölçümün yapılmasını gerektiren meşakkatli bir hesaplamadır. Bu sebeple son on yılda pediatrik morfometri alanında yapılan çalışmalar dijital fotoğraf ve video kayıtlarından vücut oranlarını kullanarak hesaplamalar üzerine yoğunlaşmıştır ve yeni yöntemler geliştirilmektedir. Çok katlı regresyon hesaplamalarında dört oran (omuz ve kalça genişliğine başın yüksekliği, diz genişliği, bacak uzunluğu ve gövde uzunluğu) kullanılmaktadır ve 1.6-1.7 yıl standart hata oranına sahiptir (Lucas & Henneberg, 2017). Foto-antropometrik endekslere dayanarak bilgisayarla hesaplamaları yapılan bir başka çalışmada ise, beş yaşına kadar olan deneklerin yaş tahmininde doğruluk oranı ortalama 0.72 yıl olarak bulunmuştur (Porto ve ark., 2020). Bizim çalışmamızda ise, birinci çocuk için 0.4, ikinci çocuk içinse 0.38 olarak hesaplanmıştır. Bu da katılımcıların çocukların yaşlarını ortalama olarak çok tutarlı tespit edebildikleri olarak yorumlanmıştır.

5.3. İfadelerdeki Olay Yeri, Zamanı ve Arka Plan Hikayesi

Bir suç gerçekleştiğinde, olay yerinin ve delillerin olduğu şekliyle kayıt altına alınması ve güvenliğinin sağlanması, delillerin ve olay yerinin bozulmaması için önemli olan ilk adımdır. Olay yeri dokümantasyonu olay yeri inceleme raporu, olay yeri krokisi, video kamera kaydı ve fotoğraflanması olmak üzere dört ayrı şekilde kayıt altına alınmaktadır (Durmuş, 2010).

Çalışmamızdaki katılımcılardan hiçbiri olay yeri ile ilgili herhangi bir tanımlamada bulunmamış, onlara verilen arka plan hikayesine uygun olarak 'depolarının önü/arkası/yanı vb.' gibi ifadeler dışında herhangi bir bilgi vermemişlerdir.

Çalışmada kullanılan gerçek suç video kaydında tarih ve saat bilgisi mevcuttur. Video kaydındaki bu tarih ve zaman damgası sadece bir katılımcı tarafından olduğu gibi verilmiştir. Tanık ifadelerinin sadece %53'ünde 'uyarlama' bir tarih ve saat bilgisi mevcuttur. Katılımcılar çalışmanın yapıldığı tarihi temel alarak ifadelerini buna göre ayarlamışlardır. Polis ifadelerinin %80'inde olay tarihi ve/veya saati bilgisi mevcuttur ve tutarlıdır. Serbest ifadelerde ise olay tarihi sadece bir ifadede doğru verilmiştir. Olay saati ise ifadelerin %26'sında doğrudur. Polis ifadelerinde olayın gerçekleştiği zamanla ilgili bilgiler başlarda verilmektedir. Serbest ifadelerde ise ağırlıklı olarak sonlarda rastlanmaktadır. Bu durum tanıkların bu bilgiyi sorulduğu zaman verdikleri olarak yorumlanmıştır.

Katılımcılara bir arka plan hikayesi verilmiştir. Bu durumun amacı, tüm dilbilimsel ağırlığın olayın anlatımında olması için ifadelerdeki olay öncesi hikayesini eşitlemektir. Çalışmamızda ifadelerin gerçek olup olmadıkları incelenmemiştir; gerçek bir suç videosu izleyip akabinde ifade verdikleri için katılımcıların kendi bildikleri

doğruyu söyledikleri varsayılmıştır. Tanık ifadelerinin gerçekliğini araştırmak için birçok teknik çoğu zaman birlikte kullanılmaktadır. Bu tekniklerin en eski ve üzerine en çok araştırma yapılanları Undeutsch Hipotezi ve Kriter Bazlı İfade Analizi'dir (Undeutsch, 1989; Steller&Köknken, 1989; Vrij, 2005).

Bütün bu teknikler için ilk adım, 'saf ve ham' bir ifade elde etmektir. Bu amaçla ifade kesilmemeye çalışarak, ifade veren kişinin kendi kelimeleriyle kendi akışında anlattığı şekliyle kayıt altına alınır. İfadenin gerçekliğini araştırmak için uygulanacak tekniklerden biri, metni parçalamadan 'ham halindeyken' uygulanacak ifade akış dağılımıdır.

Sapir'e göre (2011) yanıltıcı ifade veren kişiler, olayla ilgili konuşmaktan kaçınmaktadırlar. Bunun amacı, yalan söyleyecekleri bölüme gelmeyi geciktirmek ve kısa tutmaktır. Bu sebeple olay öncesi olup biteni anlatmaya daha fazla ağırlık verirler.

Adli İfade Analizi'ne göre, gerçek ifadelerden beklenen dağılım, olay öncesi %20, olay %50 ve olay sonrası %30'dur.

Çalışmamızda olay öncesi hikâyenin anlatıldığı arka plan hikayesinin dağılımı incelendiğinde, olay öncesi anlatımın serbest ifadelerin %18'ini, polis tarafından alınan ifadelerin %34'ünü kapladığı görülmüştür. Polis ifadeleri haricinde anlatımı çok dağınık olarak ve tekrarlarla yapıldığından, serbest alınan ifadelerden olay anlatımıyla ilgili bölümü çıkartmak mümkün olmamaktadır. Ancak polis ifadeleri daha sistematik olarak alındığından ve bir şablona uygun olduğundan olay anlatımı ortalama olarak ifadelerin tümünün %58'sini kaplamaktadır. Olay sonrası ise çok kısa olarak anlatıldığından ifadelerin yaklaşık ortalama %10'unu kaplamaktadır.

5.4. Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi ve LIWC Programı

"*Her gizli suçun bir bildireni vardır*"

Ralph Waldo Emerson

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşmak için deliller büyük önem taşımaktadırlar. Deliller, bir olayın olup olmadığı ve/veya ne şekilde olduğuyla ilgili bilgi sağlayan birer araçlardır.

Bir suça tanık olan kişinin, en önemli görevlerinden biri gördüklerini, bildiklerini kolluk güçlerine anlatmasıdır. Tanığın sözlü olarak verdiği ifade, beyan delil olarak kabul edilir ve ifadeyi alan kolluk güçleri tarafından yazılı olarak kaydedilir.

Tanıkların dinlenmesi, Ceza Muhakemesi Kanunu 52. maddede düzenlenmiştir. Bu maddenin 3. bendinde 'tanıkların dinlenmesi sırasında görüntü ve sesler kayda alınabilir' denilmektedir.

Ancak; a- Mağdur çocukların,

b- Duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin tanıklığında bu kayıt zorunludur. (CMK, 52/3 a ve b).

Sanığın ifadesi ise 2005 tarihli Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği beşinci bölümde düzenlenmiştir. İ maddesine göre, "ifade işlemlerinin kaydında, teknik imkanlardan yararlanılabilir" (Resmî Gazete, 2005). Ancak ülkemizdeki uygulamada ifade doğrudan bilgisayar vasıtasıyla tutanak formuna yazılmaktadır. Bu ifade tutanakları yönetmeliklerle düzenlenmiş ve tasarlanmıştır.

İngiltere, Almanya gibi bazı ülkelerde sesli olarak da kaydedilen bu ifadeler, mahkemeye sunulması için tekrar yazılı hale getirilmektedir.

Ülkemizde 'Polis İfade Tutanağı' olarak adlandırılan bu tanık/sanık/şüpheli/mağdur ifadelerinin kişinin ağzından çıktığı gibi kaydedilmediği, bir başka kişi tarafından birebir aynı anda yazıya dökülmesi sebebiyle çeşitli kısaltma, eş anlamlı ifade kullanma gibi değişimlere uğraması kaçınılmazdır. Adli dilbilim alanının da isimlendirilmesi ve kabul görmesi de polis raporlarının dili sebebiyle olmuştur (Svartvik, 1968).

Polis raporlarının kayıt diliyle ilgili geçen elli dört yılda hala yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Polis merkezinde yapılan tanık, sanık ve mağdurun ifade verdikleri görüşmelerin dilinin ifadeyi veren kişinin ağzından çıktığı gibi 'ham' olmadığı ve 'işlendiği', bu durumun da ifadelerin içerdiği bilginin gerçekliğini etkilediği iddia edilmektedir.

Polis kuvvetlerinin büyük çoğunluğu sorgulama eğitimini 'görev sırasında' almaktadır. Bir bölümü de farklı tekniklerle sorgulama eğitimi (örn. Reid tekniği, HUMINT...) almaktadır.

Literatürdeki araştırmalara göre, itiraf içeren sorgulamalarda polisin sorgulama dilinde yönlendirmeli ifadelerde artış olduğu (Richardson ve ark., 2014), sorgulama eğitiminin psikolojik olarak baskılayıcı teknikler içerdiği ve polisin bu yöntemleri yetişkinlerin sorgusunda olduğu kadar çocukların sorgusunda da kullandığı (Cleary&Wagner, 2016), sorgulama tekniklerinin kişinin gerçeklik algısını etkileyecek ve içsel bir psikolojik bölünme yaratacak şekilde tasarlandığı ve uzun dönemde sorgulamaya maruz kalmanın travma sonrası stres bozukluğu, endişe ve depresyona

sebep olabileceği (Putnam, 2013), polis kayıt dilinin genellikle 'donmuş' bir kayıt dili olduğu ve sabit ifadeler ve matbu cümleler içerdiği (Yanti, 2019), yasal belgelerin diliyle polis kayıt dili arasında çok büyük benzerliklerin olduğu, ikisinin de yazım stili ve kelime seçimlerinin ortak karaktere sahip olduğu (Ćetković, 2017), polis kayıt dilinde doğrudan ve dolaylı (alıntı) ifadelerin aynı anda bulunabildiği (Bryman&Bryman, 2018), etkili olması gerektiği için yoğun kelime gruplarının kullanımının, yer, zaman, ardışık olay bağlantılarını ifade etmek için hazır ifade gruplarının kullanıldığı (Olsson, 2009b) gibi sonuçlar bulunmuştur.

Günümüze kadar polis raporlarının diliyle ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu, sorgulama tekniklerinin dili, stratejileri, sorgulayanla sorgulanan arasındaki eşit olmayan güç dengesinin yarattığı konuşma tarzı gibi alanlara odaklanmıştır (Ćetković, 2017). Ancak *Svartvik*'in (1968) çalışması gibi, birkaç çalışma sadece polis ifade dilinin dilbilimsel seçimlerine odaklanmıştır (örn. Coulthard, 2006; Ćetković, 2017).

Çalışmaya dahil olan polis tarafından alınan ifadelerin dilini inceleyebilmek için, elde yapılan 13 parametre kategorisinin yanı sıra, bilgisayarlı metin analizinin İngilizce dili için çok önemli bir programı olan ve birçok alanda çok sayıda araştırmada kullanılan LIWC programını Türkçe kullanabilmek için bir arayüz yazılması gerekmektedir. Bu sebeple internetten eksiksiz olarak temin edilen 14 ifade tutanağındaki tüm isim, sıfat, fiil ve yüklemler seçilerek bir Polis Terminolojisi Sözcük Hazinesi (sözlük) oluşturulmuş ve LIWC programına uygun bir şekilde kodlandıktan sonra metinlere uygulanmıştır. Sonuçlara göre, bütün bu kategoriler polis tarafından alınan ifadelerde, serbest anlatım ifadelere göre daha yüksek oranda bulunmuştur. Üstelik kelime kökenleri incelendiğinde, Arapça kökenli kelime kullanımının polis raporlarında anlamlı bir biçimde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu da söz konusu

raporlarda kullanılan Arapça kökenli kelime açısından zengin olan adli dilin ve matbu ifadelerin varlığına işaret etmektedir. Serbest anlatımlı ifade veren kişilerin ifadeleri çalışmaya destek olan deşifre uzmanları tarafından birebir metne geçirilmiştir. Ancak diğer grubun ifadeleri doğrudan polis memurları tarafından yazılmıştır. Bu da ifadelerdeki yüksek oranda Arapça kökenli kelimelerin varlığını açıklamaktadır.

Kelime ve ifade tercihleri serbest alınan ifadeler ve polis tarafından alınan ifadeler arasında farklılık göstermektedir. Serbest ifadelerde "adam" ve "kadın" olarak hitap edilen şüpheli ve kurbana, polis ifadelerinde değişimli olarak "şahıs" ve "kişi", hatta "kadın şahıs" olarak hitap edilmektedir.

Duyguların ifadesi serbest ifadelerde "vicdanım elvermedi, uykularım kaçtı, serbest dolaşan katilin yakalanması benim için önemli" gibi ifade edilirken, polis ifadelerinde "insanlık namına şikayetçiyim" ve "davacıyım" olarak ifade edilmektedir.

6. Sonuç

Kanıtların el değmeden ve bozulmadan korunması ceza adalet sisteminin bir parçasıdır. Ancak bu prensip söz konusu tanık ifadeleri olduğunda hakkıyla uygulanamamaktadır.

Beyan delil (kanıt) olan sanık, mağdur ve tanık ifadelerinin alınmasında teknolojik imkanlardan yararlanılması ve ifadelerin sesli ve görüntülü kayıt altına alınması 'tercihli' olarak serbest bırakılmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu düzenlemesine göre (md. 52/3) sadece mağdur çocuklar ve mahkemeye gelmesine mâni olan kişilerin ifadeleri kayıt altına alınmaktadır.

Sanık, mağdur ve tanıkların verdikleri ifadelerin teknolojik imkanlardan yararlanarak sesli ve/veya görüntülü olarak kayıt altına alınması bir gerekliliktir. Ancak bu durumun da yarattığı bazı sorunlar vardır; örneğin İngiltere'de sesli olarak kayıt altına alınan ifadelerin ses kayıtları daha sonra yazıya aktarılmaktadır. Bu diyalog şeklinde yazılmış olan ifadeler mahkemede kullanılmaktadır. Bu şekilde alınan ifadelerde de kısaltma, özetleme gibi dilbilimsel müdahaleler görülmektedir. Ülkemizde sesli olarak verilen ifadeler doğrudan yazılı hale getirilmektedir ve ifadelerdeki dilbilimsel düzenleme ifadenin verilmesiyle aynı anda gerçekleşmektedir.

Polis tarafından alınan ifadeler ne sorgulanan kişinin tarafsız görüşünü yansıtmaktadır ne de sorgulanan kişinin kelimelerinin tutarlı ve kişiye ait bir yansımasıdır (Haworth, 2010).

Dilbilim ve gelişim alanında yapılan çalışmalarla konuşma dili ve yazı dili arasındaki cümle dizimi, sözlük seçimi farkları ve kişiye özel biçimsel tercihler birçok çalışmayla ortaya konmuştur. Üstelik bu iki biçimin gerektirdiği bilişsel aktivite de

birbirinden farklıdır. Polise sözlü ve yazılı verilen ifadeler içerik olarak karşılaştırıldıklarında sözlü ifadelerin daha üstün olduklarını gösteren kanıtlar olmamasına rağmen, yazılı ifadelerdeki tanımların daha nitelikli olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda literatürden farklı olarak sözlü olarak serbest verilen ifadeler polis tarafından kaydedilen ifadelerden tanım ve niteleme olarak daha zengindir. Ancak doğru bilgi içermeleri açısından polis tarafından alınan ifadeler ile serbest verilen ifadeler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Konuşma diline ait geçiş, doldurma ve bağlantı ifadelerini polis raporlarından görmek mümkün değildir. Bu sebeple serbest anlatım ifadeleri polis tarafından alınan ifadelerden ayırmak zor olmamıştır. Bu sayede ceza adalet sistemindeki yazılı raporların diliyle ilgili bir başka araştırmanın gerekliliği de belirmiştir: polis raporları ve tanıkların kendi yazdıkları yazılı ifadenin dilbilimsel olarak karşılaştırılması bu alanda daha anlamlı sonuçlar verebilecektir. Ayrıca polis tarafından alınan ifadelerin ses kaydı da alınarak, bu ses kaydının bağımsız bir kişi tarafından yazıya dökülmesi ve bu metinlerin polis tarafından alınan ve yazılan ifade raporlarıyla karşılaştırılması, aynı ifadenin ne şekilde dilbilimsel 'müdahaleye' uğradığı konusunda çok aydınlatıcı bir çalışma olacaktır.

Polis ifade kayıt dili birçok çalışmanın konusu olmuştur ve bu çalışmaların büyük çoğunluğu dilbilimsel sorgulama stratejileriyle ilgili sorunlara odaklanmıştır. Çalışmamız dahil sadece birkaç araştırma, Svartvik'in açtığı alanda giderek polis kayıt dilinin kelime hazinesi, cümle yapısı gibi dilbilimsel özellikleri üzerine çalışmıştır. Çalışmamızın ülkemizde bu alanda ilk olduğunu düşünülmektedir.

Suç bilimi alanında yapılan çalışmalarda sıklıkla katılımcının gözlemleri, araştırmacının gözlemleri ve kamera kayıtları kullanılmaktadır (Lindegaard & Brasco,

2018). Ancak kamera kayıtları olarak ağırlıklı olarak çalışma için sahnelenmiş suçlar kullanıldığından çoğunlukla araştırmacı müdahalesi bulunmaktadır. Gerçek suçlar çok nadiren kamera tarafından kaydedilmektedir. Bu açıdan çok kıymetli bir malzemedir. Literatürde sayıları on taneyi bulmayan, malzeme olarak kapalı devre sistemine kaydedilmiş gerçek suç videolarını kullanan çalışmaların hepsi suçlu profili ve davranışı, suç tanıklarının suça etkisi ve hatırlama seviyesi gibi alanlarda veri toplamışlardır.

Dilbilim ve tanık ifadesi alanında kapalı devre kamera sistemine kaydedilmiş olan gerçek bir cinayet suçunun kaydının kullanılmasıyla, bu çalışma hem ülkemizde hem de dünyadaki literatürde bu alana öncülük etmiştir.

Son yıllarda araştırmaların hızlandığı adli dilbilim alanının ülkemizde de kabul görmesi ve kullanılabilirliği için, bu alanda gerekli düzenlemelerin yapılması ve eğitilmiş uzmanların bulunmasının yanı sıra, LIWC gibi bilgisayarlı dilbilim incelemesi yapan programların Türkçe diline uyarlanması da araştırmaların önünü açacaktır.

7. Kaynaklar

Abercrombie, D. (1969). *Voice Qualities*, "Pyscholinguistics: An Introduction to the Study of Speech and Personality (N. N. Markel, Eds) pp. 109 – 127, The Dorsey Press, London" içinde.

Abt, D. (2002). Die Ungültigkeitsklage im schweizerischen Erbrect, Unter besonderer Berücksichtigung von Zuwendungen an Vertrauenspersonen, Basel University, Dist. Thesis, Basel.

Agaoglu Ozdemir, R. (2021). Gelişmeyi bekleyen hazine: Dünyadan örneklerle "dilsel parmak izi" incelemecisi adli dilbilim. Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics, 36, 47-55.

Akcan, P.İ., Erköse, Y., Çakmak, Y.Y. (2016). Bilişsel Dilbilim Kuramı çerçevesinde Türkçe Öğretimi Etkinlikleri. Kuram ve Uygulama Bağlamında Türkçe Öğretimi içinde. Dilidüzgün S. (Ed). Ankara: Anı Yayıncılık. s. 536-551.

Allee, D., Clark, M., Wills, M., Wills, L., Wright, D., Moran, N. R., Hanser, R. D. (2006) World Encyclopedia of Police Forces and Correctional Systems – Switzerland, (G. T. Kurian, Eds.) pp. 866 – 873, Thomson Gale, Farmington Hills.

Allport, G. W., & Odbert, H. S. (1936). Trait-names: A psycho-lexical study. *Psychological monographs*, *47*(1).

Anlambilim (03 Ağustos 2019). Vikipedi Özgür Ansiklopedi içinde. 18 Kasım 2019 tarihinde **https://tr.wikipedia.org/wiki/Anlambilim** adresinden erişildi.

Anshen, F. (1978). Statistics for Linguistics, Newbury House, Rowley.

Avşar, E. (2021). Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Tartışılması ve Değerlendirilmesi. Türkiye Barolar Birliği Dergisi 154: 41-95.

Bağcı Ayrancı, B. (2018). 0-12 yaş dil gelişimi uygulamaları ve yapılması gerekenler. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD) Cilt 8, Sayı 1, Ocak 2018, ss. 13-34.

Baltisberger, E., Priska, H. (2010) LADO with specialized linguists: The Development of Lingua's working method, "Language and Origin. The Role of Language in European Asylum Procedures: A Linguistic and Legal Survey, (K. Zwaan, P. Muysken, M. Verrips, Eds.), pp. 9 – 19, Wolf Legal Publishers, Nijmegen" içinde.

Bank of English (16 August 2019). Wikipedia The Free Encyclopedia içinde. 19 Kasım 2019 tarihinde **https://en.wikipedia.org/wiki/Bank_of_English** adresinden erişildi.

Biber, D. vd. (2002). Corpus Linguistics, Investigating Language Structure and Use. UK: Cambridge University Press.

Black, P., Wollis, M., Woodworth, M., Hancock, J. (2015). A Linguistic Analysis of Grooming Strategies of Online Child Sex Offenders: Implications for our Understanding of Predatory Sexual Behavior in an Increasingly Computer-Mediated World. Child Abuse & Neglect.

Bod, R. (2013). A New History of the Humanities: The Search for Principles and Patterns from Antiquity to the Present. New York: Oxford University Press, pp.13-74.

Bond, G. D., & Lee, A. Y. (2005). Language of lies in prison: Linguistic classification of prisoners' truthful and deceptive natural language. *Applied Cognitive Psychology*, *19*(3), 313-329.

Bromby, M. C. (2002). The Role and Responsibilities of the Expert Witness within the UK Judicial System, DipFMS Dissertation, Society of Apothecaries, London.

Byrman, G., Byrman, Y. (2018). In evidence: Linguistic transformations of events in police interview reports. Nordic Journal of Linguistics, 41(2), 155-181.

Campbell, L. (2002). The History of Linguistics. Aronoff, M., Rees-Miller, J. (Ed.). The Handbook of Linguistics. Blackwell Publishing, pp. 81-105.

Carley, K. (1993). Coding Choices for Textual Analysis: A Comparison of Content Analysis and Map Analysis. Social Methodology, Vol. **23**:75-126.

Celik, I. (2017). Noam Chomsky ve Psiko-Linguistik Dil Gelişim Kuramı. Journal of Turkish Studies. 12, 193-208.

Centel, N. & Zafer, H. (2012). Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Beta Basım, İstanbul.

Ćetković, Sanja (2017) The Language of Police Reports: A Quest for Precision or a Bureaucratic Exercise of Language Degradation, en Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación 71, 159-176. 13 Ocak 2022 tarihinde **http://www.ucm.es/info/circulo/71/cetkovic.pdf** adresinden erişildi.

Chomsky, N. (1957). Syntactic Structures. The Hague: Mouton.

Chomsky, N. (1965). Aspects of the Theory of Syntax. MIT Press.

Chomsky, N. (1968). Language and Mind. New York: Harper and Row.

Chomsky, N. (2015). The Minimalist Program. MIT Press.

Chung, C. K., & Pennebaker, J. W. (2018). What do we know when we LIWC a person? Text analysis as an assessment tool for traits, personal concerns and life stories. *The Sage handbook of personality and individual differences*, 341-360.

Cleary, H. M., & Warner, T. C. (2016). Police training in interviewing and interrogation methods: A comparison of techniques used with adult and juvenile suspects. *Law and human behavior*, *40*(3), 270–284.

Clifford v. Chandler. (2003). 333 F.3d 724, 6th Circuit. Case Number 01-5926. 25 Mart 2015 tarihinde **https://openjurist.org/333/f3d/724/clifford-v-chandler** adresinden erişildi.

Cook, V. J., Newson, M. (1996). Chomsky's Universal Grammar: An Introduction (2nd Edition), Oxford: Blackwell Publishers.

Coulthard, M. (2005). Some Forensic Applications of Descriptive Linguistics, *VEREDAS, Revista de Estudos Lingüísticos*, Vol. 9, **1 & 2** : 9 – 28, Juiz de Fora.

Coulthard, M. (2006). And then...: Language Description and Author Attribution (Sinclair Lecture) Birmingham University, Birmingham.

Coulthard, M. (2013). On Admissible Linguistic Evidence, *Journal of Law and Policy*, **21.2**: 441 – 466.

Coulthard, M., Grant, T., Kredens, K. (2011). *Forensic Linguistics*, "The SAGE Handbook of Sociolinguistics (R. Wodak, B. Johnstone, P. E. Kerswill, Eds), pp. 529 – 544, SAGE Publications, London" içinde.

Coulthard, M., Johnson, A. (2007). An Introduction to Forensic Linguistics, Language in Evidence, Routledge, New York.

Crystal, D. A. (1980). A First Dictionary of Linguistics and Phonetics, pp. 28 – 29, André Deutsch, London.

Danielewics-Betz (2012) *The Role of Forensic Linguistics in Crime Investigation*, "Language Studies: Stretching the Boundaries (A. Littlejohn, S. Rao Mehta, Eds), pp. 93 – 108, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne" içinde.

DeCasper, AJ., Fifer, WP. (1980). Of human bonding: newborns prefer their mothers' voices. Science, 208 (4448), pp.1174-1176.

Derek Bentley (2015). Wikipedia The Free Encyclopedia içinde. 20 Şubat 2015 tarihinde **http://en.wikipedia.org/wiki/Derek_Bentley_case** adresinden erişildi.

Dfsdfsd

Dilbilim Terimleri Sözlüğü (1949). Marouzeau, J. Türk Dil Kurumu Yayını. Ankara:Güney Matbaacılık ve Gazetecilik.

Doğan, B. (2022a). Tanıklık nedir? 14 Nisan 2022 tarihinde **https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/tanik.html** adresinden erişildi.

Doğan, B. (2022b). Ceza Hukukunda İfade Verme ve Sorgu. 14 Nisan 2022 tarihinde **https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/ifade-verme-veya-alma-ve-sorgu-nedir.html** adresinden erişildi.

Durmuş, K. (2010). Olay yeri İnceleme Uygulamalarında Dokümantasyon Standartlarının Oluşturulması. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Dursunoğlu, H. (2006). Türkiye Türkçesinde Konuşma Dili ve Yazı Dili Arasındaki İlişki, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 30, Erzurum.

Eades, D. (1994). Forensic Linguistics in Australia: an Overview, *Forensic Linguistics*, **1** : 113 – 132.

Eades, D. (1997). Language in Court: The Acceptance of Linguistic Evidence about Indigenous Australians in the Criminal Justice System, *Australian Aboriginal Studies*, **1**: 15 – 27.

Ekmekçi, Ö. (1995). Psikodilbilim. Adana: Çukurova Üniversitesi, YADIM Yayınları.

Emniyet Genel Müdürlüğü (2022). Belge Uzmanlık. 09 Mart 2022 tarihinde **https://www.egm.gov.tr/kriminal/belgeuzmanlik** adresinden erişildi.

Federal İstatistik Ofisi (2021). **Office fédéral de la statistique. 17 Eylül 2021 tarihinde https://www.admin.ch/gov/en/start/documentation/media-releases.msg-id-83237.html** adresinden erişildi.

Federal İstatistik Ofisi (2022). **Office fédéral de la statistique. 13 Ocak 2022 tarihinde https://www.bfs.admin.ch/bfs/fr/home/statistiques/population/effectif-evolution.html** adresinden erişildi.

Feyzioğlu, M. (1996). Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, US-A Yayıncılık, Ankara.

Filipović, L. (2019). Evidence-gathering in police interviews. Communication problems and possible solutions. Pragmatics and Society, Volume 10, Issue 1, 9-31.

Fincan, A. (2019). Adli dilbilim açısından idam mahkumlarının son sözlerindeki duygu durumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Fox, G. (1992). *"A Comparison of 'Policespeak' and 'Normalspeak': A Preliminary Study"*, "Techniques of Description: Spoken and Written Discourse (Sinclair, J. M., Hoey, M. P., Fox, G.), pp. 183 – 195, Routledge, London" içinde.

Franzosi, R. (1994). From Words to Numbers: A Set Theory Framework for the Collection, Organization, and Analysis of Narrative Data. Sociological Methodology, ***24*:**105–136.

Gibbons, J. (2001). 'Legal transformations in Spanish: an 'audiencia' in Chile'. Forensic Linguistics 8(1):24.43.

Gibbons, J. (2003). Forensic Linguistics: An Introduction to Language in the Justice System, pp. 1 – 15, Blackwell Publishing: Cornwall.

Gordon, N. J., & Fleisher, W. L. (2006). Effective interviewing & interrogation techniques (2nd ed.). Academic Press.

Güçhan, A. S. (2010). Yazılı Basında Adli Tıbbi ve Adli Bilimsel Süreçlerin Hatalı Haberleştirilmesi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Ulusal Tez Merkezi Tez Numarası 272115.

Güçhan, A. S. (2012b, Temmuz 05-07). Mass Media Linguistic Approach to Transgender Crimes' News, Congress of the International Academy of Forensic Sciences.

Güçhan, A. S., Doğan, M., Yükseloğlu, E. H. (2011b, September 12-17). The Approach of Mass Media in Turkey to Transphobic Hate Crimes. 19th IAFS World Meeting, 9th WPMO Triennial Meeting, 5th MAFS Meeting. Porto, Portugal.

Güçhan, A. S., Yükseloğlu, E. H., Ersoy, G., Yorulmaz, C. (2009, October, 14-18). Mass Media Effect on Forensic Sciences. IVth Mediterranean Academy of Forensic Sciences Meeting. Antalya, Turkey.

Güçhan, A.S. (2011a, Mart 07). Medyanın Tıbbi Uygulama Hatalarına Bakışı, Tıbbi Uygulama Hataları Sempozyumu.

Güçhan, A.S. (2012a). Pitfalls in Communication: Medico-Legal Aspects, Clinical Toxicology, Volume:50, **4:** 305.306.

Güçhan, A.S. (2012c). Medyada Tıbbi Uygulama Hatalarına Yaklaşım: Nasıl İşbirliği Yapılabilir?, Oftalmolojide Malpraktis: Hekimin Yasal Hak ve Sorumlulukları s:137-143 içinde. İstanbul: Galenos Yayınevi.

Gülensoy, T. (1998). Türkçe El Kitabı, 3. Baskı, Kıvılcım Yayınları, Kayseri.

Halliday, M. A. K. (1975). Learning How to Mean, Edward Arnold, London.

Halliday, M.A.K. (1989). Spoken and Written Language, Oxford: Oxford University Press.

Hammoud, H. R. (2005) Illiteracy in the Arab World, Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2006, Literacy for Life, UNESCO.

Harris, R. A. (1993). The Linguistics Wars. New York and Oxford: Oxford University Press.

Haworth, K. (2018). Tapes, transcripts and trials: The routine contamination of police interview evidence. *The International Journal of Evidence & Proof*, *22*(4), 428-450.

Haworth, Kate (2010). Police interviews as evidence. In Malcolm Coulthard & Alison Johnson (eds.) Routledge Handbook of Forensic Linguistics. Abingdon: Routledge.

Heberlein, A. S., Adolphs, R., Pennebaker, J. W., & Tranel, D. (2003). Effects of Damage to Right-Hemisphere Brain Structures on Spontaneous Emotional and Social Judgments. *Political Psychology, 24*(4), 705–726.

History of linguistics (11 Kasım 2019). Wikipedia, The Free Encyclopedia içinde. 12 Aralık 2019 tarihinde **https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_linguistics#cite_note-8** adresinden erişildi.

Holland, J., Skinner, B. F. (1961). The analysis of behavior: A program for self-instruction. 04 Aralık 2019 tarihinde **https://www.researchgate.net/publication/232591658_The_analysis_of_behavior_A_program_for_self-instruction** adresinden erişildi.

Holmes, D. (1994). Authorship Attribution, *Computers and the Humanities*, 28: 87 – 106.

Hovdhaugen (1982). alıntılayan Campbell, L. (2002). The History of Linguistics. Aronoff, M., Rees-Miller, J. (Ed.). The Handbook of Linguistics. Blackwell Publishing, pp. 81-105.

Hussain, M., Mushtaq, A. (2013) Islamic Law: Backing up Forensic DNA Evidence, *Nature* **503**: 342.

Hutchins, W. J. (1982). The Evolution of Machine Translation Systems. In Lawson, V. (Ed.) Practical Experience of Machine Translation: Proceedings of a Conference (pp. 21-38), London, Nov. 1981.

Huxley, A. (1969). Brave New World. London: Penguin Modern Classic Books.

IAFL - Uluslararası Adli Dilbilimciler Birliği (International Association of Forensic Linguistics) (2018) 23 Eylül 2018 tarihinde **https://www.iafl.org/forensic-linguistics/** adresinden erişildi.

ICLA International Cognitive Linguistics Association (Uluslararası Bilişsel Dilbilim Derneği). 2 Aralık 2019 tarihinde **https://www.cognitivelinguistics.org/en/about-cognitive-linguistics** adresinden erişilmiştir.

Ihlebæk, C., Løve, T., Eilertsen, D. E., & Magnussen, S. (2003). Memory for a staged criminal event witnessed live and on video. *Memory, 11*(3), 319–327.

Işık, E. (2020). Adli Dilbilimi: Adli biçembilim ve yazarlık ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Polis Akademisi, Adli Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı (2022)a. El yazısı ve Doküman. 09 Mart 2022 tarihinde **https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/el-yazisi-ve-dokuman** adresinden erişildi.

Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı (2022)b. Bilişim. 09 Mart 2022 tarihinde **https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/bilisim** adresinden erişildi.

Jauernig, O. (2000). Zivilprozessrecht, 26. Auflage, C. H. Beck, München.

Jessnitzer, K. (1978). Der Gerichtliche Sachverständige: Ein Buch fir die Praxis, Carl Heymanns Verlag, Cologne.

Jones, D. (1948). Differences between Spoken and Written Language. *Le Maître Phonétique*, *26 (63)*, 1–8. 13 Kasım 2021 tarihinde **www.jstor.org/stable/44705274** adresinden erişildi.

Kahn, J. H., Tobin, R. M., Massey, A. E., & Anderson, J. A. (2007). Measuring emotional expression with the Linguistic Inquiry and Word Count. *The American journal of psychology*, *120*(2), 263-286.

Kamali, M. H. (1998) Punishment in Islamic Law: A Critique of the Hudud Bill of Kelantan, Malaysia, Arab Law Quarterly, Vol. 13, **3 :** 203 – 234.

Kara, Ş. (2004). Ana dil edinimi ve erken yaşta yabancı dil öğretimi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. XVII (2), 2004, ss. 295-314.

Kılıç, M. A. (2017). FONETİK LABORATUVARLARI: Nasıl Bir Katkı Bekliyoruz? Türk Dil Bilgisi Toplantıları Türkiye Türkçesi Ses Ve Şekil Bilgisi Bildiriler, 173–178.

Kibbee, D. A. (2008) Forensic Linguistics and French, "Studies in French Applied Linguistics, (D. Ayoun, Eds), pp.295 – 316) John Benjamin, Philadelphia" içinde.

Kniffa, H. (1996) *Editor's Introduction*, "Recent Developments in Forensic Linguistics, (H. Kniffa, S. Blackwell, M. Coulthard Eds), pp.21 – 50, Peter Lang, Frankfurt am Main" içinde.

Kniffa, H. (2007) Working in Language and Law: A German Perspective, Palgrave Macmillan.

Kocaman, A. (1996). Edimbilim Üzerine. Dilbilim Araştırmaları Dergisi. 7: 11-36.

Köken Bilimi (2019). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük içinde. 19 Aralık 2019 tarihinde **https://sozluk.gov.tr/** adresinden erişildi.

Kredens, K. (2006). *On the Status of Linguistic Evidence in Litigation*, "Language, Communication, Information (P. Nowak, P. Nowakowski, Eds), pp. 23 - 30, Sorus Publishers, Poznan" içinde.

Labov, W., (1988). *The Judicial Testing of Linguistic Theory*, "Linguistics in Context: Connecting Observation and Understanding (Tannen, D. Eds) pp. 159 – 182, Ablex, Norwood" içinde.

Lehnert, W., Vine, E. (1987). The Role of Affect in Narrative Structure. Cognition and Emotion, **1:** 299-322.

Lindegaard, M. R., & Bernasco, W. (2018). Lessons Learned from Crime Caught on Camera. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, *55*(1), 155–186.

Lindkvist, K. (1981). Approaches to Text Analysis. In Rosengren, K.E. (Ed.), Advances in Content Analysis (pp. 23-42), Beverly Hills: Sage.

Loftus, E. F., & Palmer, J. C. (1974). Reconstruction of automobile destruction: An example of the interaction between language and memory. Journal of Verbal Learning & Verbal Behavior, **13(5),** 585–589.

Loi sur L'Asile (1998). 19 Kasım 2014 tarihinde **http://www.admin.ch/opc/fr/classifiedcompilation/19995092/index.html** adresinden erişildi.

Lorenzo-Dus, N., & Kinzel, A. (2019). 'So is your mom as cute as you?': Examining patterns of language use in online sexual grooming of children. *Journal of Corpora and Discourse Studies*, *2*, 15-39.

Lucas, T., & Henneberg, M. (2017). Estimating a child's age from an image using whole body proportions. *International journal of legal medicine*, *131*(5), 1385–1390.

Mağdurbilgi (2022). T.C. Adalet Bakanlığı Mağdur Bilgilendirme. 20 Mart 2022 tarihinde **https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/236/Tanik-(sahit)-Kimdir**? adresinden erişildi.

Mandler, J.M. (1984). Stories, Scripts, and Scenes: Aspects of Schema Theory, (1st Ed.). Psychology Press.

McMenamin, GR. (2002a). Language. Mcmenamin, G. R., Choi, D. (Ed), in Forensic Linguistics, Advances in Forensic Stylistics. Boca Raton: CRC Press, pp. 19 – 52.

McMenamin, GR. (2002b). Linguistics. Mcmenamin, G. R., Choi, D. (Ed), in Forensic Linguistics, Advances in Forensic Stylistics. Boca Raton: CRC Press, pp. 53 – 61.

Meier, H.H. (1969). "Lexicography as applied linguistics". English Studies Journal. 50: 141-151.

Meissner, C. A., Sporer, S. L., & Schooler, J. W. (2007). Person descriptions as eyewitness evidence. In R. C. L. Lindsay, D. F. Ross, J. D. Read, & M. P. Toglia (Eds.), *The handbook of eyewitness psychology, Vol. 2. Memory for people* (pp. 3–34). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Michell, C. S. (2013). Investigating the Use of Forensic Stylistic and Stylometric Techniques in the Analyses of Authorship on a Publicly Accessible Social Networking Site (Facebook), Yüksek Lisans Tezi, Güney Afrika Üniversitesi, Pretoria.

Nelson, K. (1981). Individual differences in language development: implications for development and language, Developmental Psychology, 17(2), 170 – 187.

Neuman, W.R. (1989). Paralel Content Analysis: Old Paradigms and New Proposals. Public Communication and Behavior, **2:** 205-289.

Newman, M. L., Pennebaker, J. W., Berry, D. S., & Richards, J. M. (2003). Lying words: Predicting deception from linguistic styles. *Personality and social psychology bulletin*, *29*(5), 665-675.

Newmeyer, F.J. The History of Modern Linguistics. 14 Aralık 2019 tarihinde **https://www.linguisticsociety.org/resource/history-modern-linguistics** adresinden erişildi.

O'Connor, J. J., Robertson, E. F. (2000). Panini. Scotland: School of Mathematics and Statistics, University of St Andrews. 04 Kasım 2019 tarihinde **http://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Biographies/Panini.html** adresinden erişildi.

Olsson, J. (2004). Forensic Linguistics, An Introduction to Language, Crime and the Law, Continuum, London.

Olsson, J. (2009a). Word Crime, Solving Crime Through Forensic Linguistics, pp: 1 – 5, Continuum International Publishing Group, London.

Olsson, J. (2009b). Word Crime, Solving Crime Through Forensic Linguistics, pp: 100 – 115, Continuum International Publishing Group, London.

Outline of Linguistics (20 July 2019). Wikipedia The Free Encyclopedia içinde. 12 Aralık 2019 tarihinde **https://en.wikipedia.org/wiki/Outline_of_linguistics** adresinden erişildi.

Oxford English Corpus (13 November 2019). Wikipedia The Free Encyclopedia içinde. 19 Kasım 2019 tarihinde **https://en.wikipedia.org/wiki/Oxford_English_Corpus#cite_note-sketchengine-1** adresinden erişildi.

Özkan, B. (2008). "Güncel 'Zarf' Olarak Tanımlı Sözlük Birimlerin Derlem- Denetimi Üzerine Bir Değerlendirme". VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı. Ankara. 20-26 Kasım.

Özkan, B. (2013). "Yöntem ve Uygulama Açısından 'Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Derlem Tabanlı Sözlüğü'". bilig / Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi. 66, 149-178.

Özkırımlı, A. (2006). Türk Dili, Dil ve Anlatım; Yaşayan Türkçe Üzerine Bir Deneme, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Patrick, P. L. (2012) Language Analysis for Determination of Origin, "The Oxford Handbook of Language and Law, (P. M. Tiersma, L. M. Solan, Eds), Oxford University Press, Oxford.

Pennebaker, J. W. (1993). Putting stress into words: Health, linguistic, and therapeutic implications. *Behaviour Research and Therapy, 31*(6), 539–548.

Pennebaker, J. W. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. Psychological Science, 8, 162166. Pennebaker, J. W. (2002). What our words can say about us: Towards a broader language psychology. Psychological Science Agenda, 15, 89.

Pennebaker, J. W. (2011). *The secret life of pronouns: what our words say about us.* 1st U.S. ed. New York: Bloomsbury Press.

Pennebaker, J. W., & King, L. A. (1999). Linguistic styles: Language use as an individual difference. Journal of Personality & Social Psychology, 77, 12961312.

Pennebaker, J. W., Booth, R. J., & Francis, M. E. (2007). Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC): LIWC2007. Austin, TX: LIWC.net.

Pennebaker, J. W., Booth, R. J., Boyd, R. L., & Francis, M. E. (2015). Linguistic Inquiry and Word Count: LIWC2015. Austin, TX: Pennebaker Conglomerates (**www.LIWC.net**)

Pennebaker, J. W., Francis, M. E., & Booth, R. J. (2001). Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC): LIWC2001. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Phonology (16 December 2019). Wikipedia The Free Encyclopedia içinde. 19 Aralık 2019 tarihinde **https://en.wikipedia.org/wiki/Phonology** adresinden erişildi.

Polis Suç Verileri (2022). Federal İstatistik Ofisi. 07 Nisan 2022 tarihinde **https://www.pxweb.bfs.admin.ch/pxweb/en/px-x-1903020100_101/px-x-1903020100_101/px-x-1903020100_101.px** adresinden erişildi.

Porto, L. F., Lima, L., Franco, A., Pianto, D., Machado, C., & Vidal, F. B. (2020). Estimating sex and age from a face: a forensic approach using machine learning

based on photo-anthropometric indexes of the Brazilian population. *International journal of legal medicine*, *134*(6), 2239–2259.

Pozzulo, J. D., Crescini, C., & Panton, T. (2008). Does methodology matter in eyewitness identification research? The effect of live versus video exposure on eyewitness identification accuracy. *International journal of law and psychiatry*, *31*(5), 430–437.

Purnell, T., Idsardi, W., Baugh, J. (1999). Perceptual and Phonetic Experiments on American English Dialect Identification, Journal of Language and Social Psychology, Vol. 18, **1**: 10 – 30.

Putnam F. W. (2013). The role of abusive states of being in interrogation. *Journal of trauma & dissociation : the official journal of the International Society for the Study of Dissociation (ISSD)*, *14*(2), 147–158.

Rabon, D. (2009). Analyzing Written Statements for Deception and Fraud, ACFE Self-Study CPE Course.

Reath, A. (2004) Language Analysis in the Context of the Asylum Process: Procedures, validity and consequences, Language Assessment Quarterly, **1 – 4**: 209 – 233.

Resmi Gazete (2005). Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği. 21 Şubat 2022 tarihinde **https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-10.htm** adresinden erişildi.

Richards, J., Platt, J., Weber, H. (1985). Longman Dictionary of Applied Linguistics, p. 15, Longman, London.

Richardson, B. H., Taylor, P. J., Snook, B., Conchie, S. M., & Bennell, C. (2014). Language style matching and police interrogation outcomes. *Law and human behavior*, *38*(4), 357–366.

Roberts, C. W. (1989). Other than Counting Words: A Linguistic Approach to Content Analysis. Social Forces, **68:** 147-177.

Robertson, B., Vignaux, G. A. (1995). Interpreting Evidence: Evaluating Evidence in the Courtroom, John Wiley and Sons, Chichester.

Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P. (2004). Zivilprozessrecht, 16. Auflage, C. H. Beck, München.

Sacks, H. (1972). On the Analyzability of Stories by Children. In Gumperz, J.J., Hymes, D. (Ed.), Direction in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication (pp.325-345), New York: Rinehart & Winston.

Sapir, A. (2005). The Lsi Course on Scientific Content Analysis (Scan). Phoenix, AZ: Laboratory for Scientific Interrogation.

Sapir, A. (2011). Forensic Statement Analysis. Gordon, N., Fleisher, W. (2011) Effective Interviewing and Interrogatipn Techniques (3rd. Ed.) içinde. United States: Elsevier Science, 59-87.

Sarı, İ. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dilbilimine Giriş Notları. 3. Sınıf, 2. Dönem. 09 Ekim 2019 tarihinde **https://www.isa-sari.com/ders-notlari/DG.pdf** adresinden erişildi.

Sarıca, M. (2007). Derin Biçimbilim ve Türkçe'nin Kara Kutusu, Dilbilim Dergisi, Cilt 2, sayı 2-16944-37308-1.

Sauerland, M., & Sporer, S. L. (2011). Written vs. spoken eyewitness accounts: does modality of testing matter?. *Behavioral sciences & the law*, *29*(6), 846–857.

Sauerland, M., Krix, A. C., van Kan, N., Glunz, S., & Sak, A. (2014). Speaking is silver, writing is golden? The role of cognitive and social factors in written versus spoken witness accounts. *Memory & cognition*, *42*(6), 978–992.

Saussure, F. D. (1931). Cours de linguistique generale. Paris: Payot. (Original work published 1916)

Saussure, F. D. (1998). Genel Dilbilim Dersleri. Vardar, B. (çeviren). İstanbul: Multilingual.

Saussure, F. D. (2005). Cours de linguistique generale. pp. 17-21, Genève: Arbre d'Or.

Schallert, D., Kleiman, G., Rubin, A. (1977). Analyses of Differences Between Written and Oral Language. Center for the Study of Reading, Technical Report No. 29.

Sdfsdf

Ses Bilgisi (09 Temmuz 2018). Vikipedi Özgür Ansiklopedi içinde. 11 Kasım 2019 tarihinde **https://tr.wikipedia.org/wiki/Ses_bilgisi** adresinden erişildi.

Sezer, T., Sezer, B. (2013). TS Corpus: Herkes için Türkçe Derlem. 27th National Linguistics Conference, 217-255.

Shore, C.M. (1995). Individual Differences in Language Development. Sage, Thousand Oaks, CA.

Slobin, D.I., Welsh, C.A. (1973). Elicited imitation as a research tool in developmental psycholinguistics. Ferguson, A., Slobin, D.I. (Ed.). Studies of Child Language Development. (485-497). New York: Holt, Rinehart and Winston.

Sociolinguistics (31 December 2019). Wikipedia The Free Encyclopedia içinde. 01 Ocak 2020 tarihinde **https://en.wikipedia.org/wiki/Sociolinguistics** adresinden erişildi.

Sozer, E. (1985). Text Connexity, Text Coherence: Aspects, Methods, Results. Hamburg: Buske.

Söz Varlığı (2019). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük içinde. 23 Aralık 2019 tarihinde **https://sozluk.gov.tr/** adresinden erişildi.

Sözlükçülük (2019). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük içinde. 19 Aralık 2019 tarihinde **https://sozluk.gov.tr/** adresinden erişildi.

Staal, F. (1974). The Origin and Development of Linguistics in India. In D. Hymes (Ed.). Studies in the History of Linguistics. Bloomington. pp. 63-74.

Staal, F. (1988). Universals: Studies in Indian Logic and Linguistics. Chicago: University of Chicago Press. p. 47.

Staal, F. (2003). The Science of Language. In Flood, G. D. (Ed). The Blackwell Companion to Hinduism. Blackwell Publishing. Chapter 16.

Steller, M., & Koehnken, G. (1989). Criteria-based statement analysis. In D. C. Raskin (Ed.), *Psychological methods in criminal investigation and evidence* (pp. 217–245). Springer Publishing Company.

Stubbs, M. (1983). Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language, University of Chicago Press, Chicago.

Svartvik, J. (1968). The Evans Statements, A Case for Forensic Linguistics, University Of Göteborg, Göteborg.

Şafak, A. (1994) Ehl-i Vukuf, DİA – Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, s. 532, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul.

Şen, E. (2017). Kolluk tanık dinleyebilir mi?. 15 Nisan 2022 tarihinde **https://www.hukukihaber.net/kolluk-tanik-dinleyebilir-mi-makale,5548.html** adresinden erişildi.

Şendeniz, Özlem. (2014). Erken Cumhuriyet Döneminde Dil Politikaları: Güneş Dil Teorisi'nin Türk Basınında Yansımaları. Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi.

Tahiroğlu, B. T. (2010). Derlem, Bilgisayar Destekli Sözlük Bilimi, Eş Dizimlilik ve Otomatik Terim Çıkarımı. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten. 58(1), 183-197.

Tanrıvere, U. (2020). Kısa metinlerde yazar tanıma ölçütlerinin belirlenmesi: Twitter üzerinde bir adli dilbilim uygulaması. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Tausczik, Y. R., & Pennebaker, J. W. (2010). The Psychological Meaning of Words: LIWC and Computerized Text Analysis Methods. Journal of Language and Social Psychology, 29(1), 24–54.

Tav, M. (2022). Ceza Yargılamasında Tanık Beyanlarının Delil Değeri, Çelişkili Tanık Beyanları. 14 Nisan 2022 tarihinde **http://mehmettav.av.tr/Haber_ceza-**

yargilamasinda-tanik-beyanlarinin-delil-degeri-celiskili-tanik-beyanlari_45/ adresinden erişildi.

Tekin, T. (1978). Türk Dilleri Ailesi: I, Türk Dili, Cilt: 37, 318 : 173 – 183.

The Collins Corpus. 19 Kasım 2019 tarihinde **https://collins.co.uk/pages/elt-cobuild-reference-the-collins-corpus** adresinden erişildi.

The Criminal Procedure Rules (2005). UK Statutory Instruments 2005 No. 384 (L.4). 13 Mayıs 2020 tarihinde **https://www.legislation.gov.uk/uksi/2005/384/contents/made** adresinden erişildi.

Tiersma, P., Solan, L. M. (2002). The linguist on the Witness Stand: Forensic Linguistics in American Courts, *Language*, Vol. 78, **2:** 221 – 239.

Topbaş, S., Kopkallı, H. (1994). " 'Sesbilim' ve 'Sesbilgisi' Terimlerini Üzerine", Dilbilim Araştırmaları. Hitit Yayınları, s.310-322, Ankara.

Toprak, Z. (2012). Antropolojik Dilbilim, Dil Devrimi ve Sadri Maksudi. Toplumsal Tarih, 219: 22-33. 28 Aralık 2019 tarihinde **https://www.academia.edu/12164221/Antropolojik_Dilbilim_ve_T%C3%BCrkiyede_Dil_Devrimi** adresinden erişildi.

Trow, M. J. (1992). "Let him have it Chris", HarperCollins, London.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu. 11. Baskı. 2800 s.

Uglow, S. (1997) Evidence: Text and Materials, Sweet and Maxwell, London.

Undeutsch, U. (1989). The Development of Statement Reality Analysis. In Yuille, J.C. (eds.) Credibility Assesment. Nato Science, vol 47. Springer, Dordrecht.

Uzuner, Y. (2005). İşitme engelli çocuklarda erken dil gelişimi. Tüfekçioğlu, Ü. (Ed), İşitme, Konuşma ve Görme Sorunları olan Çocukların Eğitimi içinde. 3. Baskı, Bölüm 4, ss. 97-118. Anadolu Üniversitesi Yayını, Nu: 1514, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Basımevi.

Vrij, A. (2005). Criteria-Based Content Analysis: A Qualitative Review of the First 37 Studies. *Psychology, Public Policy, and Law, 11*(1), 3–41.

Weber, R. (1984). Computer-Aided Content Analysis: A Short Primer. Qualitative Sociology, **7:** 126-147.

Wise, R., Fishman, C., Safer, M. (2009). How to Analyze the Accuracy of Eyewitness Testimony in a Criminal Case. Connecticut Law Review. 42.

Woods, C. (2006). "Bilingualism, Scribal Learning, and the Death of Sumerian". In S. L. Sanders (Ed.) Margins of Writing, Origins of Culture, pp. 91-120. 19 Ekim 2019 tarihinde **https://oi.uchicago.edu/sites/oi.uchicago.edu/files/uploads/shared/docs/OIS2.df** adresinden erişildi.

Yanti, T. (2019). An Analysis of Register in the Conversation of Police Members of Gowa Police Resort. Thesis, Alauddin State İslamic University of Makassar.

Yapısalcılık (30 Ekim 2019). Vikipedi Özgür Ansiklopedi içinde. 13 Kasım 2019 tarihinde **https://tr.wikipedia.org/wiki/Yapısalcılık** adresinden erişildi.

Zöller, R., Geimer, R., Greger, R. (2005). Zivilprozessordnung (ZPO) mit Gerichtverfassungsgesetz und den Einführungsgesetz, 25. Auflage, Otto Schmidt, Köln.

"Adli Dilbilimin Türkiye'de Kullanılabilirliği" Doktora Tezi

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Değerli Katılımcı,

Bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu, kişileri, "Adli Dilbilimin Türkiye'de Kullanılabilirliği" başlıklı doktora tezinin örnek çalışmasına davet etmek için hazırlanmıştır.

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Abdullah Coşkun Yorulmaz danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Doktora Programı öğrencisi Ayşe Selcen Güçhan tarafından doktora tez çalışması olarak yürütülmektedir.

Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Lütfen size özel hazırlanmış bu bilgilendirmeyi dikkatlice okuyarak, sorularınız olursa, açık cevaplar isteyiniz.

Çalışma yaklaşık yirmi dakika (20) sürecektir; ilk olarak, ekranda, yaklaşık üç (3) dakika süren bir suç sahnesi izleyeceksiniz. Daha sonra gördüklerinizle ilgili soruları sözlü olarak yanıtlamanız istenecektir. Sonuçlar sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Sözlü görüşmede, kimliğinizi ortaya çıkaran herhangi bir soru sorulmayacaktır. Bu görüşmede verdiğiniz tüm bilgiler tamamen gizli kalacaktır. Araştırmaya katılmakta gönüllülük esas olduğundan, katılmayı reddedebilirsiniz. Araştırmadan istediğiniz zaman çekilebilirsiniz. Bu kararınız size herhangi bir sorumluluk yüklemeyecektir. Daha sonra araştırmayla ilgili bilgi almak istediğinizde, aşağıdaki iletişim bilgilerinden bize ulaşabilirsiniz.

Vaktiniz ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda adı geçen çalışma ile ilgili sözlü ve yazılı açıklama, aşağıda adı geçen araştırmacı tarafından yapıldı. Bu çalışmaya kendi isteğimle gönüllü olarak katılıyorum ve görüşme başladıktan sonra bile istediğim zaman katılmaktan vazgeçebileceğim hakkında bilgilendirildim.

Bana anlatılan bu araştırmaya, herhangi bir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Gönüllü Katılımcı	Araştırmacı
Katılım Numarası:	Ayşe Selcen Güçhan
Tarih:	
İmza	Tel:
	E-posta:

ÖZGEÇMİŞ

AYŞE SELCEN GÜÇHAN-CABARRUBIA

Doğum Tarihi:

Doğum Yeri:

İLETİŞİM

Mobil Telefon:

E-posta:

EĞİTİM

Yüksek Lisans (Adli Bilimler)
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü
2010

Lisans (Fransız Dili ve Edebiyatı)
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
2000

Lise
Notre Dame de Sion
1995

İŞ DENEYİMİ

1996 yılından itibaren Aktüel, TRT, Cosmopolitan başta olmak üzere gazeteci olarak haber yapmış, televizyon programı metin yazarlığı ve sunumu, köşe yazarlığı ve editörlük yapmıştır.
2006 yılından itibaren ayrıca Hususi Müessese Medya Ajansını kurmuş ve firmalara ve şahıslara medya danışmanlığı hizmeti vermiştir.
2020 yılından itibaren göçmenlerin dil kökenlerinin belirlenmesi ve göçmenlik statülerinin tespitiyle ilgili bir proje yönetmektedir.

YABANCI DİL VE DÜZEYİ

İngilizce: İyi
Fransızca: İyi
Almanca: Ort